

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών & Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ :

**« Η δευτερογενής θυματοποίηση των
παιδιών στο ελληνικό σύστημα παιδικής
προστασίας »**

Όνοματεπώνυμο Φοιτήτριας : Αντωνία Λεούση (Α.Μ.18671036)

Όνοματεπώνυμο Επιβλέπουσας Καθηγήτριας : Αικατερίνη Μανιαδάκη

Αθήνα, 2022

UNIVERSITY OF WEST ATTICA

Faculty of Administrative Economics and Social Sciences

Department of social Work

BACHELOR THESIS:

“The secondary victimization of children in the Greek Child Protection System”

Antonia Leousi : 18671036

SUPERVISOR: Aikaterini Maniadaki

Athens, 2022

Η πτυχιακή/διπλωματική εργασία εξετάστηκε επιτυχώς από την
κάτωθι Εξεταστική Επιτροπή:

Όνοματεπώνυμο	Ψηφιακή Υπογραφή
Αικατερίνη Μανιαδάκη	
Δεδότση Σοφία	
Στυλιανή Παπαμηχαήλ	

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ/ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

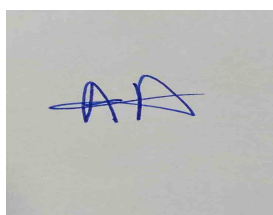
Η κάτωθι υπογεγραμμένη Λεούση Αντωνία με αριθμό μητρώου 18671036 φοιτητής/τρια του Πανεπιστήμιου Δυτικής Αττικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών & Κοινωνικών Επιστημών του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Αντωνία Λεούση

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας την παρούσα εργασία, θα ήθελα να ευχαριστήσω πρωτίστως την κυρία Αικατερίνη Μανιαδάκη, χωρίς την κατεύθυνση και την αρωγή της οποίας δεν θα μου είχε δοθεί η ευκαιρία να εκπονήσω το ερευνητικό αυτό έργο.

Θα ήθελα ακόμη να ευχαριστήσω την κυρία Κωνσταντίνα Βασιλείου, η οποία με βοήθησε, τόσο κατά την διάρκεια των μαθημάτων της, όσο και μετά το πέρας αυτών, να εξοικειωθώ με όλο το φάσμα της Ποιοτικής Έρευνας και τον ρόλο του Ερευνητή.

Πολύ βοηθητική ήταν επίσης η συνεργασία με όλους τους επαγγελματίες, οι οποίοι, παρά το πλήρες πρόγραμμά τους ήταν εξαιρετικά συνεργάσιμοι και συμμετείχαν με πολλή διάθεση στο ερευνητικό έργο, κατά τις συνεντεύξεις.

Κλείνοντας, θέλω να ευχαριστήσω την οικογένεια και τους φίλους μου, που μου στάθηκαν και με πλαισίωσαν καθ' όλη την διάρκεια των ακαδημαϊκών μου ετών. Ειδικότερα, ο Αντώνης Κωστόπουλος, όχι μόνο με στήριξε, αλλά αποτέλεσε και την αφορμή για να επιλέξω την συγκεκριμένη σχολή.

Περίληψη

Η παρούσα ερευνητική πτυχιακή εργασία , με τίτλο « **Η δευτερογενής θυματοποίηση των παιδιών στο ελληνικό σύστημα παιδικής προστασίας** », επιδιώκει να διερευνήσει το ισχύον Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας, στις περιπτώσεις παραμέλησης – κακοποίησης και τον τρόπο με τον οποίο αυτό θυματοποιεί δευτερογενώς τα παιδιά. Αρχικά, ορίζεται η έννοια της δευτερογενούς θυματοποίησης και των συνεπειών αυτής στα παιδιά. Ακολούθως, αναπτύσσεται το ισχύον Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας, καθώς επίσης και ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού εντός αυτού. Ειδικότερα, μέσα από την ανάλυση του Συστήματος και των διεργασιών που αναπτύσσονται για την ανίχνευση και αντιμετώπιση περιπτώσεων παραμέλησης - κακοποίησης, θα αναδειχθούν οι ενδοατομικές ψυχολογικές και κοινωνικές συνέπειες που επιφέρουν οι διεργασίες αυτές στα παιδιά. Προκειμένου να εντοπιστούν και αξιολογηθούν τα ανωτέρω, η ερευνητική πτυχιακή εργασία ακολουθεί τη φαινομενολογική μεθοδολογία. Ως μέθοδος συλλογής δεδομένων έχει επιλεγεί η ημιδομημένη συνέντευξη. Μέσω της συνέντευξης, κατέστη δυνατό να υπογραμμισθεί η έκταση της δευτερογενούς θυματοποίησης και ο τρόπος με τον οποίο αυτή ερμηνεύεται από τους εργαζόμενους στην Παιδική Προστασία. Ειδικότερα, φάνηκε πως ο τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται το Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας έχει επιπτώσεις στην ψυχική, σωματική και κοινωνική εξέλιξη των παιδιών, ενώ φαίνεται δυσκολίες να αντιμετωπίζουν επίσης η οικογένεια των παιδιών, αλλά και οι εργαζόμενοι στο σύστημα αυτό. Πολλές υπηρεσίες και φορείς είναι υποχρηματοδοτούμενα και υστερούν σε υλικοτεχνικές υποδομές, ενώ το προσωπικό καταγράφηκε συχνά ως ανεπαρκές και όχι κατάλληλα καταρτισμένο. Μέσω αυτών των, αποτελεσμάτων κατέστησαν σαφείς οι πρακτικές που ενδεχομένως χρειάζονται βελτίωση. Τέλος, σκοπός της Εργασίας είναι να αντιπροταθούν καλές πρακτικές, δίνοντας έμφαση στον ρόλο του Κοινωνικού Λειτουργού.

ΛΕΞΕΙΣ- ΚΛΕΙΔΙΑ : παιδική κακοποίηση, παραμέληση, Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας, Κοινωνική Εργασία, δευτερογενής θυματοποίηση

Abstract

The present research thesis, entitled "The secondary victimization of children in the Greek Child Protection System", seeks to investigate the current Greek Child Protection System, in cases of neglect - abuse and how it secondarily victimizes children. First, the concept of secondary victimization and its consequences on children is defined. Subsequently, the current Greek Child Protection System is developed, as well as the role of the Social Worker within it. In particular, through the analysis of the System and the processes that are developed for the detection and treatment of cases of neglect - abuse, the intra-individual psychological and social consequences that these processes cause children will be highlighted. In order to identify and evaluate the above, the research thesis follows the phenomenological methodology. The semi-structured interview has been chosen as the data collection method. Through the interview, it was possible to highlight the extent of secondary victimization and the way in which it is interpreted by Child Protection staff. In particular, it appeared that the way in which the Greek Child Protection System is developed has an impact on the mental, physical and social development of the children, while it seems that the families of the children, as well as the workers in this system, also face difficulties. Many services and agencies are underfunded and lacking in logistical infrastructure, while staff were often recorded as insufficient and not properly trained. Through these results, the practices that may need improvement became clear. Finally, the purpose of the Paper is to propose good practices, emphasizing on the role of the Social Worker.

KEY- WORDS: child abuse, neglect, Greek Child Protection System, Social Work, secondary victimization

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	5
Περίληψη.....	6
Abstract	7
Εισαγωγή.....	10
Α΄ Μέρος- Θεωρητικό.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η δευτερογενής θυματοποίηση των παιδιών	13
1.1 Ιστορική αναδρομή	13
1.2 Η πρωτογενής θυματοποίηση των παιδιών	18
1.3 Η δευτερογενής θυματοποίηση των παιδιών	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας	26
2.1 Ιστορική αναδρομή.....	26
2.2 Η σημερινή κατάσταση του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας	31
2.3. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στο Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η δευτερογενής θυματοποίηση των παιδιών εντός του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας.....	38
Β΄ Μέρος- Ερευνητικό	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Μεθοδολογία της έρευνας	43
4.1. Αναγκαιότητα της παρούσας έρευνας	43
4.2. Σκοπός, στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα.....	43
4.3 Είδος έρευνας	44
4.4. Ερευνητικό πεδίο, ορισμός δείγματος και διαδικασία συλλογής δεδομένων	45
4.5.Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων.....	48
4.6.Ηθικά ζητήματα της έρευνας.....	49
4.7. Εκτίμηση δυσκολιών κατά τη διεξαγωγή της έρευνας- αντιμετώπιση	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	52
5.1. Περιγραφή δείγματος.....	52

5.2 Ανάλυση των δεδομένων- Δευτερογενής θυματοποίηση και Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	73
6.1 Συζήτηση.....	73
6.2 Συμπεράσματα.....	78
6.3 Περιορισμοί της έρευνας	80
6.4.Προτάσεις.....	81
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	86
Ξένη Βιβλιογραφία.....	89
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	94
I. Έγγραφο Στρατολόγησης.....	95
II. Άξονες ημι – δομημένης συνέντευξης.....	96
III. Δήλωση Τήρησης Εχεμύθειας.....	98
I.V. Έντυπα Συγκατάθεσης	99

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης- παραμέλησης αποτελεί ένα ζήτημα που διαπερνά κάθετα την ιστορία του Ελληνικού κράτους. Ωστόσο η αναγνώριση και η καταγραφή περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης δείχνει να είναι αυξημένη τα τελευταία χρόνια, κυρίως από το 1960 και έπειτα.

Νωρίτερα και μέχρι και το τέλος του 19ου αιώνα, τα παιδιά, από την βρεφική ακόμη ηλικία, δεν αναγνωρίζονταν ούτε και αντιμετωπίζονταν ως ανήλικοι, βρισκόμενοι σε μία συγκεκριμένη αναπτυξιακή και κοινωνικόσυναισθηματική φάση. Αντιθέτως, αναγνωρίζονταν ως «ατελής ενήλικες», τα οποία αποτελούσαν αρωγούς στις διάφορες αγροτικές εργασίες της περιόδου (Καρζής, 2008).

Από τον Μεσαίωνα και έως τον 18ο αιώνα η παιδική εργασία ήταν μια κοινή πρακτική, ενώ η σχολική εκπαίδευση αποτελούσε προνόμιο ελάχιστων. Ακολούθως, τα παιδιά θεωρούνταν κτήμα, ιδιοκτησία των γονιών τους, με τους τελευταίους να έχουν την απόλυτη εξουσία πάνω τους, χρησιμοποιώντας τις μεθόδους διαπαιδαγώγησης της επιλογής τους. Η κακοποίηση, τόσο σωματικά όσο και λεκτικά, αποτελούσε τον τρόπο κατήχησης και συμμόρφωσης των παιδιών, ενώ χαρακτηριστικό είναι πως παιδιά που δεν συμμορφώνονταν και θεωρούνταν «ελαττωματικά», εγκαταλείπονταν ή και θανατώνονταν (Μακρυγιώτη, 2001).

Κατά τον 19ο αιώνα ωστόσο, εξαιτίας των αλλαγών που έφερε η βιομηχανική επανάσταση και της συνεπακόλουθης μείωσης του αναγκαίου εργατικού δυναμικού, τα παιδιά καθίστανται λιγότερο απαραίτητα για εργασία. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τις νέες ιδέες και τον φιλελευθερισμό που διαδίδεται ανά τα κράτη, οδηγεί στην υποχρεωτικότητα της εκπαίδευσης, καθώς επίσης στην αναγνώριση της παιδικής ηλικίας και ακολούθως της παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης (Μακρυγιώτη, 2001).

Η πρώτη σχετική αναφορά τέτοιων φαινομένων γίνεται την δεκαετία του '60, με το «σύνδρομο του κακοποιημένου παιδιού». Το συγκεκριμένο σύνδρομο αναφέρεται σε βαριές περιπτώσεις σωματικής κακοποίησης ανηλίκων, όπου είναι έκδηλα τα αντίστοιχα σωματικά συμπτώματα, τα οποία δεν μπορούν να προσδιοριστούν διαφορετικά (Kemper, 1962). Τα επόμενα χρόνια και μέχρι σήμερα το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης

παραμέλησης διευρύνεται όλο και περισσότερο και περικλείει περισσότερες συνθήκες και συμπεριφορές εντός του φάσματος των εν λόγω όρων.

Σήμερα, η παιδική κακοποίηση χωρίζεται σε σωματική, ψυχολογική και σεξουαλική. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (World Health Organization, 2022) η κακοποίηση ή κακομεταχείριση των παιδιών περιλαμβάνει «όλες τις μορφές σωματικής ή συναισθηματικής κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή παραμελημένης φροντίδας ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς ή άλλους σκοπούς, η οποία καταλήγει σε συγκεκριμένη ή δυνάμει βλάβη που αφορά τη ζωή, την ανάπτυξη και την αξιοπρέπεια του παιδιού, στο πλαίσιο μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης και δύναμης».

Αντίστοιχα, η παραμέληση περιλαμβάνει: «τόσο μεμονωμένα περιστατικά, όσο και ένα πρότυπο διαρκούς αποτυχίας του γονέα ή άλλου μέλους της οικογένειας να φροντίσει –τουλάχιστον στις περιπτώσεις που ο γονέας είναι σε θέση να το κάνει– έναν ή περισσότερους από τους παρακάτω τομείς ανάπτυξης και ευημερίας του παιδιού: υγεία, εκπαίδευση, συναισθηματική ανάπτυξη, διατροφή, στέγη και ασφαλείς συνθήκες διαβίωσης.» (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης – ΕΚΚΑ , 2022).

Για την προάσπιση των δικαιωμάτων και την εξασφάλιση της ασφάλειας και του *βέλτιστου συμφέροντος* των παιδιών, κάθε κράτος οφείλει να έχει ένα Σύστημα Παιδικής Προστασίας. Όπως είναι αναμενόμενο, το σύστημα αυτό, καθότι εμπίπτει στο γενικότερο προγραμματισμό και ανάπτυξη της Κοινωνικής Πρόνοιας, επηρεάζεται άμεσα από τις εκάστοτε κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες (Coulton et al., 2018).

Σε ό,τι αφορά στα ελληνικά δεδομένα, καθώς η χώρα έχει περάσει πληθώρα κρίσεων, τόσο κοινωνικών όσο και οικονομικών, με αποκορύφωμα την κρίση του 2010 αλλά και την πρόσφατη και εν ενεργεία πανδημική κρίση του COVID-19, παρουσιάζεται πληθώρα συνεπειών στο κοινωνικό κράτος και την παιδική προστασία.

Αυτή τη στιγμή , την ευθύνη της Παιδικής Προστασίας στη χώρα έχουν τόσο το κράτος και οι ανάλογες δομές, όσο και ο ιδιωτικός τομέας και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου-ΕΕΔΑ, 2016). Συγκεκριμένα, οι αρμοδιότητες για την διερεύνηση και ανίχνευση της πιθανής κακοποίησης ή παραμέλησης υπάγεται κυρίως στις αρμοδιότητες του κράτους, ενώ δίνεται η δυνατότητα καταγραφής των καταγγελιών και από νομικά πρόσωπα ιδιωτικού

δικαίου(N.Π.Ι.Δ.). Στην συνέχεια, η απομάκρυνση γίνεται από την αστυνομία ενώ η φιλοξενία των παιδιών καλύπτεται από ποικίλους φορείς (Αμπατζόγλου, 2021).

Ο κατακερματισμός αυτός των αρμοδιοτήτων και η συνεπακόλουθη ασάφεια ως προς τα όρια και το πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών καθιστά το ισχύον Σύστημα Παιδικής Προστασίας αρκετά ελλιπές και δυνητικά βλαπτικό για τα παιδιά αλλά και τις οικογένειές τους (Jones Harden et al., 2020 · Σταθόπουλος, 2017).

Στόχος της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι να αναδείξει και να παρουσιάσει συνολικά τον τρόπο με τον οποίο οι ανωτέρω πρακτικές θυματοποιούν δευτερογενώς τα παιδιά. Επιδιώκεται η καταγραφή και επεξήγηση των συναισθηματικών, σωματικών και κοινωνικών δυσκολιών που επιφέρει η υφιστάμενη αντιμετώπιση των φαινομένων κακοποίησης-παραμέλησης από το Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας, δίνοντας έμφαση στην ψυχική υγεία και ανθεκτικότητα των παιδιών.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή αναφορικά με την θυματοποίηση των παιδιών, ενώ ορίζεται εν συνεχεία η πρωτογενής και δευτερογενής θυματοποίηση. Ακολούθως, στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται λόγος για το Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας, τόσο μέσω ιστορικής αναδρομής, όσο και με την ανάπτυξη της σημερινής του διάρθρωσης. Στο ίδιο κεφάλαιο αναπτύσσεται και ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στην δευτερογενή θυματοποίηση των παιδιών εντός του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας.

Το τέταρτο κεφάλαιο σχετίζεται με την ερευνητική διαδικασία και την μεθοδολογία της ποιοτικής αυτής έρευνας. Στο πέμπτο κεφάλαιο αναπτύσσονται τα αποτελέσματα της έρευνας, τόσο σε ό,τι αφορά στο δείγμα και το ερευνητικό πεδίο, όσο και αναφορικά με την ανάπτυξη των θεματικών αξόνων της συνέντευξης. Τέλος παρατίθενται η συζήτηση, τα συμπεράσματα και οι προτάσεις.

Α΄ Μέρος- Θεωρητικό

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η δευτερογενής θυματοποίηση των παιδιών

1.1 Ιστορική αναδρομή

Όπως τονίζει και ο Hart (1991), ο τρόπος αντιμετώπισης των παιδιών αντικατοπτρίζει το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό γίνεσθαι της εκάστοτε κοινωνίας. Συγκεκριμένα, τα παιδιά για χρόνια δεν αποτελούσαν παρά ιδιοκτησία των γονιών τους, ενώ οι υφιστάμενες αυτές συνθήκες άρχισαν να μεταβάλλονται μόλις τον 19^ο αιώνα, όταν ο γονικός ρόλος ξεκίνησε να σχετίζεται με την καθοδήγηση και την κοινωνικοποίηση των παιδιών, παρά την τιμωρητική στάση απέναντί τους (Brown, 1977).

Ειδικότερα, κατά την Αρχαιότητα έως και τον 4^ο αιώνα μ.Χ., την περίοδο που ο De Mause (1975) χαρακτηρίζει ως : « Παιδοκτονική αντιμετώπιση του παιδιού», οι γονείς, προκειμένου να απαλλαγούν από την φροντίδα των ανηλίκων που θεωρούνταν «ανεπαρκή» ή «δύσκολα», είχαν το δικαίωμα να τα θανατώσουν. Από τον 4^ο αιώνα μ.Χ., έως και τον 13^ο, « Περίοδος της εγκατάλειψης», κατά τον De Mause (1975), οι γονείς εγκαταλείπουν τα ανήλικα παιδιά τους, γεγονός που ήταν απόλυτα νόμιμο και δεκτό από την κοινωνία. Ακολούθως, ο 14^{ος} και ο 17^{ος} αιώνας μ.Χ. χαρακτηρίζονται από έντονη άσκηση σωματικής βίας, ως ένα μέσο για την συμμόρφωση, αλλά και την διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Σε όλα αυτά τα στάδια, είναι καταφανές πως κυριαρχεί ένας θυματοποιητικός και κακοποιητικός τρόπος αντιμετώπισης των παιδιών. Αυτό φαίνεται να έχει άμεση σχέση με τις κοινωνικές συνθήκες της εποχής, καθώς επίσης και με το περιορισμένο ενδιαφέρον για μελέτη και κατανόηση της παιδικής ηλικίας (Brown, 1977).

Κατά την διάρκεια των προαναφερθέντων αιώνων, τα παιδιά αποτελούν μια χρησιμοθηρική επιλογή των γονέων, είτε για να διαιωνίσουν το γένος (υψηλά κοινωνικά στρώματα), είτε για να αξιοποιηθούν ως εργατικά χέρια (χαμηλά κοινωνικά στρώματα) (Μακρυνιώτη, 2001).

Η αρχή της αλλαγής καταγράφεται τον 18^ο αιώνα. Ειδικότερα, τότε ξεκινά μία απομάκρυνση από την σωματική κακοποίηση και μια συνεπακόλουθη υιοθέτηση της ψυχολογικής. Η κακοποίηση αυτή είχε τη μορφή του εξαναγκασμού, της χειραγώγησης και της ψυχολογικής πίεσης, με στόχο τα ανήλικα να συμμορφωθούν στις προσταγές των γονέων (Renaut, 2007). Την περίοδο εκείνη, οι γονείς είχαν την εξουσία και

αντιμετωπίζονταν ως αυθεντία από τα παιδιά τους, επιβάλλοντας αυστηρούς κανόνες σε αυτά. Τον 19ο και τον 20ο αιώνα μ.Χ., οι υφιστάμενες συνθήκες προσομοιάζουν στην κατάσταση που μας είναι και σήμερα γνωστή. Πιο συγκεκριμένα, την δεκαετία του '60, με το «σύνδρομο του κακοποιημένου παιδιού» καθώς επίσης και το 1979, με την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του παιδιού (2022) σηματοδοτείται η αναγνώριση της ταυτότητας των παιδιών και της ειδικής αναπτυξιακής, σωματικής και ψυχοκοινωνικής περιόδου που βιώνουν.

Ακολούθως, αρχίζει να ορίζεται και η κακοποίηση, όπως καταδεικνύει ο Smaal (2013). Ο ίδιος κάνει λόγο για διαφορετική αντίληψη και ορισμό της σεξουαλικής κακοποίησης σε σύγκριση με τις άλλες μορφές της. Ειδικότερα, αναφέρει πως οι κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν τα προηγούμενα έτη και η κυριαρχία ενός πατριαρχικού προτύπου στην εξουσία και την κοινωνία εν γένει είχε ως αποτέλεσμα να μην αναπτύσσεται δημόσιος λόγος γύρω από ζητήματα που σχετίζονται με την σεξουαλική κακοποίηση, γεγονός που αποτυπώνεται και στην τότε ισχύουσα νομοθεσία. Κατ' αντιστοιχία, συνεπώς, δεν υπήρχαν αναφορές στην σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών. Στα τέλη του 20^{ου} αιώνα όμως, η άνοδος του φεμινιστικού κινήματος είχε ως αποτέλεσμα τον επαναπροσδιορισμό της έννοιας της σεξουαλικής κακοποίησης και την αλλαγή σταδιακά του κοινωνικοπολιτικού τοπίου. Απόρροια αυτών των συνθηκών, συνεπώς είναι να αναπτυχθεί περισσότερο και η σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών, με αντίστοιχη αλλαγή της νομοθεσίας.

Βάσει των ανωτέρω, είναι εμφανές πως το κοινωνικό γίγνεσθαι είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τον ορισμό, την αιτιολόγηση και την αντιμετώπιση των κοινωνικών φαινομένων και προβλημάτων. Η ιατροκεντρική προσέγγιση των Kempe και Kempe, Steele, Elmer, Spinetta και άλλων επιστημόνων, στις αρχές του 1960, όπως αναφέρονται στο Αγάθωνος, 1998, συσχετίζει την κακοποίηση- παραμέληση με την ψυχοδυναμική θεώρηση και της ενδοατομικές συνέπειες που επιφέρουν, ενώ οι προτεινόμενες λύσεις σχετίζονται με την ατομική ψυχοθεραπεία και ψυχανάλυση.

Το 1970, οι κοινωνιολογικές θεωρήσεις και ερμηνείες έχουν το προβάδισμα, με τους Gelles, Gil, Straus and Steinmetz να ερμηνεύουν την θυματοποίηση των παιδιών ως μία αντίδραση στα κοινωνικά προβλήματα, όπως η φτώχεια, η ανεργία, ο κοινωνικός αποκλεισμός. Ακολούθως, οι προτάσεις αντιμετώπισης αυτών σχετίζονται με την αλλαγή στο κοινωνικό ιστό (Αγάθωνος, 1998).

Την ίδια δεκαετία, οι Herrenkohl και Belsky εστιάζουν στις συνέπειες της κακοποίησης στο ίδιο το παιδί-θύμα (Αγάθωνος, 1998). Ωστόσο, ο τρόπος που ανέπτυσαν τις θεωρίες τους εστίαζε στα χαρακτηριστικά εκείνα του παιδιού που το καθιστούν «πιθανό θύμα», γεγονός που αποτελεί *ενοχοποίηση του θύματος* (Αγγλικά: victim blaming) (Moriarty, 2008). Την συνένωση της ατομικής, ιατροκεντρικής και κοινωνιολογικής ερμηνείας αναπτύσσουν, το 1980 οι Bronfenbrenner, Belsky και Light.

Από τότε ως και σήμερα το επιστημονικό έργο γύρω από το ζήτημα της κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών είναι ολοένα και αυξανόμενο, όπως αντίστοιχα και η σημασία που δίνεται από την κοινή γνώμη (Αμπατζόγλου, 2021). Κύρια διαφορά είναι, πως ενώ κατά τα προηγούμενα έτη την κύρια ευθύνη για την διαπαιδαγώγηση και φροντίδα των παιδιών είχαν οι γονείς και η ευρύτερη οικογένεια, πλέον αυτή μεταβαίνει στο κράτος και την κοινωνία.

Σήμερα, στην Ελλάδα, όπως προκύπτει και από τη σχετική νομοθεσία (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Συμβούλιο της Ευρώπης, 2015), η κακομεταχείριση και η παραμέληση παιδιού αποτελούν ποινικό αδίκημα για το οποίο προβλέπεται και σχετική ποινή. Όπως αναφέρει το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης- ΕΚΚΑ (2022) : «Τα αδικήματα αυτά, όπως είναι συστηματοποιημένα στον Ποινικό Κώδικα, διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- Εγκλήματα κατά της ζωής (στρέφονται κατά της ίδιας της ζωής του παιδιού, π.χ. ανθρωποκτονία, ή απόπειρα ανθρωποκτονίας)
- Σωματικές βλάβες (βλάπτουν την σωματική ακεραιότητα του παιδιού)
- Εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας (περιορίζουν την ελευθερία κινήσεων του παιδιού, π.χ. αρπαγή ανηλίκου, εμπορία ανθρώπων)
- Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας (π.χ. αποπλάνηση παιδιών, εξαναγκασμός ανηλίκων σε ασέλγεια, αιμομιξία)
- Εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής (π.χ. πορνογραφία ανηλίκων, σωματεμπορία, ασέλγεια σε ανήλικο έναντι αμοιβής)
- Εγκλήματα σχετικά με την οικογένεια (παραμέληση εποπτείας ανηλίκου)»

Ακολούθως και τα κράτη υποχρεούνται να προασπίζουν την ασφάλεια και την ευδαιμονία των παιδιών (Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου - ΕΔΔΑ, 2015). Ειδικότερα:

- Τα κράτη έχουν υποχρέωση να διασφαλίζουν την αποτελεσματική προστασία των παιδιών από τη βία και την πρόκληση βλαβών σε κάθε περιβάλλον.
- Τα κράτη έχουν υποχρέωση να θεσπίζουν επαρκές νομικό πλαίσιο για την προστασία του παιδιού.
- Τα κράτη οφείλουν να προβαίνουν στην αποτελεσματική διερεύνηση βάσιμων ισχυρισμών για κακοποίηση, άσκηση βίας εναντίον παιδιών ή πρόκληση βλάβης σε παιδιά.

Βάσει του Ευρωπαϊκού Δικαίου, η σωματική τιμωρία, η σεξουαλική κακοποίηση, η ενδοοικογενειακή βία και παιδική παραμέληση, η παιδική εκμετάλλευση, η παιδική πορνογραφία, η αναγκαστική εργασία, η εμπορία παιδιών, η παιδική πορνογραφία παιδιών μέσω διαδικτύου αποτελούν ποινικά αδικήματα και προβλέπονται αντίστοιχες ποινές. Τονίζεται, ακόμη, πως «Δυνάμει του Άρθρου 19, τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν υποχρέωση να λαμβάνουν νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας» ("Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού", 2022).

Χαρακτηριστική είναι η πρόσφατη ερευνητική δουλειά της Griffith, (2020), η οποία εστιάζει στο πώς οι εξωγενείς παράγοντες και συγκεκριμένα το κοινωνικό περιβάλλον και οι επισφαλείς συνθήκες που επικρατούν εντός αυτού αποτελούν βασική αιτία για την εκδήλωση ενδοοικογενειακής βίας. Τονίζει, επίσης, πως εξαιτίας της πανδημίας COVID-19 και των συνεπειών αυτής, αυξήθηκαν τα ποσοστά βίας κατά των παιδιών.

Το ζήτημα της συσχέτισης των κοινωνικών φαινομένων με την κακοποίηση και παραμέληση παιδιών σχολιάζουν και άλλοι ερευνητές. Μάλιστα, οι Peterson et al., (2018) υπογραμμίζουν πως αυτά τα ποσοστά βίας είναι και εξαιρετικά κοστοβόρα για το κράτος, καθότι η κάλυψη των σωματικών, ψυχολογικών και κοινωνικών αναγκών των παιδιών θυμάτων απαιτεί μεγάλα ποσά, γεγονός που καταδεικνύει την ανάγκη για πρόληψη και πλαισίωση των φαινομένων αυτών.

Σε ό,τι αφορά στο επιστημονικό και ερευνητικό ενδιαφέρον γύρω από την παραμέληση – κακοποίηση παιδιών, ενδιαφέρον παρουσιάζει και το ερευνητικό έργο των Pzendoorn et al., (2019) όπως επίσης και των Bunting et al., (2018). Και στις δύο μελέτες αυτές, στόχος είναι να καταγραφούν και να αναπτυχθούν τόσο οι αιτίες της κακοποίησης όσο και η συσχέτιση αυτής με το κοινωνικό γίνεσθαι. Και οι δύο ανωτέρω μελέτες

καταλήγουν στο συμπέρασμα πως φαίνεται να υπάρχει μεγάλη συσχέτιση ανάμεσα στις κακές κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και την κακομεταχείριση των παιδιών. Ειδικότερα, αναφέρεται πως όταν η οικογένεια διαβιεί σε συνθήκες ένδειας και σε ένα επισφαλές περιβάλλον, είναι αυξημένες οι πιθανότητες να καταγραφούν περιστατικά κακοποίησης ή και παραμέλησης παιδιών.

Φαίνεται λοιπόν, πως με τον χρόνο αλλάζει ο ορισμός και η συνεπακόλουθη αντιμετώπιση του φαινομένου της κακοποίησης και της παραμέλησης παιδιών. Από την εστίαση σε αμιγώς ατομικά αίτια, το ενδιαφέρον πλέον περνά σε μια πιο ολιστική και με κοινωνιολογικό περιεχόμενο προσέγγιση. Αντίστοιχα φαίνεται να αλλάζει και η στάση της κοινωνίας απέναντι στα φαινόμενα αυτά, τα οποία επηρεάζουν άμεσα το κοινωνικό γίγνεσθαι.

Πλέον, υπάρχουν πολυάριθμοι οδηγοί, οι οποίοι αποσκοπούν στην ανίχνευση της κακοποίησης και παραμέλησης και αφορούν τόσο την οικογένεια όσο και την κοινότητα (σχολείο, γειτονιά) (Πρεκατέ και Γιωτάκος, 2014), γεγονός που αποτελεί δείγμα της γενικότερης αυτής ευαισθητοποίησης, όπως επίσης και της νομικής κάλυψης των φαινομένων της παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης.

Στο ίδιο κλίμα, έχουν αναπτυχθεί πολυάριθμοι φορείς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, που αποσκοπούν στην κάλυψη των αναγκών των παιδιών που βρίσκονται σε κίνδυνο και των οικογενειών τους. Ακολούθως, η εκπαίδευση των εμπλεκόμενων επαγγελματιών περιλαμβάνει το ζήτημα της παραμέλησης και κακοποίησης, ενώ υπάρχει μια σχετική προσπάθεια για ευαισθητοποίηση της κοινότητας σε τέτοια ζητήματα.

Ωστόσο ένα πολύ σημαντικό ζήτημα παραμένει για την Ελλάδα: Η έλλειψη ενός συγκεκριμένου και ενοποιημένου συστήματος καταγραφής των περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης, το οποίο οδηγεί σε μια ασαφή εικόνα για την έκταση και τις συνέπειες του φαινομένου (Σακελλαρόπουλος, 2011).

Συνοψίζοντας, είναι καταφανές πως από την αρχαιότητα έως και σήμερα υπάρχει μια εξαιρετικά σημαντική διαφορά στον τρόπο αντιμετώπισης και διαχείρισης τόσο των ίδιων των παιδιών όσο και των περιστατικών θυματοποίησής τους. Παρά το γεγονός ότι βρίσκονται σε ισχύ τόσο οι νομοθεσίες όσο και οι προσπάθειες ευαισθητοποίησης, το εν λόγω φαινόμενο συνεχίζει να απασχολεί την χώρα μας αλλά και τον κόσμο (Gilbert et al., 2009).

Η επιστημονική κοινότητα δηλώνει ομόφωνα πως είναι αδύνατο το πρόβλημα να εξαλειφθεί συνολικά και ριζικά. Εκφράζεται ωστόσο μια συγκρατημένη αισιοδοξία πως με τις κατάλληλες παρεμβάσεις θα μπορέσει να υπάρξει μία μείωση βλάβης (Jones Harden et al., 2020).

1.2 Η πρωτογενής θυματοποίηση των παιδιών

Με τον όρο πρωτογενής θυματοποίηση γίνεται λόγος για την πρώτη επαφή του θύτη με το θύμα και την μεταξύ τους σχέση. Ειδικότερα, ως πρωτογενής θυματοποίηση ορίζεται η αρχική δράση εναντίον του θύματος, εντός της οποίας αρχίζουν να διαφαίνονται και οι πρώτες συνέπειες εις βάρος του, σε ψυχολογικό αλλά και κοινωνικό επίπεδο, όπως επίσης και με σωματικά συμπτώματα, ανάλογα την εκάστοτε περίπτωση (Knight et al., 2018). Καθώς η πρωτογενής θυματοποίηση συνήθως έχει ως απότοκο και την δευτερογενή, είναι σημαντικό να υπάρχει επαρκής πρόληψη, προκειμένου να μην παγιωθούν και ενισχυθούν οι υφιστάμενες δυσκολίες (Ζαραφωνίτου, 2009).

Σε ότι αφορά στην παιδική και την εφηβική ηλικία, αυτές ορίζονται είτε νομικά, είτε βάσει της αναπτυξιακής ψυχολογίας. Ειδικότερα, ένας άνθρωπος θεωρείται, βάσει νόμου ανήλικος, έως το 18 έτος της ηλικίας του, με την ευθύνη έως τότε να ανήκει σε όποιον έχει την επιμέλειά του. (ν. 2101/1992 (ΦΕΚ 192/Α). Αναπτυξιακά η παιδική ηλικία χωρίζεται σε βρεφική (0- 2,5 ετών), νηπιακή (2,5-6 ετών), σχολική (6- 11 ετών) και εφηβική ηλικία (11-19 ετών) (Berk,2019).

Η Πρωτογενής Θυματοποίηση των παιδιών, όπως αναπτύσσεται στην παρούσα εργασία, περιλαμβάνει τις διάφορες εκφάνσεις της κακοποίησης και παραμέλησής τους, από ένα πρόσωπο που είναι ενήλικας, έχει εξουσία και ανήκει, συνήθως στο στενό οικογενειακό, φιλικό ή κοινωνικό περιβάλλον των παιδιών, « που μπορούν να ασκήσουν δύναμη πάνω τους» (Πρεκατέ και Γιωτάκος, 2014). Ο ορισμός της παιδικής Πρωτογενούς Θυματοποίησης, έχει άμεση σχέση με το κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι. Ειδικότερα, τα αξιακά συστήματα της κάθε κοινωνίας, οι συνήθειες πρακτικές διαπαιδαγώγησης, η θέση των παιδιών αλλά και της οικογένειας, αποτελούν παράγοντες που διαμορφώνουν τους ορισμούς αυτούς και αλλάζουν με τον χρόνο (Κοντοπούλου, 2007).

1.2.1. Παραμέληση

Η παραμέληση αποτελεί, επί της ουσίας ένα είδος κακοποίησης, ενώ συχνά παρουσιάζεται και μαζί με άλλες μορφές αυτής. Συγκεκριμένα, ορίζεται ως η μη κάλυψη των αναγκών των παιδιών, όπως αυτές διαφοροποιούνται σε κάθε αναπτυξιακό στάδιο τους (Avdibegović και Brkiü, 2020). Οι υποκατηγορίες αυτής περιλαμβάνουν την *σωματική*, την *εκπαιδευτική*, την *συναισθηματική* και την *ιατρική* παραμέληση.

Η *σωματική* παραμέληση περιλαμβάνει την έλλειψη κάλυψης των διατροφικών αναγκών, της ενδυμασίας και της επιτήρησης που έχει άμεση σχέση με την σωματική ακεραιότητα και ασφάλεια του παιδιού. Για παράδειγμα, η μη παρακολούθηση των ανηλίκων και η πιθανότητα της έκθεσής τους σε κίνδυνο ή η αποστέρηση των αναγκαίων για την σωματική τους ανάπτυξη υλικών αγαθών εμπίπτει στην εν λόγω κατηγορία. Η *εκπαιδευτική* παραμέληση περιλαμβάνει την μη εγγραφή του παιδιού στο εκπαιδευτικό σύστημα, ή και την κάλυψη των ειδικών εκπαιδευτικών του αναγκών. Η *συναισθηματική* παραμέληση περιλαμβάνει την μη κάλυψη των συναισθηματικών αναγκών του παιδιού. Για παράδειγμα, η υποτίμησή του, η πλήρης αγνόηση της άποψης και των επιθυμιών του, το να είναι μάρτυρας σε σκηνές βίας εντός της οικογένειας, ή η ελλιπής επικοινωνία μαζί του, θεωρούνται συναισθηματική παραμέληση. Είναι σημαντικό, επίσης να λεχθεί, πως η *συναισθηματική* κακοποίηση και οι συναισθηματική παραμέληση έχουν πολλά κοινά στοιχεία. Τέλος, η *ιατρική* παραμέληση, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την *σωματική*. Σχετίζεται με την απουσία παροχής της αναγκαίας ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης των παιδιών, τόσο σε επείγουσες περιπτώσεις, όσο και σε χρόνιες ασθένειες. Η έλλειψη αυτής της φροντίδας μπορεί να οδηγήσει σε παγίωση των υφιστάμενων προβλημάτων, όπως επίσης και αναπηρία ή και θάνατο (Avdibegović & Brkiü, 2020 · Κοντοπούλου, 2007 · Πρεκατέ & Γιωτάκος, 2014).

Η αιτιοπαθογένεια του φαινομένου της παραμέλησης έχει αρκετές θεωρητικές ερμηνείες. Συγκεκριμένα, η Blumenthal (2015) αναφέρει τρεις κυρίως θεωρίες για το ανωτέρω φαινόμενο. Αρχικά, η παραμέληση ενδέχεται να οφείλεται σε γονική ανεπάρκεια. Ειδικότερα, κάνει λόγο για ενδοατομικές δυσκολίες των κύριων φροντιστών των παιδιών (π.χ. ψυχοπαθολογία), που τους αποτρέπουν από το να ανταπεξέλθουν στον γονικό τους ρόλο. Εν συνεχεία, αναφέρεται στην έλλειψη υλικών αγαθών εντός του κοινωνικού ιστού, που έχει ως αποτέλεσμα την συνεπακόλουθη αποστέρηση όλης της οικογένειας και, κατά συνέπεια, των ανηλίκων που διαβιώνουν εντός αυτής. Εδώ λοιπόν, τονίζεται αποκλειστικά ο κοινωνικός παράγων που οδηγεί στην παιδική παραμέληση. Τέλος, αναπτύσσει μια

ολιστική προσέγγιση, που συμπεριλαμβάνει τις δύο ανωτέρω και τονίζει πως ο συνδυασμός ατομικής και κοινωνικής ευαλωτότητας και επισφάλειας οδηγεί σε τέτοιου είδους φαινόμενα. Με αυτό το θεωρητικό μοντέλο είναι σύμφωνες και οι Avdibegović και Brkić (2020).

Οι συνέπειες της παραμέλησης στα παιδιά και τα συνεπακόλουθα σημάδια που ενδέχεται να υπογραμμίζουν την υφιστάμενη αυτή θυματοποίηση, όπως επισημαίνουν οι Πρεκατέ και Γιωτάκος (2014), περιλαμβάνουν κυρίως την κόπωση, τα χρόνια προβλήματα υγείας, την κακή σωματική υγιεινή, τα προβλήματα συμπεριφοράς και την έλλειψη επίβλεψης των παιδιών

Σε ό,τι αφορά στην ευαλωτότητα, αυτή, δείχνει να σχετίζεται με χαμηλά κοινωνικά στρώματα, χαμηλό εισόδημα, μονογονεϊκές οικογένειες, έλλειψη υποστηρικτικού περιβάλλοντος, χρήση ουσιών και συζυγική βία. Έχοντας τονίσει τα παραπάνω, είναι σημαντικό να λεχθεί πως τα ανωτέρω σχετίζονται άμεσα και με την ορατότητα των ατόμων που ανήκουν σε κατώτερες κοινωνικές τάξεις, καθότι αυτές είναι οι συνηθέστερες ομάδες που έχουν επαφή με τις κοινωνικές υπηρεσίες. Αντιθέτως, τα υψηλότερα κοινωνικά στρώματα και η θυματοποίηση που συχνά λαμβάνει χώρα εντός αυτών των οικογενειακών συστημάτων είναι δυσκολότερα ανιχνεύσιμη και, κατά συνέπεια οι σχετικές καταγραφές είναι περιορισμένες.

1.2.2. κακοποίηση

Η κακοποίηση παιδιού, χωρίζεται σε τρεις κυρίως κατηγορίες : την *σωματική*, την *ψυχολογική* και την *σεξουαλική* κακοποίηση. Αξίζει, δε, να τονισθεί, πως η κάθε μία από αυτές της μορφές συνήθως συνδέεται και συνυπάρχει με την άλλη. Ο διαχωρισμός τους βοηθά στην καλύτερη ανάλυση του φαινομένου και δεν αντικατοπτρίζει με απόλυτο τρόπο το φαινόμενο (Κοντοπούλου, 2007).

Η *σωματική* κακοποίηση περιλαμβάνει οποιαδήποτε μορφή βίας που ασκείται εναντίον του παιδιού, αποσκοπεί στη σωματική βλάβη και έχει συνήθως την μορφή σωματικής τιμωρίας ή και σωφρονισμού. Η σωματική κακοποίηση είναι η ευκολότερη στην αναγνώριση και καταγραφή, καθώς περιλαμβάνει σημάδια στο σώμα, γεγονός που την καθιστά αρκετά έκδηλη (Oshri, et.al., 2015).

Το Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) ορίζει την *σωματική τιμωρία* ως : «...οποιαδήποτε μορφή τιμωρίας κατά την οποία ασκείται φυσική βία και σκοπό με σκοπό την πρόκληση πόνου ή δυσφορίας σε κάποιον. Κατά κύριο λόγο

συνίσταται στο χτύπημα των παιδιών με το χέρι ή με κάποιο αντικείμενο, αλλά μπορεί επίσης να αφορά ενέργειες που δεν περιλαμβάνουν την άσκηση σωματικής βίας (όπως οι απειλές) αλλά έχουν το ίδιο τελικό αποτέλεσμα – την ταπείνωση του παιδιού (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Συμβούλιο της Ευρώπης, 2015).

Η *ψυχολογική* κακοποίηση περιλαμβάνει, όπως αναφέρθηκε, πολλά χαρακτηριστικά που παρουσιάζονται και στην *συναισθηματική* παραμέληση. Ειδικότερα, η υποτίμηση του παιδιού, η έκθεση σε σκληρές βίας, η μη κάλυψη των συναισθηματικών του αναγκών και η λεκτική βία εν γένει αποτελούν μία έκφανση της ψυχολογικής κακοποίησης (Gottman, 2019). Η συναισθηματική κακοποίηση κατά την βρεφική ηλικία είναι εξαιρετικά επιβλαβής για τα βρέφη, καθώς η ομαλή τους ανάπτυξη εξαρτάται σημαντικά από το συναισθηματικό δέσιμο με τον κύριο φροντιστή. Η απουσία της σταθερής σχέσης με έναν φροντιστή και η κάλυψη των αναγκών του βρέφους από αυτόν ενδέχεται να συντελέσουν στην ανάπτυξη και εδραίωση δυσκολιών στο βρέφος, που θα μπορούσαν να το εμποδίσουν να αναπτυχθεί τυπικά (Berk,2019).

Τέλος, η *σεξουαλική* κακοποίηση περιλαμβάνει οποιαδήποτε πράξη αφορά στα ανήλικα άτομα, είτε μέσω επαφής είτε και χωρίς αυτήν, που αποσκοπεί στην σεξουαλική διέγερση του θύτη (Πρεκατέ και Γιωτάκος, 2014). Το Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) υπογραμμίζει τα εξής: «Η σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών λαμβάνει διάφορες μορφές, όπως, μεταξύ άλλων, η παρενόχληση, το απρεπές άγγιγμα, η αιμομιξία και ο βιασμός. Η παιδική σεξουαλική κακοποίηση λαμβάνει χώρα σε διάφορα περιβάλλοντα, όπως το σπίτι, το σχολείο, τα ιδρύματα φροντίδας, οι εκκλησίες κ.λπ. Τα παιδιά είναι ιδιαίτερος εύλωτα στην σεξουαλική κακοποίηση, καθώς συχνά βρίσκονται υπό την εξουσία και τον έλεγχο ενηλίκων και έχουν πολύ πιο περιορισμένη πρόσβαση σε μηχανισμούς υποβολής καταγγελιών» (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Συμβούλιο της Ευρώπης, 2015).

Βάσει των ανωτέρω, είναι εμφανές πως οι θύτες είναι συνήθως εντός του οικογενειακού ή και του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος του παιδιού. Ένα σημαντικό ζήτημα εδώ είναι πως η επαφή και η αγάπη του παιδιού με τον θύτη, σε συνδυασμό και με τον σεξουαλικό ερεθισμό που προκύπτει, καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την κατανόηση της θυματοποιητικής φύσης αυτής της πράξης. Ακολούθως, είναι σύνηθες οι θύτες να εκβιάζουν το θύμα, απειλώντας πως η υφιστάμενη κακοποίηση είναι και δική του ευθύνη (IJendoorn et al., 2019 και Bunting et al., 2018).

Η κακοποίηση, ως πρωτογενής θυματοποίηση των παιδιών έχει ποικίλες αιτίες- τόσο ατομικές όσο και κοινωνικές. Ο συνδυασμός της επισφάλειας και στους δύο τομείς, τον ατομικό και τον κοινωνικό δηλαδή, αποτελεί σημαντικό παράγοντα επικινδυνότητας για τα εν λόγω φαινόμενα (Παπαθανασίου και Χρηστίδη, 2020).

Οι θύτες ενδέχεται, συνεπώς, να αντιμετωπίζουν διάφορες ενδοατομικές δυσκολίες, οι οποίες δεν χαίρουν της πλαισίωσης που είναι αναγκαία, με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται στην ανατροφή των παιδιών τους . Ακολούθως, οι κοινωνικές συνθήκες είναι αναμενόμενο να αποτελούν ένα από τα αίτια της πρωτογενούς θυματοποίησης των παιδιών.

Επιπροσθέτως, υπάρχουν και κάποιες ομάδες οι οποίες χαρακτηρίζονται πιο επιρρεπείς στο να δέχονται βία από το οικογενειακό ή και στενό κοινωνικό περιβάλλον. Μία τέτοια ομάδα είναι αυτή των ΛΟΑΤΚΙ+ ανηλίκων (Tobin & Delaney, 2019). Ειδικότερα, η έλλειψη ορατότητας ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στο κοινωνικό γίνεσθαι και η συνεπακόλουθη ρατσιστική και ομοφοβική αντιμετώπιση αυτών τόσο από την κοινότητα όσο και από τους ίδιους τους γονείς τους, οδηγεί σε μείωση της ψυχικής τους ανθεκτικότητας. Φαίνεται μάλιστα, πως τα ΛΟΑΤΚΙ+ ανήλικα άτομα τείνουν να αντιμετωπίζονται θυματοποιητικά από την οικογένεια, εξαιτίας του *τιμητικού στίγματος* (Παπαθανασίου και Χρηστίδη, 2020). Με τον όρο αυτό γίνεται λόγος για το κοινωνικό στίγμα που βιώνουν η οικογένεια και ο κοινωνικός περίγυρος των μελών των ομάδων που θυματοποιούνται.

Με παρεμφερή τρόπο βιώνεται αυτό το στίγμα και όταν αναφέρεται σε άλλες κοινωνικές ομάδες, όπως ΑΜΕΑ, Ρομά ή παράτυπους μετανάστες (Pfeffer, 2016). Συνεπώς, είναι έκδηλο πως οι μειονοτικές κοινωνικά ομάδες είναι πιο ευάλωτες στο να θυματοποιηθούν πρωτογενώς (Παπαθανασίου και Χρηστίδη, 2020).

Τα σημάδια της πρωτογενούς θυματοποίησης είναι πολλά και ποικίλλουν ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση, τον βαθμό και την διάρκεια της έκθεσης σε κίνδυνο. Σε γενικές γραμμές τα παιδιά, ειδικότερα σε μικρότερες ηλικίες, δεν δύνανται να εκφράσουν την υφιστάμενη κακομεταχείρισή τους. Ακολούθως, η ενσυναίσθησή τους συχνά αποδυναμώνεται, ως μηχανισμός άμυνας απέναντι στην θυματοποίηση τους από σημαντικά πρόσωπα αναφοράς.

Τα κυριότερα συμπτώματα κακοποίησης και παραμέλησης είναι οι ξαφνικές αλλαγές στην συμπεριφορά, τα ξεσπάσματα θυμού, οι διαταραχές τις απέκκρισης, οι

διαταραχές πρόσληψης τροφής, η αποφευκτικές ή οι συμπεριφορές προσκόλλησης, όπως επίσης και η ξαφνική άρνηση για συναναστροφή με συγκεκριμένα άτομα. Όλα τα ανωτέρω επισημαίνουν μία ένταση του ανηλικού, η οποία χρήζει διερεύνησης (Κάκουρος και Μανιαδάκη, 2006, Παρασκευόπουλος και Herbert, 2018).

Μία ακόμη ομάδα που φαίνεται να είναι πιο ευάλωτη στο να θυματοποιηθεί πρωτογενώς είναι τα παιδιά που αντιμετωπίζουν προβλήματα συμπεριφοράς είτε και ψυχικές δυσκολίες. Αναλυτικότερα, ο Γουρζής (2015), τονίζει πως τα παιδιά με υπερκινητικότητα ή έντονο κλάμα είναι δυσκολότερα διαχειρίσιμα από τους γονείς, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιούνται ακατάλληλες μέθοδοι διαπαιδαγώγησης. Ακόμη, ενδέχεται οι γονείς να μην γνωρίζουν πώς να αντιμετωπίσουν τις διάφορες δυσκολίες που προκύπτουν, ενώ η δυσκολία τους να επικοινωνήσουν επαρκώς με τα παιδιά τους θα μπορούσε να αποτελέσει ψυχοπιεστικό παράγοντα, με συνεπακόλουθα ακατάλληλα ξεσπάσματα. Τονίζεται, δηλαδή, πως οι παραπάνω δυσκολίες μπορεί να αποτελούν την *αφορμή* για κακομεταχείριση των παιδιών.

Κλείνοντας, οι συνέπειες που βιώνουν τα θύματα βίας δεν είναι αναπόφευκτες, ούτε και παρουσιάζουν γραμμική αιτιότητα. Με τον όρο αυτό γίνεται λόγος για το γεγονός ότι κάθε αποτέλεσμα δεν προκύπτει από την ίδια αφετηρία. Μπορεί δύο καταστάσεις να είναι ίδιες μία χρονική στιγμή, ωστόσο δεν έφτασαν στο σημείο αυτό με τον ίδιο τρόπο (Παπαθανασίου και Χρηστίδη, 2020). Ακολούθως, εξαιρετικά σημαντική είναι η έγκαιρη παρέμβαση και η παροχή μιας βελτιωτικής και επανορθωτικής εμπειρίας για τα παιδιά θύματα βίας (Lippard & Nemeroff, 2020).

1.3 Η δευτερογενής θυματοποίηση των παιδιών

Ως δευτερογενής θυματοποίηση ορίζεται η θυματοποίηση που προκαλείται σε ένα θύμα, όχι από τον θύτη, αλλά από φορείς που ασχολούνται με το θύμα, με σκοπό τη αρωγή του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού είναι η δευτερογενής θυματοποίηση που βιώνεται από θύματα σεξουαλικής βίας, κατά την επαφή τους με το σύστημα της δικαιοσύνης (Carroll, 2021).

Εντός της ίδιας κατηγορίας βρίσκεται επίσης η αλληλεπίδραση του θύματος με την κοινότητα, αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό γίνεσθαι. Ουσιαστικά, η δευτερογενής θυματοποίηση σχετίζεται με οποιαδήποτε μη δεοντολογική αντιμετώπιση από κάποιον τρίτο απέναντι στο θύμα. Η αντιμετώπιση αυτή αυξάνει το αίσθημα ενοχής που ήδη

βιώνεται συχνά από τα θύματα, ενώ τους οδηγεί και συχνά στον κοινωνικό αποκλεισμό (Moriarty, 2008).

Σε ό,τι αφορά στα παιδιά θύματα βίας ή και παραμέλησης, παρατηρείται έντονα το κοινωνικό στίγμα που τα ακολουθεί, θυματοποιώντας τα δευτερογενώς. Ένα τέτοιο φαινόμενο, που παρατηρείται κυρίως στα θύματα βίας, είναι η θυματοποίησή τους από συνομηλίκους κατά την εφηβεία. Αυτό θα μπορούσε να εξηγηθεί λαμβάνοντας υπόψη τόσο τα ερεθίσματα βίας και κακομεταχείρισης που βιώνει ένα παιδί - θύμα, όπως επίσης και οι ενδοατομικές δυσκολίες που είναι πιθανό να ανακύψουν. Με άλλα λόγια, είναι πιθανό τα παιδιά- θύματα βίας να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην σύναψη σχέσεων με τους συνομηλίκους, στην χρήση βίας και την συμπεριφορά εν γένει. Το γεγονός αυτό είναι ενδεχομένως παρατηρήσιμο από τους συνομηλίκους, κάτι που θα μπορούσε να τα καθιστά ευάλωτα σε δευτερογενή θυματοποίηση, ως απόρροια της πρωτογενούς και των συνεπειών αυτής (O'Hara, 2020).

Οι Negriff, Schneiderman και Trickett, P. (2015), τονίζουν πως τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο για «προβληματικές σεξουαλικές συμπεριφορές». Ειδικότερα, τονίζουν πως η συγκεκριμένη μορφή κακοποίησης φαίνεται να έχει συσχέτιση με την πρόωρη εγκυμοσύνη, την έναρξη της σεξουαλικής ζωής νωρίτερα από τον μέσο όρο, όπως επίσης και την σεξουαλική επαφή υπό την επήρεια ουσιών.

Σε ό,τι αφορά στην αντιμετώπιση από την κοινότητα και τον ευρύτερο κοινωνικό ιστό, ένα άλλο μεγάλο ζήτημα που σχετίζεται με την δευτερογενή θυματοποίηση, είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός. Ο κοινωνικός αποκλεισμός δεν είναι μία σταθερή και απόλυτα συγκεκριμένη κατάσταση, αλλά μια ενεργή και με διαβαθμίσεις διαδικασία. Ο βαθμός του κοινωνικού αποκλεισμού έχει να κάνει με την ρήξη των κοινωνικών δεσμών του ατόμου και την κοινωνική περιθωριοποίηση αυτού (Κασιμάτη, 2007). Όσο λιγότεροι προστατευτικοί παράγοντες υπάρχουν, τόσο δυσκολότερα αντιμετωπίζεται ο υφιστάμενος αποκλεισμός (Παπαθανασίου και Χρηστίδη, 2020). Στις περιπτώσεις κακοποίησης και παραμέλησης παιδιού, η συνεπακόλουθη απομάκρυνση αυτού από τον οικογενειακό ιστό οδηγεί συχνά στον κοινωνικό αποκλεισμό αυτού. Η αποστέρηση των κοινωνικών επαφών και το στίγμα που επιφέρει η κακοποίηση καθ' αυτή, θυματοποιούν δευτερογενώς το παιδί.

Το Σύστημα Παιδικής Προστασίας, οι φορείς που καλούνται να καλύψουν τις ψυχολογικές, σωματικές και κοινωνικές ανάγκες των παιδιών- θυμάτων αλλά και των

οικογενειών τους και όλοι οι εμπλεκόμενοι επαγγελματίες είναι πιθανό να θυματοποιήσουν δευτερογενώς τα παιδιά. Από την καταγραφή μιας καταγγελίας έως την επανένταξη ενός παιδιού στον κοινωνικό ιστό, είναι σημαντικό να ακολουθείται η επαγγελματική δεοντολογία και οι αρχές, ώστε οι ερωτήσεις και ο χειρισμός των θυμάτων να γίνεται με σεβασμό και να μην οδηγούν σε δευτερογενή θυματοποίηση. Ωστόσο, τα μέχρι τώρα ευρήματα δείχνουν δυστυχώς το αντίθετο (Moriarty, 2008). Χαρακτηριστικό παράδειγμα εδώ είναι τόσο οι πολλαπλές καταθέσεις του παιδιού, όσο και ο τρόπος με τον οποίο τίθενται οι ερωτήσεις που σχετίζονται με την θυματοποίησή τους.

Οι συνέπειες της δευτερογενούς θυματοποίησης είναι εξίσου ή και περισσότερο βλαπτικές από αυτές της πρωτογενούς, καθώς δρουν πολλαπλασιαστικά, εφόσον επικάθονται σε μια ήδη ευάλωτη συνθήκη. Όπως τονίζει και ο Trivedi, (2019), η έκθεση ενός ατόμου σε πολλαπλά τραυματικά γεγονότα οδηγεί σε « συμπλεγματικό» τραύμα. Κυριότερες αιτίες αυτού είναι, μεταξύ άλλων:

- Φυσικές Δυσλειτουργίες
- Δυσκολίες στη Συναισθηματική Διαχείριση
- Ανεπαρκείς Δεξιότητες Αυτορρύθμισης
- Υποβάθμιση Γνωστικών Δεξιοτήτων
- Αύξηση της (Ορμονικής) Κορτιζόλης και Εκμηδένιση Εγκεφαλικών Κυττάρων
- Πολλαπλές Επιπτώσεις στην Υγεία.

Συνοψίζοντας, είναι σύνηθες τα θύματα κακοποίησης και παραμέλησης να θυματοποιούνται δευτερογενώς, όπως επίσης και να είναι πιο ευάλωτα και επιρρεπή σε βία ή άλλες βλαπτικές συμπεριφορές κατά την ενήλικη ζωή. Ακόμη, σημειώνεται πως είναι συνηθέστερο τα θύματα να βιώνουν πολλαπλές μορφές αυτής, παρά μία μόνο μορφή θυματοποίησης (Turner et al., 2010). Έτσι, είναι καταφανής η ανάγκη για πρωτογενή πρόληψη και άμεση παρέμβαση, ώστε να ελαχιστοποιηθεί η δευτερογενής θυματοποίηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας

2.1 Ιστορική αναδρομή

Ως Σύστημα Παιδικής Προστασίας ορίζεται οποιαδήποτε οργανωμένη δράση αναπτύσσει το εκάστοτε κράτος, με σκοπό την κάλυψη των αναγκών των παιδιών και την προάσπιση των δικαιωμάτων τους, όταν η βιολογική οικογένειά τους δεν δύναται να καλύψει τις ανάγκες αυτές (Αμπατζόγλου, 2021). Η Παιδική Προστασία εντάσσεται στο ευρύτερο σύστημα της Κοινωνικής Πολιτικής και ειδικότερα στον προνοιακό τομέα (Σταθόπουλος, 2017).

Ανά τα χρόνια, η βαρύτητα που δίνεται στον προνοιακό τομέα αλλάζει, ενώ φαίνεται η ανάπτυξη των σχετικών προγραμμάτων να έχει άμεση σχέση και με τις αξίες, τις πολιτικές ιδεολογίες και τις κοινωνικές θεωρίες της κάθε περιόδου. Σε ό,τι αφορά στον τομέα της Παιδικής Προστασίας, αυτός φαίνεται να είναι άμεσα συνδεδεμένος με τις γενικότερες τάσεις της άσκησης της Κοινωνικής Πολιτικής της χώρας (Φερόνας & Λαλιώτη, 2021).

Συγκεκριμένα, κατά τα πρώτα στάδια της ανάπτυξης του εν λόγω συστήματος, τον 20^ο αιώνα, παρατηρείται ένα πιο συντηρητικό- φιλελεύθερο μοντέλο. Ακολουθείται, συνεπώς, ένα υπολειμματικό πρότυπο προγραμμάτων Κοινωνικής Πρόνοιας. Η κυρίαρχη πεποίθηση, είναι πως το κράτος δεν οφείλει, παρά συμμετέχει επικουρικά στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής, μόνο εφόσον οι πολίτες δεν δύνανται να ανταπεξέλθουν. Ακολούθως, η κάλυψη των υφιστάμενων αναγκών του πληθυσμού γίνεται επιλεκτικά. Πυρηνική πεποίθηση πίσω από αυτόν τον τρόπο διάρθρωσης της κοινωνικής πρόνοιας είναι πως αίτιο των υφιστάμενων αναγκών είναι πως «οι άνθρωποι είναι γενικά οκνηροί» (Σταθόπουλος, 2017).

Το συντηρητικό μοντέλο στον τομέα της Παιδικής Προστασίας ακολουθείται από την Αρχαιότητα και έως τα μέσα του 17ου αιώνα. Τότε, τα παιδιά και η ανατροφή αυτών αποτελούσε αυστηρά υποχρέωση και ευθύνη της οικογένειας. Μία σταδιακή αλλαγή άρχισε να λαμβάνει χώρα στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, το 1828, όταν ιδρύθηκε το πρώτο ορφανοτροφείο στην Αίγινα, με ιδρυτή τον Καποδίστρια (Αμπατζόγλου, 2021). Στόχος αυτού ήταν να στεγασθούν τα παιδιά που έμειναν ορφανά μετά το τέλος της Επανάστασης. Αρμόδιο Υπουργείο ήταν των Εσωτερικών, ενώ οι μόνες άλλες δράσεις Παιδικής

Προστασίας δεν ήταν κρατικές, παρά προέρχονταν από την ιδιωτική ή την εκκλησιαστική φιλανθρωπική δράση.

Το κράτος συνεχίζει να μένει αμέτοχο, ακολουθώντας το προαναφερθέν συντηρητικό μοντέλο, για τα επόμενα 14 χρόνια. Συγκεκριμένα, στις αρχές του 1850 ιδρύονται άλλα δύο ορφανοτροφεία, το Χατζηκώνστα (1853). και το Αμαλείο (1855) με ιδιωτική πρωτοβουλία και κάλυψη. Το κράτος δρα συμπληρωματικά, εγκρίνοντας τις δράσεις των ιδρυμάτων αυτών και προτείνοντας νέες, χωρίς όμως να αναλαμβάνει κάτι το ίδιο. Το 1860 και μέχρι την αρχή του 20^{ου} αιώνα, η Παιδική Προστασία συνεχίζει να ασκείται μόνο σε επείγουσες καταστάσεις.

Τον 20ο αιώνα το Ελληνικό Κράτος βρίσκεται σε μία συνθήκη διαρκούς πίεσης και αλλαγών. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι, ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η Μικρασιατική καταστροφή δημιουργούν μια συνολική αναταραχή, με πολυάριθμα παιδιά να μένουν ορφανά και πληθώρα οικογενειών που δεν δύναται να καλύψουν από μόνες τις ανάγκες τους. Απόρροια αυτών είναι να αλλάξει η αντίληψη και η οπτική των πολιτών αλλά και του κράτους γύρω από τα ζητήματα της Κοινωνικής Πολιτικής (Γκιούρογλου, 2020). Έτσι, αρχίζει να διαφαίνεται η ανάγκη για κρατική παρέμβαση, μια αρχική ροπή προς ένα πιο προοδευτικό, σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο.

Ακολούθως, το 1914, ιδρύεται το Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Προστασίας και Αντιλήψεως -Π.Ι.Κ.Π.Α., με σκοπό την κάλυψη και την φιλοξενία των θυμάτων του πολέμου. Αργότερα, η ομάδα – στόχος του ιδρύματος αλλάζει και ασχολείται με ζητήματα παιδικής προστασίας. Το διάστημα εκείνο, με την ψήφιση του νόμου 2882/1922 «περί μεταρρυθμίσεως και συμπληρώσεως του Υπουργείου της Περιθάλψεως, μετονομαζόμενου εις Υπουργείον Υγιεινής και Προνοίας», τίθεται η βάση για την θέσπιση Κοινωνικής Πρόνοιας.

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος που ακολούθησε (1939-1945) δημιουργεί ακόμη περισσότερες αναταραχές, ενώ πληθώρα παιδιών χάνουν τους γονείς τους. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε, το 1947, η ίδρυση της «Πρόνοιας Βορείων Επαρχιών Ελλάδος», υπό την Φρειδερίκη, Βασίλισσα και σύζυγο του Παύλου Α΄, Βασιλιά των Ελλήνων (1917-1981). Απότοκο της δράσης αυτής και των εσόδων που συγκεντρώθηκαν ήταν και η δημιουργία των «Παιδουπόλεων». Στόχος των δράσεων της Φρειδερίκης είναι αρχικά η περίθαλψη των «ανταρτόπληκτων». Στην συνέχεια όμως, η ενασχόλησή της ίδιας, κατά τη διάρκεια του Εμφύλιου Πολέμου (1946-1949) διαφοροποιείται. Συγκεκριμένα, διαφαίνεται μέσω της

λειτουργίας των παιδουπόλεων μία προσπάθεια ελαχιστοποίησης της έκφρασης αριστερού και κομμουνιστικού λόγου, όπως και μαζικού ελέγχου της νέας γενιάς. Στόχος πλέον φαίνεται να είναι η καλλιέργεια μιας φιλοβασιλικής πολιτικής (Βερβενιώτη, 2008· Μπουρνάζος, 2009).

Σε ό,τι αφορά στις εναλλακτικές μορφές Παιδικής Προστασίας, η αναδοχή κατά τις αρχές και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα δεν ήταν επίσης εδραιωμένη, ούτε και είχε την σημερινή της μορφή. Αντιθέτως, η ανάθεση της φροντίδας του παιδιού γινόταν είτε εντελώς άτυπα, είτε μέσω των ιδρυμάτων. Ο όρος «ψυχοπαιδί» , συνήθης εκείνη την περίοδο, αφορούσε στην σχέση αυτή μεταξύ των ανάδοχων γονέων και το παιδί, ενώ αναφέρεται πως συχνά τα παιδιά αυτά αξιοποιούνταν χρησιμοθηρικά για την κάλυψη των αναγκών των ανάδοχων οικογενειών, ως εργατικά χέρια (Αμπατζόγλου, 2021).

Η αδυναμία των ήδη υπαρχόντων ιδρυμάτων να ανταπεξέλθουν στις αυξημένες ανάγκες που ανέκυψαν κατά την περίοδο του Εμφύλιου Πολέμου οδήγησαν επίσης στην εδραίωση της διεθνούς υιοθεσίας. Με αυτόν τον όρο, γίνεται λόγος για την τάση των πλουσιότερων και ισχυρότερων χωρών, «εντός της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας προς την Ελλάδα, να παίρνουν παιδιά αδύναμων οικογενειών, ώστε να τους εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον» (Αμπατζόγλου, 2021).

Το 1955, ιδρύεται το Κέντρο Βρεφών Μητέρα, με σκοπό την κάλυψη των αναγκών των γυναικών που γίνονταν μητέρες εκτός γάμου, όπως επίσης και την αρωγή της ανατροφής και διαπαιδαγώγησης των βρεφών. Ακολούθως, και πλησιάζοντας στο 1990, το Κέντρο δραστηριοποιείται και στον τομέα των εναλλακτικών μορφών φροντίδας, μέσω της υιοθεσίας και της αναδοχής.

Μία σταδιακή αλλαγή καταγράφεται, το 1964, όταν το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας διευρύνεται, με το «Τμήμα Μητρότητας, Βρέφους, Προσχολικής και Σχολικής ηλικίας και το Τμήμα Υιοθεσίας». Το γεγονός αυτό είναι ενδεικτικό της αυξημένης, σε σύγκριση με το παρελθόν κρατικής δραστηριότητας. Το 1970, η «Πρόνοιας Βορείων Επαρχιών Ελλάδος», γνωστή και ως «Βασιλική Πρόνοια» μετονομάζεται σε «Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας- ΕΟΠ» (Μπουρνάζος, 2009 και Βερβενιώτη, 2008).

Γενικότερα, όπως απορρέει και από τα έως τώρα δεδομένα, κατά το μεγαλύτερο μέρος του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα, η Παιδική Προστασία φαίνεται να ασκείται κυρίως μέσω της ιδρυματικής φροντίδας, χωρίς να υπάρχει προοπτική για επανασύνδεση με την

βιολογική οικογένεια, ενώ ακόμη και στις περιπτώσεις της εναλλακτικής φροντίδας, όπως είναι η Υιοθεσία ή η Αναδοχή, το κράτος φαίνεται επίσης αμέτοχο.

Την ίδια περίοδο, πλησιάζοντας προς τα τέλη της δεκαετίας του 1990, αρχίζει να διαφαίνεται μια τάση ενοποίησης των παροχών Παιδικής Προστασίας. Αρχικά, το 1996, με τον νόμο 2447, αλλάζει το πλαίσιο της υιοθεσίας και της αναδοχής. Στόχος αυτής της νομοθετικής πράξης είναι ο εκσυγχρονισμός των κανονισμών, προκειμένου να συνάδουν με τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις της εποχής. Αναλυτικότερα, γίνεται μια προσπάθεια ώστε να αντιμετωπίζεται ολιστικά η υιοθεσία, με έμφαση στους εμπλεκόμενους φορείς και υπηρεσίες, καθώς επίσης και στη μυστικότητα της διαδικασίας (Αμπατζόγλου, 2021).

Προτείνονται κάποια καινοτόμα μέτρα, μέσω του παρόντος νόμου, τα οποία δείχνουν πως το ζήτημα της υιοθεσίας πράγματι αρχίζει να απασχολεί τις κρατικές πρακτικές. Ειδικότερα, οι διαδικασίες για την υιοθεσία συμπεριελάμβαναν, πλέον, και την άποψη του παιδιού, μετά τα 12 έτη, όπως επίσης και η σύμφωνη γνώμη της βιολογικής οικογένειας. Ακολούθως, εισάγεται το ζήτημα της πλήρους υιοθεσίας, της πλήρους δηλαδή νομικής αντιμετώπισης του θετού παιδιού σαν βιολογικό. Εν συνεχεία, σημαντική κρίνεται η πρόβλεψη για ίδρυση ειδικού τμήματος που θα ειδικεύεται σε ζητήματα οικογενειακού δικαίου, εντός των Πρωτοδικείων της χώρας (Νόμος 2447/1996 - ΦΕΚ 278/A/30-12-1996).

Ο Νόμος 2447/1996 έχει επίσης και προβλέψεις αναφορικά με τον θεσμό της αναδοχής. Βάσει αυτού, προκειμένου να τεθεί ένα παιδί σε καθεστώς αναδοχής, πρέπει να υπάρχει συναίνεση της βιολογικής οικογένειας. Σε διαφορετική περίπτωση, για να απομακρυνθεί ένα παιδί από τη βιολογική και να αποφασιστεί η ένταξή του σε ανάδοχη οικογένεια, είναι αναγκαίο να υπάρχει και σχετική Εισαγγελική εντολή, ως εχέγγυο για την αντικειμενικότητα της απόφασης (Αμπατζόγλου, 2021).

Ακολούθως, με τον νόμο 2646 του 1998, το Π.Ι.Κ.Π.Α, ο ΕΟΠ και το Κέντρο Βρεφών Μητέρα ενοποιούνται, δημιουργώντας τον Εθνικό Οργανισμό Κοινωνικής Φροντίδας (ΕΟΚΦ) που υπάγεται στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας.

. Η Εταιρία Προστασίας Ανηλίκων- Ε.Π.Α., το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, οι Εισαγγελίες Ανηλίκων, τα εκκλησιαστικά ιδρύματα και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις αποτελούν έως και σήμερα τον πυρήνα της άσκησης Παιδικής Προστασίας. Ειδικότερα, το 1975, με ιδιωτική πρωτοβουλία ιδρύονται τα Παιδικά Χωριά

S.O.S, ενώ το 1997 ξεκινά τη δράση του το Χαμόγελο του παιδιού. Αξίζει να σημειωθεί, επίσης, πως στην πλειονότητά τους οι πρακτικές που αναπτύσσονται φαίνεται να εστιάζουν στα παιδιά – θύματα και να αγνοούν τις ανάγκες και τα προβλήματα των οικογενειών τους (Αμπατζόγλου, 2021).

Στην πλειονότητά τους, οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, καθώς επίσης και τα εκκλησιαστικά και κρατικά ιδρύματα ασκούν την Παιδική Προστασία, μέσω της ιδρυματικής φροντίδας. Η υιοθεσία και η αναδοχή, παρά την πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση του 4538/2018, μέσω της οποίας γίνεται προσπάθεια για επίσπευση των διαδικασιών, όπως επίσης και για τη δημιουργία «Εθνικού Μητρώου Υποψήφιων Θετών Γονέων και του Εθνικού Μητρώου Υποψήφιων Ανάδοχων Γονέων και Εγκεκριμένων Ανάδοχων Ανηλίκων», φαίνεται να μην προωθούνται επαρκώς ακόμη.

Εξαιρετικά πρόσφατα, φαίνεται το ζήτημα της ιδρυματικής περίθαλψης να απασχολεί έντονα την κυβέρνηση. Αναλυτικότερα, η κοινή Υπουργική Απόφαση 40494/3.5.2022 (ΦΕΚ Β' 2302/11-05-2022) και ο νόμος 4921 προβλέπουν την αυστηρότερη οργάνωση και κανονισμούς γύρω από τα ιδρύματα Παιδικής Προστασίας.

Η τροπολογία αυτή αποσκοπεί, βάσει των όσων δηλώνονται, στο να ενισχύσει την αποιδρυματοποίηση και να προωθήσει τις εναλλακτικές μορφές φροντίδας. Ωστόσο, οι αντιδράσεις πάνω σε αυτές τις αλλαγές είναι πολλές, ενώ κατακρίνεται το γεγονός πως εξαιρούνται τα δημόσια και τα εκκλησιαστικά ιδρύματα.

Όπως προκύπτει από τη παραπάνω ιστορική αναδρομή, φαίνεται πως το Ελληνικό Κράτος έχει εξελιχθεί σημαντικά στον τρόπο παροχής υπηρεσιών Κοινωνικής Προστασίας, από την ίδρυσή του και μέχρι σήμερα. Ωστόσο, μένουν ακόμη πολλά βήματα ώστε να καλυφθούν ολιστικά και πληρέστερα οι ανάγκες τόσο των παιδιών θυμάτων όσο και των οικογενειών τους, οι οποίες φαίνεται μάλιστα να είναι στο περιθώριο.

2.2 Η σημερινή κατάσταση του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας

Όπως φαίνεται από την ιστορική αναδρομή, το ζήτημα της Παιδικής Προστασίας ως μέρος άσκησης της Κοινωνικής Πολιτικής είναι αντίστοιχο και των υφιστάμενων κοινωνικών συνθηκών. Ειδικότερα, στην αρχή φαίνεται πως βάση αποτελεί η παραδοσιακή, πυρηνική οικογένεια, η οποία απαρτίζεται από ένα *cis* άνδρα -πατέρα, μία *cis* γυναίκα- μητέρα και τα παιδιά τους (με τον όρο *cis* γίνεται λόγος για την ταύτιση του βιολογικού με το κοινωνικό φύλο). Πάνω σε αυτή τη βάση αναπτύσσεται και η Κοινωνική Πολιτική, η οποία παρεμβαίνει επιλεκτικά, και μόνο εφόσον η οικογένεια αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες των παιδιών που διαβιούν εντός αυτής.

Ακολούθως, οι κοινωνικές συνθήκες, η ένδεια της περιόδου της οικονομικής κρίσης και η μεγαλύτερη συμπερίληψη των μονογονεϊκών ή των μη ετερόφυλων οικογενειών οδηγούν σε ανάγκη για κάλυψη των αναγκών του πληθυσμού, με ένα πιο ολιστικό τρόπο. Με αυτόν τον όρο γίνεται αναφορά σε ένα μοντέλο όπου η κοινωνία οφείλει να βοηθά όλους τους πολίτες με έναν υποστηρικτικό και οριζόντιο τρόπο (Σταθόπουλος, 2017).

Σήμερα, την Παιδική προστασία ασκούν τόσο το κράτος, με δημόσιους φορείς, όσο και οι ιδιώτες και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Παρακάτω θα γίνει μια καταγραφή των κυρίαρχων δομών Παιδικής Προστασίας και των βασικών αρμοδιοτήτων τους.

Σε πρώτη φάση, όπως προκύπτει από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (2022), για την καταγραφή των καταγγελιών δραστηριοποιούνται οι παρακάτω φορείς :

- Τηλεφωνικές Γραμμές, που λειτουργούν υπό την ευθύνη ΝΠΔΔ & ΝΠΙΔ. Ενδεικτικά, αναφέρεται η Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας «1107» του Ε.Κ.Κ.Α.
- Κοινωνικές Υπηρεσίες των Δήμων και Ομάδες Προστασίας Ανηλίκων (Ο.Π.Α.) των Δήμων της χώρας.
- Εισαγγελίες Πρωτοδικών της χώρας (εξειδικευμένο Τμήμα Ανηλίκων λειτουργεί στην Εισαγγελία Ανηλίκων και υπάρχει σε Αθήνα, Πάτρα, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο & Πειραιά).
- Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων.
- Ελληνική Αστυνομία (σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη λειτουργεί Υποδιεύθυνση Προστασίας Ανηλίκων).

- Συνήγορος του πολίτη-Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού: παρέχεται η δυνατότητα και τηλεφωνικής επικοινωνίας με εξειδικευμένο προσωπικό στο τηλέφωνο 800.11.32.000
- Μία ακόμη γραμμή, εξαιρετικά διαδεδομένη είναι η 1056, που αναπτύσσεται υπό το Χαμόγελο του Παιδιού.

Οι παραπάνω φορείς αναπτύσσουν και ποικίλες άλλες δραστηριότητες γύρω από το ζήτημα της Παιδικής Προστασίας. Ειδικότερα, το κράτος διατηρεί κάποιους δημόσιους φορείς (Ν.Π.Δ.Δ.), οι οποίοι έχουν αυτόν ακριβώς το σκοπό.

Αρχικά, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης – Ε.Κ.Κ.Α. (ν. 3402/2005, ΦΕΚ 258Α) αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, που αναπτύσσει ποικίλες δραστηριότητες γύρω από την Κοινωνική Πρόνοια. Σε ό,τι αφορά την Παιδική Προστασία, ασχολείται με την τεκνοθεσία και την αναδοχή, όπως επίσης και με την επιτήρηση και κάλυψη των αναγκών των παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα. Ακόμη, ασχολείται με την υποστήριξη των οικογενειών που έχουν ανάγκη, όπως επίσης και με γυναίκες θύματα βίας. Επίσης, παρέχεται φιλοξενία σε άτομα που βρίσκονται σε κρίση. Τέλος, υπάρχει συνεργασία με τις αρμόδιες δικαστικές και διοικητικές αρχές Παιδικής Προστασίας.

Βασική αρμοδιότητα στον τομέα της Παιδικής Προστασίας έχουν οι Κοινωνικές Υπηρεσίες των δήμων και των περιφερειών, που αναπτύσσονται εντός των διευθύνσεων Κοινωνικής Πολιτικής. Αρχικά, αρμοδιότητά τους, είναι η ανίχνευση και υποστήριξη των οικογενειών που αντιμετωπίζουν ψυχοκοινωνικές δυσκολίες και είναι δυνητικά βλαπτικές για τα παιδιά. Ακόμη, εντός των Δήμων γίνεται και η διενέργεια των Κοινωνικών Ερευνών, μετά από την σχετική Εισαγγελική Παραγγελία. Η έκθεση που θα προκύψει από τον υπεύθυνο Κοινωνικό Λειτουργό θα συνυπολογιστεί στο Πρωτοδικείο, ώστε να αποφασιστεί η καλύτερη δυνατή συνθήκη για την προστασία των ανηλίκων. Επίσης, μετά το πέρας της κρίσης, η αρμόδια Κοινωνική Υπηρεσία έχει την ευθύνη του follow up και της μακρόχρονης πλαισίωσης της οικογένειας, προς αποφυγή ανάπτυξης και εδραίωσης περισσότερων προβλημάτων (ν.3852/2010 -ΦΕΚ 87 Α' /2010).

Εντός των Δήμων, ιδρύθηκαν, το 2011 οι Ομάδες Προστασίας Ανηλίκων (Ο.Π.Α.). Οι αρμοδιότητές τους αναπτύσσονται στο άρθρο 8 του Ν. 3961/2011 και στην απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΦΕΚ877/τ.Β'/17-05-2011). Στόχος αυτής της πρωτοβουλίας, είναι να ορισθεί, ανά δήμο τουλάχιστον ένας Κοινωνικός Λειτουργός, ο οποίος θα ασχολείται με ζητήματα Παιδικής Προστασίας και θα συνεργάζεται με το Ε.Κ.Κ.Α και συγκεκριμένα με την Εθνική Γραμμή Προστασίας του Παιδιού, 1107.

Ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, αναπτύσσονται επίσης οι Εισαγγελίες Πρωτοδικών της χώρας, ενώ σημειώνεται πως εξειδικευμένο Τμήμα Ανηλίκων λειτουργεί σε Αθήνα, Πάτρα, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο και Πειραιά. Τα τμήματα αυτά, διερευνούν και ασκούν ποινική δίωξη για τα ζητήματα που σχετίζονται με ανήλικους. Ακόμη, εντός του Πρωτοδικείου αποφασίζεται η έκδοση των Εισαγγελικών Αποφάσεων για όλα τα θέματα που άπτονται της Παιδικής Προστασίας Ακολούθως, εφόσον συλλεχθούν επαρκή δεδομένα, που να στοιχειοθετούν κατηγορία για πιθανή κακοποίηση ή παραμέληση ανηλίκων, τότε η υπόθεση ανατίθεται στο αρμόδιο Δικαστήριο Ανηλίκων.

Καθ' όλη την διάρκεια των νομικών διαδικασιών, καλείται Πραγματογνώμονας, προκειμένου να παρασχεθούν οι απαιτούμενες επιστημονικές γνώσεις και πληροφορίες για τα ζητήματα προς εκδίκαση και να ληφθούν υπόψη από τον αρμόδιο Δικαστή. Μέσω του θεσμού του Πραγματογνώμονα, επιδιώκεται η πιο ολιστική και πληρέστερη αντιμετώπιση των κατηγορούμενων (Νόμος 4620/2019).

Για την κάλυψη των αναγκών που σχετίζονται με την Παιδική Προστασία, το κράτος αναπτύσσει επίσης τις δομές των Επιμελητών Ανηλίκων. Στόχος αυτών, πέρα από την προαναφερθείσα καταγραφή των καταγγελιών, είναι η πρόληψη ή και η καταστολή των φαινομένων που σχετίζονται με την παραβατικότητα των ανηλίκων. Παρότι οι αρμοδιότητες αυτής της δομής δεν είναι αυστηρά και άμεσα σχετιζόμενες με την παραμέληση και κακοποίηση ανηλίκων, η παραβατικότητα ενδέχεται να σχετίζεται και με τα φαινόμενα αυτά.

Σε ό,τι αφορά στις δράσεις του Ελληνικού Κράτους, αρμόδια για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας είναι η Ελληνική Αστυνομία, η οποία έχει το δικαίωμα της αυτεπάγγελτης δίωξης τέτοιων φαινομένων (Ν. 3500/2006). Ακολούθως, για τους ίδιους σκοπούς, χρησιμοποιείται και η γραμμή 100. Ακόμη, οι αρμόδιοι της αστυνομίας οφείλουν και να παράσχουν την αναγκαία ψυχοκοινωνική στήριξη Παρά το ότι υπάρχει πρόβλεψη για την ύπαρξη Κοινωνικής Υπηρεσίας σε κάθε κατάστημα κράτησης, κάτι τέτοιο προς το παρόν δεν εφαρμόζεται.

Στην Ελλάδα, ο Συνήγορος του Πολίτη, βάσει ειδικής νομοθετικής ρύθμισης διορίζει ένα Βοηθό Συνήγορο για το Παιδί, με σκοπό την αποκλειστική ενασχόληση με την προάσπιση των δικαιωμάτων του (Ν.3094/2003). Ακόμη, η Εταιρία Προστασίας Ανηλίκων – Ε.Π.Α. στοχεύει στην πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων που είναι σε κίνδυνο παραμέλησης ή κακοποίησης, ενώ ασχολείται και με όλες της αρμοδιότητες

που άπτονται των Εισαγγελικών Εντολών. Υπάρχει επίσης δυνατότητα για φιλοξενία ιδρυματικού τύπου.

Με δημόσιο χαρακτήρα αναπτύσσεται, επίσης το Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής, το οποίο προκύπτει μετά από ενοποίηση των πέντε Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου: το «Θεραπευτήριο Χρόνιων Παθήσεων Ανατολικής Αθήνας», το «Θεραπευτήριο Χρόνιων Παθήσεων Δυτικής Αθήνας», το «Κέντρο Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Παιδιών με Αναπηρία Αττικής (Βούλα)», το «Κέντρο Προστασίας του Παιδιού Αττικής «Η Μητέρα»» και το «Παιδικό Αναπτυξιακό Κέντρο Αττικής «Μιχαλήγειο»» (ν. 4109/13-ΦΕΚ 16/Α΄/23-1-13). Το Κέντρο αυτό παρέχει τόσο την γενικότερη πλαισίωση των παιδιών- θυμάτων βίας όσο και την φιλοξενία σε δομές κλειστού τύπου (Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής, 2021). Αντίστοιχα Κέντρα δραστηριοποιούνται σε όλη την Ελλάδα.

Ακόμη, δραστηριοποιούνται αρκετά εκκλησιαστικά και κρατικά ιδρύματα με σκοπό της φιλοξενία των παιδιών που δεν διαβιών με την βιολογική οικογένειά τους. Καθότι δεν υπάρχει ένα ενιαίο σύστημα καταγραφής, είναι επίσης δύσκολο να οριστούν οι ακριβείς σχετικές μετρήσεις και να έχουμε μια σαφή εικόνα του φαινομένου της κακοποίησης και παραμέλησης Ανηλίκων.

Σε ό,τι αφορά στις εναλλακτικές μορφές φροντίδας των παιδιών , παρότι ο νόμος 4538/2018 προσπαθεί να ενισχύσει την τεκνοθεσία και την αναδοχή, εξαιρούνται ακόμη από την πρώτη οι ομόφυλοι γονείς (Παπαθανασίου και Χρηστίδη, 2020). Η μη συμπεριληπτική φύση αυτού έχει ως αποτέλεσμα να μειώνει περισσότερο τους γονείς που δύναται να υιοθετήσουν και να μειώσουν, κατ' επέκταση τον αριθμό των παιδιών που διαβιών σε ιδρύματα.

Σημαντική είναι η δράση των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.). Οι δομές αυτές, ασχολούνται με την ολιστική κάλυψη των φαινομένων αυτών. Ειδικότερα, ασχολούνται με την καταγραφή, την αντιμετώπιση της βίας και παραμέλησης και την επανένταξη των ανηλίκων. Το μόνο που δεν εμπίπτει στην δικαιοδοσία τους είναι η κοινωνική έρευνα, καθότι αυτή απασχολεί κατ' αποκλειστικότητα τους δήμους, βάσει των σχετικών νομοθετημάτων.

Συνοψίζοντας, φαίνεται να υπάρχουν αρκετές δομές, τόσο με ιδιωτική όσο και δημόσια πρωτοβουλία. Κάτι που προβληματίζει, ωστόσο, είναι πως η κάθε μία εξ 'αυτών, ως επί το πλείστο, δρα σε όλα τα επίπεδα της Παιδικής Προστασίας. Δηλαδή, κάθε δομή

ξεχωριστά, δρα με κοινούς τρόπους με τις υπόλοιπες, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τον κατακερματισμό των αρμοδιοτήτων των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ακόμη, κάτι που εγείρει προβληματισμό είναι η πληθώρα παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα, ενώ φαίνεται η αναδοχή και η υιοθεσία να μην ενισχύονται επαρκώς και να μην περιλαμβάνουν εξίσου τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα.

Ένα ακόμη ζήτημα είναι πως απουσιάζει μια ειδικευμένη και στελεχωμένη με το κατάλληλο προσωπικό ενδιάμεση δομή, ώστε να φιλοξενούνται τα παιδιά για κοινωνικούς λόγους. Όπως καταγγέλλει και ο Συνήγορος του Πολίτη(2015), τα παιδιά αυτά διαμένουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα εντός των Νοσοκομείων Παίδων της χώρας, γεγονός που τα επηρεάζει πολλαπλώς.

Βάσει των ανωτέρω, φαίνεται το Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας να μην είναι επαρκώς στελεχωμένο και διαρθρωμένο, ώστε να καλύψει τις ανάγκες των παιδιών – θυμάτων βίας και των οικογενειών τους.

2.3. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στο Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας

Η Κοινωνική Εργασία είναι ένα επάγγελμα που έχει αλλάξει αρκετά ανά τα χρόνια. Την περίοδο των Παιδουπόλεων της Φρειδερίκης, για παράδειγμα, οι Κοινωνικοί Λειτουργοί είχαν ένα πιο καταπιεστικό ρόλο απέναντι στους ωφελούμενούς τους, ο οποίος αποσκοπούσε στην ενίσχυση των υφιστάμενων συνθηκών και όχι την ενδυνάμωση και χειραφέτηση των ωφελούμενων, ο οποίος σχετιζόταν σαφώς και με την αντίστοιχη Κοινωνική Πολιτική που ασκούταν τότε (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 2011).

Ακολούθως, όσο οι κοινωνικές συνθήκες αλλάζουν, αλλάζει και η άσκηση, οι αξίες και η ιδεολογία της Κοινωνικής Εργασίας. Πλέον, οι δράσεις της αποσκοπούν στην ενδυνάμωση των εξυπηρετούμενων και στην βελτίωση των συνθηκών ζωής τους. Υπό αυτό το πρίσμα, ο ρόλος της συνδέεται με την εξατομικευμένη προσέγγιση, με την διεκδίκηση και προάσπιση των δικαιωμάτων όλων, όπως επίσης και με την κοινωνική αλλαγή (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 2011).

Στον τομέα της παιδικής προστασίας, ο ρόλος των Κοινωνικών Λειτουργών είναι σύνθετος και απαιτητικός. Το αντικείμενο της επαγγελματικής δραστηριοποίησης δεν είναι το ίδιο το παιδί, αλλά το περιβάλλον αυτού. Αρχικά, ο Κοινωνικός Λειτουργός που εργάζεται στην Κοινωνική Υπηρεσία κάποιου δήμου, είναι αυτός που θα έχει την πρώτη επαφή με το παιδί και με ολόκληρη την οικογένεια αυτού, κατά την Κοινωνική Έρευνα. Ρόλος του εδώ, είναι να αξιολογήσει την καταλληλότητα των γονέων για κάλυψη των αναγκών των ανηλίκων, ενώ εντός των αρμοδιοτήτων του είναι και η πλαισίωση της οικογένειας. Οι σχετικές με την ανίχνευση και έγκαιρη αντιμετώπιση της θυματοποίησης ανηλίκων ενέργειες φαίνεται να καθυστερούν και να στερούνται εξοικείωσης (Gilbert et.al., 2009). Είναι λοιπόν εμφανής η ανάγκη των ειδικών να είναι κατάλληλα καταρτισμένοι και να διαθέτουν τον χρόνο για μακρόχρονη παρακολούθηση των οικογενειών. Ακολούθως, ο επαγγελματίας θα πρέπει να συντάξει μια Κοινωνική Έκθεση, ώστε μέσω της επαγγελματικής του άποψης να προτείνει την καλύτερη δυνατή συνθήκη, για την κάλυψη των αναγκών των ανηλίκων και των οικογενειών τους. Η ευθύνη, συνεπώς που αναλαμβάνει ο Κοινωνικός Λειτουργός, είναι αρκετά μεγάλη (Καλλινικάκη, 2011).

Η Κοινωνική Εργασία με Οικογένεια αποτελεί μια κύρια μορφή άσκησης της Κοινωνικής Εργασίας (Collins et.al., 2021). Η δράση αυτή σχετίζεται με την ανίχνευση

των αναγκών της και την ενίσχυση του γονικού ρόλου. Σημαντική είναι η παρακολούθηση της οικογένειας στο περιβάλλον του σπιτιού της. Ακόμη, συνήθης είναι η παρέμβαση σε καταστάσεις κρίσης της οικογένειας.

Οι Κοινωνικές Υπηρεσίες των νοσοκομείων ασχολούνται επίσης με τα περιστατικά κακοποίησης – παραμέλησης, καθότι τα παιδιά που απομακρύνονται για κοινωνικούς λόγους φιλοξενούνται σε αυτά (Συνήγορος του Πολίτη, 2020). Κατά την φιλοξενία των ανηλίκων στα διάφορα ιδρύματα, ο Κοινωνικός Λειτουργός έχει τον ρόλο να καλύψει τις ψυκοινωνικές ανάγκες τους.

Η Κοινωνική Εργασία με την Κοινότητα αξιοποιείται, επίσης για να εκπαιδεύσει τους πολίτες και να ενισχύσει την επανένταξη και την υγιή διαβίωση των θυμάτων βίας στην κοινωνία. Ακόμη, η Κοινωνική Εργασία με την Κοινότητα έχει και στόχευση πρόληψης και έγκαιρης αντιμετώπισης της κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων (Καλλινικάκη, 2011).

Γενικότερα, ο Κοινωνικός Λειτουργός ασχολείται με όλο το φάσμα της Παιδικής Προστασίας, από την καταγραφή πιθανής καταγγελίας και μέχρι την επανένταξή των παιδιών- θυμάτων βίας στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Κύρια εστίαση είναι το κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον, ενώ σημαντικές είναι και οι διασυνδέσεις και οι παραπομπές με τις κατάλληλες υπηρεσίες και φορείς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η δευτερογενής θυματοποίηση των παιδιών εντός του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας

Με την έννοια της δευτερογενούς θυματοποίησης των παιδιών εντός του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας γίνεται λόγος για τον τρόπο με τον οποίο οι πρακτικές που αναπτύσσονται με σκοπό την αρωγή των ανήλικων θυμάτων βίας οδηγούν τελικά στον επανατραυματισμό τους. Με άλλα λόγια, φαίνεται ο τρόπος με τον οποίο αναπτύσσονται οι πρακτικές που ακολουθούνται στο Σύστημα να είναι κακοποιητικές και όχι βοηθητικές, ή ακόμη και κακοποιητικές για τα θύματα βίας. Το γεγονός αυτό είναι εμφανές σε πολλές πτυχές του φάσματος των διεργασιών που άπτονται της Παιδικής Προστασίας.

Στην περίπτωση που διαπιστωθεί κακοποίηση ή παραμέληση, τότε κατατίθεται η σχετική έκθεση στην εισαγγελία, ώστε να δοθεί η εντολή για Κοινωνική Έρευνα στον αρμόδιο δήμο. Ένα ζήτημα εδώ, όπως τονίζει και ο Συνήγορος του Πολίτη (2020), είναι πως οι λεπτομέρειες που παρέχει η κάθε εισαγγελία διαφέρουν ανάλογα με τον εκάστοτε επαγγελματία, χωρίς να υπάρχει ένα ενιαίο πρωτόκολλο για την συγκεκριμένη διαδικασία.

Για παράδειγμα, είναι σύνηθες να λείπουν βασικές πληροφορίες για το ιστορικό του παιδιού, γεγονός που καθιστά πολύ δύσκολη την διενέργεια της έρευνας από τους αρμόδιους Κοινωνικούς Λειτουργούς. Στην ίδια έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη (2020), υπογραμμίζεται επίσης η ανάγκη για ίδρυση Κοινωνικών Υπηρεσιών στα Πρωτοδικεία, ώστε να υπάρχει συνεργασία με τις αντίστοιχες υπηρεσίες των δήμων και να είναι πιο στοχευμένες και ολιστικές οι παρεμβάσεις. Οι ελλείψεις και τα κενά αυτά μειώνουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, γεγονός που θυματοποιεί δευτερογενώς το παιδί.

Στην περίπτωση που απομακρυνθεί ένα παιδί από την οικογένεια, κάτι που φαίνεται να δρα κακοποιητικά προς αυτό είναι η απουσία μιας ενδιάμεσης δομής φιλοξενίας, για την προσωρινή παραμονή του, μέχρι να αποφανθεί η εισαγγελία για την μόνιμη φιλοξενία του σε κάποιο άλλο πλαίσιο, ή και την επιστροφή στην οικογένεια. Στο Ελληνικό Σύστημα μάλιστα, η μακρόχρονη παραμονή στα νοσοκομεία Παίδων και η συναναστροφή με το διαρκώς εναλλασσόμενο προσωπικό από επαγγελματίες και εθελοντές, όπως επίσης και η δυσκολία, λόγω της υποστελέχωσης, για σχετική προετοιμασία, κρίνεται πως ενισχύουν την δευτερογενή θυματοποίηση (Συνήγορος του Πολίτη, 2020).

Όταν εμπλέκεται το νομικό και το δικαστικό πλαίσιο, η ορθή αντιμετώπιση των παιδιών είναι επίσης ένα ζήτημα. Σε αυτήν την περίπτωση, το κάθε παιδί χρειάζεται να καταθέσει πολλές φορές τα όσα έχει βιώσει, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει στην επαναθυματοποίησή του. Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου-ΕΕΔΑ (2016) υπογραμμίζει το δικαίωμα των παιδιών να αντιμετωπίζονται από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη με σεβασμό, ενώ τονίζει πως : «Το προσωπικό της αστυνομίας, των εισαγγελικών και δικαστικών αρχών και των λοιπών εμπλεκόμενων υπηρεσιών που καλείται να διαχειριστεί θέματα προστασίας ή παραβατικότητας ανηλίκων, θα πρέπει να διαθέτει ειδικές γνώσεις και να επιμορφώνεται συστηματικά αναφορικά με τα παιδιά και τα δικαιώματά τους, αλλά και για ειδικές περιπτώσεις όπως παιδιά με αναπηρίες, γλωσσικές, πολιτισμικές, εθνοτικές, θρησκευτικές ή κάθε άλλου είδους διαφορές, συμπεριλαμβανομένων του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου, ώστε να αναγνωρίζει και να σέβεται τα δικαιώματα των παιδιών σε όλες τις διαδικασίες.». Καθώς δεν έχουν αναπτυχθεί ικανοποιητικά σχετικές δράσεις και παρεμβάσεις, τα παιδιά-θύματα βίας, στην προσπάθεια των αρχών να τα προστατεύσουν, καταλήγουν, συνήθως να βιώνουν δευτερογενή θυματοποίηση.

Κατά την απομάκρυνση ενός παιδιού από τον οικογενειακό περιβάλλον, είναι εξαιρετικά σημαντική η πλαισίωση και ψυχοκοινωνική στήριξη της οικογένειας. Σκοπός αυτού είναι τόσο να παρασχεθεί αρωγή αναφορικά με την βλάβη της απομάκρυνσης των ανηλίκων, αλλά και προσπάθεια να αρθούν όλες αυτές οι δυσκολίες που την προκάλεσαν εξαρχής. Η επανασύνδεση με την οικογένεια θα έπρεπε να αποτελεί καίρια δράση των Κοινωνικών Υπηρεσιών των δήμων, εμποδίζεται όμως λόγω της υποστελέχωσης (Συνήγορος του Πολίτη, 2020). Ένας άλλος παράγοντας που επιδρά στην παραπάνω συνθήκη είναι ο πολύ αυξημένος όγκος εργασίας, γεγονός που σε συνδυασμό με την υποστελέχωση δεν αφήνει στους εργαζόμενους τον χώρο για μακρόχρονη παρέμβαση και πλαισίωση της οικογένειας.

Απόρροια των παραπάνω και της μη ενίσχυσης της άμεσης αναδοχής των παιδιών, είναι να «λιμνάζουν» παιδιά στα διάφορα ιδρύματα της χώρας. Οι συνέπειες της ιδρυματικής φροντίδας είναι πολυάριθμες Αναλυτικότερα, ο Αμπατζόγλου (2021) κάνει λόγο για πολλαπλές επιπτώσεις στον γνωστικό, ψυχολογικό και συναισθηματικό τομέα των παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα. Ακόμη, η ομαδική συμβίωση και η επιλογή ιδρύματος βάσει του χαρακτήρα της θυματοποιητικής εμπειρίας κάθε παιδιού εντείνει τόσο το κοινωνικό στίγμα, όσο και το επίπεδο του αυτοστιγματισμού που βιώνεται.

Ένα άλλο ζήτημα που τίθεται είναι η κακοποίηση που υφίστανται τα παιδιά από τους φροντιστές που εργάζονται στα ιδρύματα. Το προσωπικό αυτό, που είναι συχνά χαμηλά αμειβόμενο και ενδεχομένως όχι εξειδικευμένο, είναι πιθανό να μην αναπτύσσει ουσιώδεις και υγιείς σχέσεις με τα παιδιά, αλλά να δρα με έναν πιο διεκπεραιωτικό τρόπο. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, είναι κατανοητό πως η έλλειψη ειδίκευσης και η επαγγελματική εξουθένωση θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε θυματοποίηση των παιδιών που διαβιούν εντός των ιδρυμάτων από τους εργαζόμενους εκεί (Dozier, Zeanah, Wallin and Shauffer, 2012).

Σε ό,τι αφορά στην ιδρυματική φροντίδα, φαίνεται οι συνέπειες αυτής να είναι αρκετά βλαπτικές για τα παιδιά. Η καθυστέρηση της ανάπτυξης και η εδραίωση ενός μη ασφαλούς δεσμού είναι συνήθη φαινόμενα (Browne, Hamilton-Giachritsis, Johnson & Ostergren, 2006). Άλλες συνέπειες της ιδρυματικής φροντίδας που καταγράφονται είναι η μη ομαλή ανάπτυξη του εγκεφάλου, η μη υγιής προσκόλληση, οι δυσκολίες στην κοινωνική συμπεριφορά και τη γνωστική ανάπτυξη. Ειδικότερα, σχέδια αναλυτικής επιδημιολογικής μελέτης δείχνουν ότι τα μικρά παιδιά που τοποθετούνται σε ιδρυματική περίθαλψη κινδυνεύουν να υποστούν βλάβη όσον αφορά τη διαταραχή προσκόλλησης και τις αναπτυξιακές καθυστερήσεις σε κοινωνικούς, συμπεριφορικούς και γνωστικούς τομείς. Καθυστερήσεις στη φυσική ανάπτυξη, νευρική ατροφία και ανώμαλη ανάπτυξη του εγκεφάλου έχουν επίσης παρατηρηθεί.

Τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι η έλλειψη σχέσης με έναν κύριο φροντιστή είναι μια σημαντική αιτία βλάβης στα παιδιά σε καθεστώς ιδρυματικής φροντίδας. Τα στοιχεία δείχνουν ότι τα βρέφη που βρίσκονται σε ιδρυματική φροντίδα θα υποστούν βλάβη στην ανάπτυξή τους εάν δεν μεταφερθούν σε οικογενειακή φροντίδα μέχρι την ηλικία των 6 μηνών. Η παραμέληση και η ζημιά που προκαλούνται από την πρόωπη στέρηση φροντίδας ισοδυναμούν με βία, όπως τονίζουν οι Johnson, Browne και Hamilton-Giachritsis, (2006).

Η αποκοπή από την κοινότητα επίσης θυματοποιεί το παιδί, όπως και η ρουτίνα και η μονοτονία που συνήθως καταγράφεται στα ιδρύματα. Ο Αμπατζόγλου (2021) επίσης αναφέρει πως η έλλειψη προετοιμασίας των παιδιών, όπως και η διαρκής εναλλαγή το προσωπικού αποτελούν μείζονος σημασίας ζητήματα. Αυτό που σημειώνεται είναι, πως παρά τις αποδεδειγμένες συνέπειες της ιδρυματικής φροντίδας, η πρακτική αυτή είναι πολύ συνηθισμένη, σε αντίθεση με τις εναλλακτικές μορφές φροντίδας, όπως η υιοθεσία και η

αναδοχή, οι οποίες φαίνεται να είναι λιγότερο ανεπτυγμένες (Browne, Hamilton-Giachritsis, Johnson and Ostergren, 2006).

Η κλειστού τύπου φροντίδα, ειδικότερα όταν λαμβάνει χώρα σε μικρή ηλικία και διαρκεί για μεγάλα χρονικά διαστήματα, είναι εξαιρετικά πιθανό να συντελέσει στην ιδρυματοποίηση των παιδιών- θυμάτων βίας (Karen et.al., 2011). Με τον όρο αυτό, αναφέρεται η διαδικασία κατά την οποία ο κάθε άνθρωπος που εισέρχεται σε κάποιο ίδρυμα προσαρμόζεται στο νέο αυτό περιβάλλον, καθώς και στους κανόνες και τις αξίες που το διέπουν, τόσο ώστε να δυσκολεύεται εξαιρετικά να επανενταχθεί στην κοινωνία. Ουσιαστικά, η ιδρυματοποίηση επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην ψυχική υγεία, τον χαρακτήρα και την συμπεριφορά των ατόμων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εδώ είναι ο ιδρυματισμός που παρατηρείται να βιώνεται από άτομα που διαβιούν σε καταστήματα κράτησης ή ψυχιατρικά τμήματα κλειστού τύπου για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Με αντίστοιχο τρόπο, λοιπόν παρουσιάζεται και η θυματοποίηση στα παιδιά που διαβιούν σε ιδρύματα (McCall, 2013)

Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό και με όλες τις προαναφερθείσες συνέπειες της απομάκρυνσης από το οικογενειακό περιβάλλον δυσκολεύει εξαιρετικά το παιδί στην κοινωνικοποίησή του. Η φιλοξενία του σε ένα τέτοιο χώρο, όπως επίσης και τα βιώματα που έχει από την οικογένεια το καθιστούν «διαφορετικό», γεγονός που είναι συχνά εφαλτήριο για την θυματοποίησή του στην σχολική κοινότητα, είτε από τους συνομήλικους, είτε και από τους καθηγητές του (Šmigelskas et al., 2018).

Ένας άλλος τομέας που φέρεται να δρα ως αίτιο της δευτερογενούς θυματοποίησης των παιδιών είναι η μεγάλη δυσκολία που αναφέρεται στην επανένταξή τους στην κοινότητα. Το κοινωνικό στίγμα που τα ακολουθεί, σε συνδυασμό με την ευαλωτότητά τους σε διάφορες ψυχοκοινωνικές ή σωματικές δυσκολίες συντελεί σε αυτό το πρόβλημα.

Τέλος, είναι η ανάγκη των εμπλεκόμενων φορέων για εξειδίκευση πάνω στην κακοποίηση και παραμέληση ανηλίκων αλλά και στα δικαιώματά τους εν γένει. Ειδικότερα, η έλλειψη ειδικής κατάρτισης φαίνεται να καθυστερεί την αξιολόγηση και βαθμονόμηση του κινδύνου τον οποίο δύναται να βιώνει κάθε παιδί, αποτελώντας έτσι παράγοντα για την δευτερογενή θυματοποίησή του. Ειδικότερα, όταν το προσωπικό που ασχολείται με τα παιδιά-θύματα βίας στερείται κατάρτισης και εξειδίκευσης, είναι πιθανό να επηρεάζει όχι μόνο την πρόληψη της θυματοποίησης, αλλά και την κατάλληλη αντιμετώπιση αυτής. Με τον ίδιο τρόπο επηρεάζει τους επαγγελματίες και ακολούθως την

ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών η απουσία εποπτείας, η οποία φαίνεται να επηρεάζει κυρίως το δημόσιο.

Όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω, το Ελληνικό Σύστημα Προστασίας δεν καλύπτει όλες τις ανάγκες των παιδιών- θυμάτων βίας. Αντιθέτως, τα θυματοποιεί δευτερογενώς και ενισχύει τις δυσκολίες που βιώνουν. Η ψυχική τους υγεία και ανθεκτικότητα δυσχεραίνεται, εφόσον το Σύστημα είναι κατακερματισμένο και το προσωπικό συχνά φαίνεται είτε επιστημονικά μη επαρκώς καταρτισμένο, είτε διαρκώς εναλλασσόμενο. Τα παιδιά θύματα βίας αναγκάζονται να επαναβιώσουν πολλές φορές το τραύμα τους, μέσω των πολλαπλών καταθέσεων, ενώ συχνά απομακρύνονται από την οικογένεια και την κοινότητα. Παρουσιάζουν δυσκολίες στην σύναψη σχέσεων ενώ έχουν έντονο άγχος και ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

Β' Μέρος- Ερευνητικό

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Μεθοδολογία της έρευνας

4.1. Αναγκαιότητα της παρούσας έρευνας

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, η έρευνα στον τομέα της παιδικής προστασίας εστιάζεται αφενός στην πρωτογενή θυματοποίηση των παιδιών και την αιτιοπαθογένεια αυτής και αφετέρου στη διάρθρωση και ανάλυση των υπαρχόντων προγραμμάτων και διεργασιών εντός του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας. Επομένως, καταδεικνύεται ένα έλλειμμα αναφορών στη δευτερογενή θυματοποίηση από το ίδιο το Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας. Ακολούθως, φαίνεται να μην δίνεται βάση σε ζητήματα Ψυχικής Υγείας των παιδιών που διαβιούν εντός του Συστήματος Παιδικής Προστασίας λόγω παραμέλησης- κακοποίησης. Η δευτερογενής αυτή θυματοποίηση δείχνει να στερείται ευρημάτων για την επιστημονική πλαισίωση και επιβεβαίωσή της.

Η προτεινόμενη έρευνα κρίνεται σημαντική καθότι καλείται να καλύψει σε ένα βαθμό το άνωθεν αναφερόμενο ερευνητικό και βιβλιογραφικό κενό. Το όφελος που θα προκύψει είναι ενδεχομένως η καλύτερη κατανόηση του ισχύοντος συστήματος και η συνεπακόλουθη πρόταση καλών πρακτικών.

4.2. Σκοπός, στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα εργασία επιδιώκει να διερευνήσει το ισχύον Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας, στις περιπτώσεις παραμέλησης – κακοποίησης και τον τρόπο με το οποίο αυτό ενδέχεται να θυματοποιεί δευτερογενώς τα παιδιά. Τα ερευνητικά ερωτήματα είναι τα εξής:

1. Ποιες αποκλίσεις παρατηρούνται ανάμεσα στους κανονισμούς- νομοθεσίες του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας και την πράξη;
2. Φαίνεται οι πρακτικές του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας να θυματοποιούν δευτερογενώς τα παιδιά; Με ποιον τρόπο;
3. Ποια είναι τα συνήθη χαρακτηριστικά των οικογενειών των παιδιών- θυμάτων;
4. Μπορούν οι υπάρχουσες Υπηρεσίες και Φορείς να ανταποκριθούν επαρκώς στις ανάγκες των παιδιών- θυμάτων βίας και των οικογενειών τους;

5. Πώς επηρεάζεται η εργασία των επαγγελματιών στο πεδίο από τυχόν κακές κρατικές και θεσμικές πρακτικές;
6. Πώς περιγράφουν τα ίδια τα παιδιά την εμπειρία τους;
7. Ποιες εναλλακτικές τακτικές θα μπορούσαν να βοηθήσουν;
8. Τί μπορεί να κάνει ο Κοινωνικός Λειτουργός για να προασπίσει τα δικαιώματα των παιδιών - θυμάτων βίας, σε ό,τι αφορά στην θυματοποίησή τους;

4.3 Είδος έρευνας

Η Έρευνα είναι Ποιοτική. Η Ποιοτική Έρευνα χρησιμοποιείται συχνά στις Ανθρωπιστικές επιστήμες. Ο λόγος για αυτή την υπεροχή της είναι πως δίνει περισσότερη βάση στην κατανόηση του κοινωνικού γίνεσθαι μέσα από την οπτική των υποκειμένων που εμπλέκονται σε αυτά, σε αντιδιαστολή με την προσπάθεια ποσοτικοποίησης των δεδομένων που παρουσιάζεται στην Ποσοτική Έρευνα. Αντίστοιχα, τόσο το ερευνητικό σχέδιο όσο και η παραγωγή και ερμηνεία των δεδομένων χαρακτηρίζονται από ευελιξία και υιοθέτηση μιας ολιστικής προσέγγισης των φερόμενων ζητημάτων (Τσιώλης, 2014).

Η κύρια αρχή της προσέγγισης αυτής είναι η *ανοικτότητα του ερευνητή*, η ανάγκη δηλαδή της αποφυγής της εκ των προτέρων νοηματοδότησης των προς έρευνα ζητημάτων. Συγκεκριμένα, ο Ερευνητής οφείλει να καταγράφει και να κωδικοποιεί τα κοινωνικά δρώμενα, βάσει του πως οι συμμετέχοντες τα νοηματοδοτούν.

Η δεύτερη κυρίαρχη αρχή της Ποιοτικής Έρευνας είναι ο *επικοινωνιακός της χαρακτήρας*. Αναλυτικότερα, η αρχή αυτή σχετίζεται με την σημασία που δίνεται στην ικανότητα του Ερευνητή να διεισδύει στο εκάστοτε κοινωνικό περιβάλλον και μέσω της επικοινωνίας του με τους συμμετέχοντες να συλλάβει την ολιστική και όσο το δυνατόν αφιltrάριστη εκδοχή τους για τα προς διερεύνηση ζητήματα. Μέσω της εν λόγω προσέγγισης, δίνεται ο χώρος και ο χρόνος να αναπτυχθούν σε βάθος οι σκέψεις, αντιλήψεις και προβληματισμοί των συνεντευξιαζόμενων (Τσιώλης, 2014).

Εν προκειμένω, για την κάλυψη των αναγκών της παρούσας Έρευνας, η Ποιοτική Προσέγγιση κρίθηκε κατάλληλη να ενισχύσει την σε βάθος κατανόηση των ερευνητικών ερωτημάτων. Στόχος είναι να καταγραφεί και να αξιολογηθεί η οπτική και η εμπειρία των επαγγελματιών που εργάζονται στον χώρο της Παιδικής Προστασίας.

Η εν λόγω έρευνα είναι *εφαρμοσμένη* και συγκεκριμένα *έρευνα αξιολόγησης*. Συνεπώς, αποσκοπεί στο να εκτιμήσει τις επιδράσεις των πρακτικών του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας στην θυματοποίηση των παιδιών.

4.4. Ερευνητικό πεδίο, ορισμός δείγματος και διαδικασία συλλογής δεδομένων

Το ερευνητικό πεδίο της παρούσας Έρευνας, οι Υπηρεσίες δηλαδή με τις οποίες συνεργάστηκε η κύρια ερευνήτρια είναι οι εξής :

- Δήμος Σπάτων – Αρτέμιδος : Διεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής, Διευρυμένο Κέντρο Κοινότητας
- Περιφέρεια Εύβοιας : Κοινωνική Υπηρεσία
- Το χαμόγελο του παιδιού, ΜΚΟ: Τμήμα κακοποίησης- παραμέλησης
- Νοσοκομείο Παίδων Αγία Σοφία : Κοινωνική Υπηρεσία
- Εταιρία Προστασίας Ανηλίκων.

Το δείγμα περιλαμβάνει μία κατηγορία, η οποία λειτουργεί και ως Κριτήριο Εισδοχής στο Ερευνητικό Πρόγραμμα (inclusion criteria) : Εργαζόμενοι στον χώρο της Παιδικής Προστασίας. Ακολούθως, από αυτή την ομάδα επιλέχθηκαν τα άτομα για την διενέργεια των συνεντεύξεων.

Το είδος της δειγματοληψίας είναι στρατηγική και συγκεκριμένα δειγματοληψία ευκολίας . Στόχος αυτής της δειγματοληψίας είναι η επιλογή περιπτώσεων που είναι άμεσα διαθέσιμες στον ερευνητή. Εν προκειμένω, τα περισσότερα άτομα που συμμετείχαν στην εν λόγω έρευνα προέκυψαν από την προϋπάρχουσα συνεργασία της Ερευνήτριας μαζί τους. Οι επαφές αυτές προέκυψαν μέσω της Πρακτικής Εργαστηριακής Άσκησης, του εθελοντισμού και της γνωριμίας με κάποιους καθηγητές του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, οι οποίοι εργάζονται και στον τομέα της Παιδικής Προστασίας. Ταυτόχρονα, προκειμένου να βρεθούν και να στρατολογηθούν κάποιοι επιπλέον συνεντευξιαζόμενοι, στα αρχικά στάδια της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της χιονοστιβάδας. Συγκεκριμένα, τα επτά (7) από τα εννέα (9) άτομα προέκυψαν μέσω της δειγματοληψίας ευκολίας, ενώ οι υπόλοιποι δύο (2) μέσω των πρώτων αυτών διασυνδέσεων.

Η ομάδα των επαγγελματιών που εργάζονται στον χώρο της Παιδικής Προστασίας απαρτίζεται από δύο (2) άνδρες και επτά (7) γυναίκες, ηλικίας από 25 έως 63 ετών. Από το σύνολο, οι επτά (7) είναι Κοινωνικοί Λειτουργοί, ενώ οι δύο (2) είναι Ψυχολόγοι.

Για τους στόχους της Ερευνητικής Εργασίας, ως μέθοδος συλλογής δεδομένων έχει επιλεγεί η ημιδομημένη συνέντευξη. Λόγω των μέτρων προστασίας εξαιτίας της πανδημίας COVID-19, οι συνεντεύξεις διενεργήθηκαν εξ αποστάσεως, μέσω της πλατφόρμας Zoom. Υπεύθυνη για τη μαγνητοφώνηση και την απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων είναι η κύρια ερευνήτρια, Αντωνία Λεούση. Η μαγνητοφώνηση έγινε μέσω της εν λόγω πλατφόρμας και εφόσον οι συμμετέχοντες είχαν ενημερωθεί και δώσει τη συγκατάθεσή τους. Η συλλογή και περαιτέρω επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων διέπεται από τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (GDPR 679/2016). Η διαδικασία ανωνυμοποίησης των δεδομένων που ακολούθησε η ερευνητική ομάδα έλαβε χώρα μέσω της χρήσης του αρχικού γράμματος του ονόματος και του επωνύμου των συμμετεχόντων μαζί με έναν αύξοντα αριθμό. Έτσι δημιουργήθηκε ο εκάστοτε «Κωδικός Συμμετέχοντα».

Σε ό,τι αφορά στην φύλαξη του ερευνητικού υλικού, το υλικό της έρευνας αποθηκεύεται σε εξωτερικό δίσκο, ο οποίος έχει κωδικό πρόσβασης. Το έντυπο υλικό της έρευνας, θα καταστραφεί, σε καταστροφέα εγγράφων, μετά την αξιολόγηση της πτυχιακής εργασίας από την αρμόδια Επιτροπή. Ο τρόπος καταστροφής του ηλεκτρονικού αρχείου θα είναι η μόνιμη διαγραφή του από τον υπολογιστή της κύριας ερευνήτριας και της Επόπτριας. Ο χρόνος αποθήκευσης των δεδομένων στους μηχανισμούς προστασίας δεδομένων της αίτησης θα είναι ένα έτος. Το υλικό της έρευνας υπάρχει σε φυσικό αρχείο, το οποίο είναι αποθηκευμένο σε ντουλάπι που κλειδώνει στο εργαστήριο ΕΥΨΥΚΟΠ του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας.

Στα πρώτα στάδια της συνέντευξης, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να διηγηθούν ελεύθερα τις εμπειρίες τους από τον χώρο της Παιδικής Προστασίας. Σκοπός ήταν να αναδειχθεί η προσωπική τους οπτική και τα κυρίως ζητήματα που τους απασχολούν. Στα επόμενα στάδια, η ερευνήτρια έθεσε ανοικτού τύπου ερωτήσεις, βάσει του «Οδηγού Συνέντευξης», ενώ αναπτύχθηκαν και νέα ζητήματα που προέκυψαν κατά την συνέντευξη.

Ο εν λόγω «Οδηγός Συνέντευξης» αποτελείται από τρία τμήματα. Αρχικά, αναπτύσσονται κάποιες δημογραφικές ερωτήσεις για τους συμμετέχοντες, όπως τον αυτοπροσδιορισμό, την ηλικία, τις σπουδές (μάστερ, διδακτορικό, επιμόρφωση, κλπ.), την θέση στην υπηρεσία (αρμοδιότητες, δυσκολίες, συνεργασία με τους συναδέλφους) και το χρονικό διάστημα εργασίας στην υπηρεσία. Στόχος αυτού του τμήματος του Οδηγού είναι να δοθεί μια εικόνα για το προφίλ των επαγγελματιών και τις προϋπηρεσίες τους. Έτσι, θα

είναι σαφές το πρίσμα υπό το οποίο ερμηνεύουν τις θεματικές που αναπτύσσονται στην συνέχεια.

Ο δεύτερος άξονας του Οδηγού σχετίζεται με την ταυτότητα των Υπηρεσιών στις οποίες απασχολούνται οι επαγγελματίες. Ειδικότερα, γίνεται λόγος για το νομικό πλαίσιο, την εποπτεία και την χρηματοδότηση, τα άτομα που απασχολούνται στην εκάστοτε υπηρεσία και τις ειδικότητες τους, τους σκοπούς και τους στόχους της υπηρεσίας, τις πληθυσμιακές ομάδες στις οποίες απευθύνεται η υπηρεσία, τις κυριότερες δυσκολίες και προβλήματα και τέλος τις συνεργασίες με άλλους φορείς και τις τυχόν δυσκολίες που συναντώνται.

Τέλος, ο τρίτος άξονας του Οδηγού εστιάζει στην δευτερογενή θυματοποίηση των παιδιών στο Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας. Ειδικότερα, οι ερωτήσεις αναπτύσσονται ως εξής:

1. Σε ποιες πρακτικές και διεργασίες του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας στις περιπτώσεις παραμέλησης- κακοποίησης συμμετέχει η Υπηρεσία σας; (απομάκρυνση, φιλοξενία, επανένταξη, κ.ά.)
2. Ποιες αποκλίσεις παρατηρείτε κατά την εργασία σας, ανάμεσα στους κανονισμούς- νομοθεσίες και την πράξη;
3. Αντιλαμβάνεστε οι πρακτικές του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας να θυματοποιούν δευτερογενώς τα παιδιά; Με ποιον τρόπο; (συναισθηματικά, σωματικά, νοητικά, κλπ.)
4. Έχετε επαφή με τις οικογένειες των παιδιών- θυμάτων; Ποια είναι η εικόνα σας σχετικά;
5. Πώς περιγράφουν τα ίδια τα παιδιά την εμπειρία τους;
6. Πώς επηρεάζεται η εργασία των επαγγελματιών στο πεδίο από τυχόν κακές κρατικές και θεσμικές πρακτικές;
7. Είναι επαρκείς οι υπάρχουσες δυνατότητες της Υπηρεσίας σας για να καλυφθούν οι ανάγκες των παιδιών- θυμάτων και των οικογενειών τους;
8. Ποιες εναλλακτικές τακτικές θα μπορούσαν να βοηθήσουν;
9. Τί μπορεί να κάνει ο Κοινωνικός Λειτουργός για να προασπίσει τα δικαιώματα των παιδιών;

10. Παρατηρείτε διαφορές στον τρόπο εργασίας ΜΚΟ- Κράτους; Εντοπίζετε προβλήματα στην συνεργασία ανάμεσα σε κρατικές και ιδιωτικές δομές- ΜΚΟ; Πώς θα μπορούσε η μεταξύ τους συνεργασία να ενισχυθεί;

Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων, κύρια εστίαση αποτέλεσαν οι θεματικοί άξονες, όπως προκύπτουν από τον Οδηγό Συνέντευξης. Επιπροσθέτως, δόθηκε έμφαση σε νέα δεδομένα και διαστάσεις που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις και δεν εμπίπτουν στον συγκεκριμένο οδηγό. Σκοπός ήταν να περιγραφεί επαρκώς η άποψη των συνεντευξιζόμενων και ο περιορισμός της ποσοτικοποίησης τους σύμφωνα με ένα προκαθορισμένο και αυστηρά οριοθετημένο άξονα.

Σημαντικό, εδώ, θεωρείται πως η ημιδομημένη συνέντευξη επιτρέπει να αναδυθούν και νέα ζητήματα και οπτικές, πέραν των όσων έχει προσχεδιάσει ο ερευνητής, γεγονός που επίσης αποτελεί στόχευση της Ποιοτικής Προσέγγισης. Τέλος, πολύ χρήσιμο και σημαντικό κρίθηκε το γεγονός πως, κατά την διαδικασία των συνεντεύξεων η Ερευνήτρια είχε την δυνατότητα να εντοπίσει και στοιχεία εξωλεκτικής επικοινωνίας, τα οποία επίσης ενίσχυσαν την κατανόηση της οπτικής των συνεντευξιζόμενων. (Bryman,2017). Για τους σκοπούς της εν λόγω Έρευνας, πραγματοποιήθηκαν συνολικά εννέα (9) συνεντεύξεις. Ο αριθμός αυτός κρίθηκε επαρκής για να καλύψει τα ερευνητικά ερωτήματα και να επέλθει ο θεωρητικός κορεσμός.

Καθ' όλη την διάρκεια της συνεργασίας, οι επαγγελματίες ήταν εξαιρετικά συνεργάσιμοι και δεκτικοί, ενώ έδειξαν ενδιαφέρον για την θεματολογία και τους άξονες που συζητήθηκαν. Οι συνεντεύξεις διήρκησαν, κατά μέσο όρο 35-40 λεπτά, γεγονός που επέτρεψε την ενδελεχή ανάπτυξη των ζητημάτων, ενώ οι συμμετέχοντες δήλωσαν, κατά πλειοψηφία, πως καλύφθηκαν επαρκώς από την χρονική διάρκεια των συνεντεύξεων.

4.5.Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων

Για την ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων που προέκυψαν από την Έρευνα, χρησιμοποιήθηκε η προσέγγιση της *θεματικής ανάλυσης*. Στόχος είναι να οργανωθούν όλα τα δεδομένα όπως προκύπτουν από τα λεγόμενα των συνεντευξιζόμενων, σε θεματικά μοτίβα, δηλαδή κατηγορίες -κωδικούς ανάλογα με το περιεχόμενό τους. Έτσι, καθίσταται ευκολότερη η οργάνωση και ταξινόμηση των δεδομένων, όπως επίσης και η παρουσίαση τους. Για την ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων και την κωδικοποίησή τους στον Ηλεκτρονικό Υπολογιστή έγινε χρήση του προγράμματος NVivo (Τσιώλης, 2014).

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα έχει επιλεγεί, καθότι επιτρέπει στον ερευνητή να κωδικοποιεί με μεγαλύτερη ευκολία τα παραγόμενα δεδομένα. Ακόμη, προσφέρει έναν πιο ευέλικτο και μη γραμμικό σχεδιασμό (Τσιώλης, 2014). Σημαντικό είναι να λεχθεί, ωστόσο, πως το συγκεκριμένο πρόγραμμα ποσοτικοποιεί, σε ένα βαθμό τα δεδομένα. Επομένως, κρίθηκε σκόπιμο η ερευνήτρια να μην στηριχθεί εξ' ολοκλήρου στο εν λόγω λογισμικό. Εν αντιθέσει, η κωδικοποίηση και η ανάλυση των δεδομένων έγινε και κατά ένα μεγάλο ποσοστό βάσει της κρίσης και αξιολόγησης της ερευνήτριας, ώστε να νοηματοδοτηθούν όλες οι πτυχές των όσων θεμάτων είχαν τεθεί κατά την ερευνητική διαδικασία. Η ίδια, εφόσον είχε προσωπικά συντονίσει όλες τις συνεντεύξεις και είχε την εικόνα τόσο της λεκτικής όσο και της μη λεκτικής επικοινωνίας των συμμετεχόντων, μπόρεσε να αναπτύξει με μεγαλύτερη σαφήνεια και με πιο ενδελεχή τρόπο τα παραγόμενα δεδομένα.

Σε ό,τι αφορά στην γενίκευση, η εν προκειμένω έρευνα θεωρείται πως εντάσσεται στις μετριασμένες γενικεύσεις, έναν ενδιάμεσο τύπο δηλαδή περιορισμένης γενίκευσης. Κύρια χαρακτηριστικά αυτών των γενικεύσεων είναι δύο. Αρχικά, εμπεριέχουν *μετριασμένες αξιώσεις* ως προς την ισχύ τους. Με άλλα λόγια, δεν επιδιώκουν καθολική ισχύ, που επεκτείνεται δηλαδή σε μια μακρά χρονική περίοδο ή σε ποικίλες περιστάσεις. Ακόμη, διαθέτουν έναν *υποθετικό χαρακτήρα*. Αποτελούν, δηλαδή, αποφάνσεις που τίθενται διαρκώς υπό έλεγχο με βάση τα νέα δεδομένα (Τσιώλης, 2014).

4.6. Ηθικά ζητήματα της έρευνας

Η εξασφάλιση της τήρησης της Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας ακολουθεί και εξασφαλίζεται από τις κάτωθι δηλώσεις και διαδικασίες:

- I. Όλοι οι συμμετέχοντες ενημερώνονται, πριν την συνέντευξη, μέσω του *Εγγράφου Στρατολόγησης* (βλ. Παράρτημα) για τις σχετικές με την έρευνα διαδικασίες, τον εθελοντικό χαρακτήρα της συμμετοχής τους και την ανωνυμία των δεδομένων.
- II. Στην περίπτωση που συμφωνούσαν στα ανωτέρω, προγραμματιζόταν ένα ραντεβού μέσω Zoom. Έτσι, εξασφαλιζόταν και η σωματική τους ακεραιότητα, εξαιτίας της κοινωνικής απόστασης που συστήνεται λόγω της πανδημίας COVID-19.
- III. Ακολούθως, πριν ξεκινήσει η συνέντευξη, οι συμμετέχοντες είχαν τον χρόνο να διαβάσουν το Έντυπο συγκατάθεσης (βλ. Παράρτημα), να

συζητήσουν τυχόν απορίες και να ενημερωθούν και να συναινέσουν σχετικά με την μαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων.

Προβλέπεται επίσης *Διαδικασία Υποβολής Παραπόνων* : Προκειμένου να υποβληθούν παράπονα ή καταγγελίες, προτείνεται η συμπλήρωση του ειδικού εντύπου: «Έντυπο Καταγγελιών» , το οποίο παραδίδεται στα υποκείμενα της έρευνας, πριν την έναρξη των συνεντεύξεων. Το έντυπο αυτό αποστέλλεται ηλεκτρονικά στα αναφερόμενα email των αρμόδιων της Επιτροπής Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, προκειμένου να τύχει κατάλληλης επεξεργασίας. Το ενδιαφερόμενο μέλος θα ενημερώνεται για την πορεία της καταγγελίας του μέσω απάντησης στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο.

Συνοψίζοντας, υπήρχε, σε όλα τα στάδια της Ερευνητικής Διαδικασίας διαρκής ενημέρωση και συγκατάθεση των συμμετεχόντων. Ακόμη, για την Προστασία των Προσωπικών δεδομένων υπήρξε διαδικασία ανωνυμοποίησης κατά την καταγραφή, απομαγνητοφώνηση και επεξεργασία των δεδομένων (Τσιώλης, 2014).

4.7. Εκτίμηση δυσκολιών κατά τη διεξαγωγή της έρευνας- αντιμετώπιση

Το κυριότερο ζήτημα που αντιμετωπίστηκε κατά τη διενέργεια της έρευνας ήταν το εξαιρετικά πιεσμένο πρόγραμμα των επαγγελματιών και ο συνεπακόλουθος ελάχιστος ελεύθερος χρόνος προς διάθεση για τη συνέντευξη. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτό, ο διακανονισμός των ραντεβού έγινε έναν με δύο μήνες νωρίτερα, ούτως ώστε οι επαγγελματίες να ελευθερώσουν την αντίστοιχη ώρα από το πρόγραμμά τους. Κάτι που επίσης φάνηκε βοηθητικό για τον ίδιο σκοπό είναι πως η συνέντευξη και ο αντίστοιχος άξονας αυτής είχε σχεδιαστεί ώστε να διαρκέσει λιγότερο από μία ώρα, γεγονός που επίσης έδρασε ενισχυτικά στο να δεχθούν οι συμμετέχοντες να λάβουν μέρος.

Επιπροσθέτως, καθότι ή εν λόγω Έρευνα διενεργήθηκε σε περίοδο που ήταν σε ισχύ όλα τα μέτρα και οι κανονισμοί για την μείωση της διασποράς της COVID 19, η διάζωσης συνέντευξη κρίθηκε ακατάλληλη, καθότι θα μπορούσε δυνητικά να θέσει σε κίνδυνο την σωματική ακεραιότητα των συμμετεχόντων. Για τον λόγο αυτό, όλες τις συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν μέσω της πλατφόρμας Zoom . Το γεγονός αυτό φάνηκε να βοηθά και στο ζήτημα του περιορισμένου χρόνου των επαγγελματιών καθότι δεν θα απαιτούταν η μετακίνησή τους, κάνοντας την όλη διαδικασία συντομότερη.

Πέραν των ανωτέρω, δεν αντιμετωπίστηκαν άλλες δυσκολίες σε ό,τι αφορά στην διενέργεια της έρευνας. Αντιθέτως ο αναγκαίος αριθμός συμμετεχόντων βρέθηκε γρήγορα και η συνεργασία κρίνεται άμεση, γνήσια και τυπική .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1. Περιγραφή δείγματος

5.1.1. Οι επαγγελματίες

Στην εν λόγω έρευνα συμμετείχαν, όπως έχει ήδη αναφερθεί εννέα (9) συμμετέχοντες.

Βάσει των αρχικών, δημογραφικών ερωτημάτων του *Οδηγού Συνέντευξης*, στόχος ήταν να δοθεί μια σαφής εικόνα των συμμετεχόντων, ώστε να αξιολογηθούν και αντίστοιχα οι τοποθετήσεις και οι απόψεις που εκφράστηκαν στην συνέχεια. Συγκεκριμένα, το προφίλ των συμμετεχόντων αναπτύσσεται ως εξής:

1. Συμμετέχοντας 1 (Κωδικός συμμετέχοντα ΣΑ1) :

Αυτοπροσδιορισμός: Άνδρας

Ηλικία: 40 ετών

Θέση στην Υπηρεσία: Ψυχολόγος

Χρονικό διάστημα εργασίας στην Υπηρεσία: 15 έτη εν συνόλω, 3 έτη στην συγκεκριμένη θέση.

2. Συμμετέχοντας 2 (Κωδικός συμμετέχοντα ΔΓ2) :

Αυτοπροσδιορισμός: γυναίκα

Ηλικία: 44 ετών

Θέση στην Υπηρεσία: Κοινωνική Λειτουργός

Χρονικό διάστημα εργασίας στην Υπηρεσία: 12 έτη εν συνόλω, 5 έτη στην συγκεκριμένη θέση

3. Συμμετέχοντας 3(Κωδικός συμμετέχοντα ΙΔ3) :

Αυτοπροσδιορισμός: γυναίκα

Ηλικία: 25 ετών

Θέση στην Υπηρεσία: Ψυχολόγος

Χρονικό διάστημα εργασίας στην Υπηρεσία: 11 μήνες

4. Συμμετέχοντας 4 (Κωδικός συμμετέχοντα ΜΖ4) :

Αυτοπροσδιορισμός: γυναίκα

Ηλικία: 39 ετών

Θέση στην Υπηρεσία: Κοινωνική Λειτουργός
Χρονικό διάστημα εργασίας στην Υπηρεσία: 4,5 έτη

5. Συμμετέχοντας 5 (Κωδικός συμμετέχοντα ΑΜ5) :

Αυτοπροσδιορισμός: γυναίκα

Ηλικία: 45 ετών

Θέση στην Υπηρεσία: Κοινωνική Λειτουργός

Χρονικό διάστημα εργασίας στην Υπηρεσία: 20 έτη

6. Συμμετέχοντας 6(Κωδικός συμμετέχοντα ΜΛ6) :

Αυτοπροσδιορισμός: γυναίκα

Ηλικία: 63 ετών

Θέση στην Υπηρεσία: Κοινωνική Λειτουργός

Χρονικό διάστημα εργασίας στην Υπηρεσία: 18 έτη

7. Συμμετέχοντας 7 (Κωδικός συμμετέχοντα ΓΛ7) :

Αυτοπροσδιορισμός: άνδρας

Ηλικία: 44 ετών

Θέση στην Υπηρεσία: Κοινωνικός Λειτουργός

Χρονικό διάστημα εργασίας στην Υπηρεσία: 7 έτη

8. Συμμετέχοντας 8 (Κωδικός συμμετέχοντα ΑΚ8) :

Αυτοπροσδιορισμός: γυναίκα

Ηλικία: 46 ετών

Θέση στην Υπηρεσία: Κοινωνική Λειτουργός

Χρονικό διάστημα εργασίας στην Υπηρεσία: 7 έτη

9. Συμμετέχοντας 9 (Κωδικός συμμετέχοντα ΠΤ9) :

Αυτοπροσδιορισμός: γυναίκα

Ηλικία: 34 ετών

Θέση στην Υπηρεσία: Κοινωνική Λειτουργός

Χρονικό διάστημα εργασίας στην Υπηρεσία: 3 έτη

5.1.2 Οι Κοινωνικές Υπηρεσίες- Φορείς

Σε ό, τι αφορά στις Υπηρεσίες και τους φορείς όπου εργάζονται οι συνεντευξιαζόμενοι επαγγελματίες, ο Οδηγός Συνέντευξης δομήθηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε να χαρτογραφηθεί ο χαρακτήρας και η ταυτότητα τους Συγκεκριμένα, οι ερωτήσεις τέθηκαν ως εξής :

1. Ποιο είναι το νομικό πλαίσιο, η εποπτεία και ποια η χρηματοδότηση της υπηρεσίας;
2. Πόσα είναι τα άτομα που απασχολούνται στην Κοινωνική Υπηρεσία και τι ειδικότητες έχουν;
3. Ποιος είναι ο σκοπός της υπηρεσίας;
4. Σε ποιες πληθυσμιακές ομάδες απευθύνεται η υπηρεσία σας (φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, τόπος διαμονής);
5. Ποιες είναι οι κυριότερες δυσκολίες και προβλήματα (της υπηρεσίας); Πώς τα αντιμετωπίζετε;
6. Συνεργάζεστε με άλλες Υπηρεσίες; Για ποιο σκοπό; Ποια προβλήματα συναντάτε;

Βάσει των ανωτέρω αξόνων, το προφίλ των Υπηρεσιών καταγράφηκε ως εξής:

Δήμος Σπάτων – Αρτέμιδος : Διεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής

Η Διεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου Σπάτων- Αρτέμιδος αποτελεί ένα νεοσύστατο τμήμα. Προέκυψε μετά από την συνένωση των δύο αυτών δήμων, όπως προκύπτει από την εφαρμογή του νόμου 3852/2010 «Καλλικράτης» (Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης), με τον οποίο επανακαθορίστηκαν τα όρια των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ). (ΦΕΚ 2314/Β/17- 10 – 11). Όπως και όλες οι αντίστοιχες Υπηρεσίες της χώρας, αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.). Στόχος της Διεύθυνσης είναι η ανάπτυξη προγραμμάτων για την Κοινωνική Προστασία, την υγεία και την αλληλεγγύη των δημοτών (ομάδα στόχος).

Συγκεκριμένα, εντός της Διεύθυνσης Κοινωνικής Πολιτικής, αναπτύσσονται τέσσερα (4) τμήματα :

- Τμήμα Εφαρμογής Προγραμμάτων Κοινωνικής Προστασίας
- Τμήμα Προάσπισης και προαγωγής της υγείας
- Τμήμα Προστασίας Παιδιού και νεολαίας

- Τμήμα προστασίας της Τρίτης Ηλικίας

Εντός των τμημάτων αυτών, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες των δημοτών έχουν αναπτυχθεί 18 δομές παροχής υπηρεσιών πρωτοβάθμιας κοινωνικής φροντίδας και φροντίδας υγείας :

- 4 δομές Κέντρο Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ)
- 1 δομή Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (ΚΗΦΗ)
- 1 Δημοτικό Ιατρείο
- 1 Ιατρείο Α' Βοηθειών
- 1 Τράπεζα Αίματος
- 2 Τοπικές Κοινωνικές Υπηρεσίες
- 1 Δομή Βοήθεια στο σπίτι
- 1 Γραφείο Πρόνοιας
- 1 Κοινωνικό Παντοπωλείο
- 1 Δημοτικό Λαχανόκηπο
- 1 Κοινωνικό Φαρμακείο
- 1 Κέντρο Δια βίου μάθησης

Αυτή την στιγμή , για την κάλυψη των προαναφερθέντων στοχεύσεων, εντός της εν λόγω Διεύθυνσης απασχολούνται 2 Ψυχολόγοι , 7 Κοινωνικοί Λειτουργοί, 2 Νοσηλευτές, 4 Διοικητικοί Υπάλληλοι, 3 Φυσικοθεραπευτές και 2 οικογενειακοί βοηθοί . Ακόμη , απασχολούνται, με έναν εργαζόμενο ανά κατηγορία, οι παρακάτω ειδικότητες: Μάγειρες, Λογοθεραπευτές, Φαρμακοποιοί, Παιδαγωγοί, Επισκέπτες Υγείας, Οδηγοί και άλλο βοηθητικό προσωπικό. Συνολικά απασχολούνται 36 επαγγελματίες.

Σε ό,τι αφορά τους Κοινωνικούς Λειτουργούς που εργάζονται εκεί, οι μεθοδολογίες που ασκούν είναι Κοινωνική Εργασία με Άτομο, Κοινωνική Εργασία με Ομάδες, Κοινωνική Εργασία με Οικογένεια και Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα.

Ως κυριότερες δυσκολίες αναφέρθηκαν η υποστελέχωση, σε αντιδιαστολή με τον μεγάλο όγκο περιστατικών που προέκυψαν από την συνένωση των δυο Δήμων, γεγονός που αναφέρθηκε να δυσχεραίνει και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Σε ό, τι αφορά στις συνεργασίες με άλλους φορείς, ως κυριότερες συνεργασίες σημειώθηκαν αυτές με το Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο της Παλλήνης, όπως επίσης και με το 1^ο Κέντρο Διάγνωσης Αξιολόγησης Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕΔΑΣΥ)

Ανατολικής Αττικής. Ακολουθως, υπάρχουν συνεργασίες με φορείς και υπηρεσίες που ασχολούνται με ευπαθείς ομάδες(καρκινοπαθείς, Ρομά), ζητήματα εμβολιασμού και προαγωγής υγείας, την δια βίου μάθηση και τον εθελοντισμό. Σε όλες αυτές τις συνεργασίες τονίζεται πως οι σχέσεις είναι καλές και οι στόχοι συνήθως διεκπεραιώνονται χωρίς πολλές καθυστερήσεις.

Στον τομέα της Παιδικής Προστασίας, πέραν των Κοινωνικών Ερευνών, αρμοδιότητα της Υπηρεσίας είναι και η υποστήριξη της οικογένειας, είτε προς αποφυγή της απομάκρυνσης είτε για την διαχείριση αυτής, εφόσον κριθεί αναγκαία.

Δήμος Σπάτων – Αρτέμιδος : Διευρυμένο Κέντρο Κοινότητας – Παράρτημα Ρομά

Το Διευρυμένο Κέντρο Κοινότητας - Παράρτημα Ρομά στον δήμο Σπάτων-Αρτέμιδος ξεκίνησε την λειτουργία του το 2017 (ΦΕΚ 854 Β’/30.03.2016). Αποτελείται από Την Κεντρική Δομή, η οποία έχει παραρτήματα τόσο στα Σπάτα, όσο και στην Αρτέμιδα και το Παράρτημα Ρομά. Αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) και εντάσσεται, οργανικά και λειτουργικά στην Διεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής του δήμου Σπάτων- Αρτέμιδος.

Στόχος της δημιουργίας αυτού του Κέντρου είναι να καλύπτονται ολοκληρωμένα οι ανάγκες των πολιτών, μέσω μιας υπηρεσίας «μίας στάσης», ως πιο άμεσος και αποτελεσματικός τρόπος της καταπολέμησης των διακρίσεων και της φτώχειας.

Αυτή την στιγμή εντός του Διευρυμένου Κέντρου Κοινότητας απασχολούνται τέσσερις (4) Κοινωνικοί Λειτουργοί, ένας (1)Σύμβουλος Απασχόλησης, μία (1) Επισκέπτρια Υγείας, έναν (1) Εκπαιδευτικό, έναν Διαμεσολαβητή και μία (1) Ψυχολόγο.

Οι κυριότερες παρεχόμενες υπηρεσίες περιλαμβάνουν την υποδοχή, ενημέρωση, ανάληψη και/ή παραπομπή των ωφελούμενων. Όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις, κύρια αρμοδιότητα των Κέντρων Κοινότητας είναι η διαχείριση προνοιακών αιτημάτων, με κυρίαρχα το Κοινωνικό Ελάχιστο Εισόδημα (ΚΕΑ) και τα επιδόματα αναπηρίας (ΟΠΕΚΑ). Ωστόσο, εντός της συγκεκριμένης υπηρεσίας, οι επαγγελματίες αναλαμβάνουν και αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Κοινωνικής Πολιτικής, όπως είναι η Κοινωνική Έρευνα, ή η Συμβουλευτική.

Σε ό,τι αφορά στις δυσκολίες που αντιλαμβάνονται οι εργαζόμενοι, τέθηκαν τρία κυρίως ζητήματα: το ένα είναι η υποστελέχωση, γεγονός που αξιολογήθηκε να δυσχεραίνει την παροχή των υπηρεσιών και την ανθεκτικότητα και αντοχή των επαγγελματιών.

Δευτερευόντως, αξιολογήθηκε ως δυσκολία η ανάληψη και αρμοδιοτήτων και περιστατικών της Διεύθυνσης Κοινωνικής Πολιτικής. Ο λόγος εδώ αναφέρθηκε να είναι ο μεγάλος αριθμός καθηκόντων που απορρέουν από αυτό και η σύγχυση που ενδέχεται να ανακύψει από το γεγονός αυτό.

Τέλος, αναφέρθηκε ως σημαντικό ζήτημα η έλλειψη παροχής εποπτείας στους επαγγελματίες, γεγονός που θα μπορούσε να διευκολύνει την διαχείριση των περιστατικών. Τονίστηκε, ακόμη, πως η έλλειψη εποπτείας και η ταυτόχρονη υποστελέχωση θα μπορούσε δυνητικά να οδηγήσει σε επαγγελματική εξουθένωση.

Οι συνεργασίες που αναφέρθηκαν κυρίως με άλλες υπηρεσίες είναι το Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο της Παλλήνης, όπως επίσης και με το 1^ο Κέντρο Διάγνωσης Αξιολόγησης Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕΔΑΣΥ). Στόχος αυτών των συνεργασιών είναι οι αξιολόγηση των ανηλίκων που εμπλέκονται με την υπηρεσία από τους κατάλληλους επαγγελματίες, ώστε οι δράσεις να είναι αντίστοιχες των αναγκών τους.

Ένα ζήτημα που τέθηκε είναι η δυσκολία αυτών των υπηρεσιών να ανταποκριθούν στα αιτήματα του Διευρυμένου Κέντρου Κοινότητας, εξαιτίας της υποστελέχωσής τους.

Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, Τμήμα Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΤΑ)

Η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, Τμήμα Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΤΑ) αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.). Οι αρμοδιότητες της εν λόγω Υπηρεσίας είναι ποικίλες και βασίζονται στην εφαρμογή προγραμμάτων προστασίας και κοινωνικής πρόνοιας. Ομάδα στόχος είναι όλοι οι δημότες και οι φορείς που υπάγονται στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδος.

Σε πρώτη φάση, παρέχονται προγράμματα οικονομικής στήριξης των δημοτών που δυσκολεύονται, όπως επίσης και επείγουσα περίθαλψη σε καταστάσεις κρίσης. (Σεισμός, πυρκαγιά ή άλλες φυσικές καταστροφές ή και κοινωνικά γεγονότα). Ακόμη, ελέγχονται νομικά και παραχωρούνται κατοικίες και ακίνητα σε δικαιούχους, όπως επίσης και καταγράφονται τυχόν παραβιάσεις.

Ακολούθως, εγκρίνονται και ελέγχονται για την σύννομη και ορθή λειτουργία ιδρυμάτων και φορέων Φιλανθρωπικού, Μη κερδοσκοπικού και Κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Κοινός παρονομαστής όλων αυτών είναι η ομάδα στόχος να είναι οι ευπαθείς

ομάδες της περιφέρειας. Για παράδειγμα, έμφαση δίνεται στα ΑΜΕΑ, τους Ρομά και τα ζητήματα που άπτονται της Παιδικής Προστασίας.

Τέλος, εντός των κυρών αρμοδιοτήτων του τμήματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης της Περιφέρειας είναι τα προγράμματα υποστήριξης και κοινωνικής ένταξης των κοινωνικά περιθωριοποιημένων ομάδων, μέσω της ολιστικής στήριξης και προάσπισης δικαιωμάτων τους.

Σε ό,τι αφορά στον τομέα της Παιδικής Προστασίας, αυτό που τονίστηκε είναι πως παρά το γεγονός ότι η ανάληψη περιστατικών Κοινωνικής Έρευνας ανηλίκων, μετά από Εισαγγελική Παραγγελία προβλέπεται να διενεργείται από τους Δήμους, κάτι τέτοιο δεν είναι πάντα εφικτό. Συγκεκριμένα, λόγω της υποστελέχωσης των Κοινωνικών Υπηρεσιών των αρμοδίων δήμων, αναφέρθηκε πως είναι σύνηθες να διενεργούνται Κοινωνικές Έρευνες από την Περιφέρεια.

Σε ό,τι αφορά στις συνεργασίες, οι οποίες, όπως προκύπτει από τη συνέντευξη είναι τόσο με Φορείς του Δημοσίου (Εισαγγελία, δήμοι) ή και με του Ιδιωτικού Δικαίου (ΜΚΟ, φιλανθρωπικές οργανώσεις, κλπ.), γενικά δεν αναφέρθηκαν ιδιαίτερα προβλήματα. Ωστόσο, τέθηκε το ζήτημα της υποστελέχωσης, η οποία ενδέχεται να εντείνει τον εκνευρισμό και την κούραση όλων των εμπλεκομένων μερών.

Το χαμόγελο του παιδιού, ΜΚΟ: Τμήμα κακοποίησης- παραμέλησης

Το Χαμόγελο του Παιδιού αποτελεί νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου(Ν.Π.Ι.Δ.), μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα(Μ.Κ.Ο), ενώ κατά κύριο λόγο οι οικονομικοί του πόροι εξευρίσκονται συνήθως μέσω χορηγιών. Ένα μέρος της χρηματοδότησης προέρχεται από ευρωπαϊκά προγράμματα, ενώ ένα μικρότερο μέρος είναι απόρροια κρατικών επιχορηγήσεων. Εποπτεύεται, μέσα από σύμφωνα συνεργασίας, από τα Υπουργεία Εργασίας, Υγείας, Προστασίας του πολίτη, Παιδείας και Δικαιοσύνης. Απασχολεί πάνω από 60 άτομα, κυρίως με ειδικότητες Κοινωνικής Εργασίας και Ψυχολογίας. Η ομάδα στόχος περιλαμβάνει όλα τα ανήλικα άτομα που διαβιούν στην Ελλάδα, ανεξαρτήτως υπηκοότητας και καθεστώτος διαμονής.

Το «Χαμόγελο του Παιδιού» δραστηριοποιείται σε τέσσερις βασικούς τομείς: τα παιδιά θύματα βίας, τα παιδιά με προβλήματα υγείας, τα παιδιά θύματα εξαφάνισης και τα παιδιά σε κατάσταση φτώχειας.

Οι πιο στοχευμένες δράσεις του Οργανισμού, σε ό,τι αφορά στον πρώτο πυλώνα, σχετίζονται με την ολιστική αντιμετώπιση των φαινομένων σωματικής, σεξουαλικής ή ψυχολογικής κακοποίησης, παραμέλησης, σχολικού εκφοβισμού, παράνομης διακίνησης και εμπορίας. Αρχικά βασική και εξαιρετικά σημαντική κρίνεται η λειτουργία τηλεφωνικών γραμμών, οι οποίες δρουν τόσο συμβουλευτικά, όσο και παρεμβατικά (116111 και 1056). Επιπροσθέτως, ο Οργανισμός μέσω της «Επιτόπιας Παρέμβασης», που πραγματοποιείται από Κοινωνικούς Λειτουργούς και Ψυχολόγους, προασπίζει τα δικαιώματα των παιδιών σε συνεργασία με τις αρμόδιες Εισαγγελικές και Αστυνομικές Αρχές.

Ακόμη, στον τομέα της παρέμβασης λειτουργούν τα σπίτια φιλοξενίας του «Χαμόγελου», όπου διαμένουν παιδιά μέχρι και την ενηλικίωσή τους, καθώς επίσης και τα «Σπίτια Ημερήσιας Φροντίδας», τα οποία δρουν επικουρικά, για περιπτώσεις που το οικογενειακό περιβάλλον είναι μεν ανεπαρκές, αλλά όχι επικίνδυνο ώστε να χρειάζεται η μόνιμη απομάκρυνσή των παιδιών από αυτό.

Τέλος, παρεμβατικά λειτουργεί και το «Κέντρο Συνηγορίας του Παιδιού», στο οποίο τα παιδιά συμμετέχουν προστατευμένα σε αναγκαίες νομικές διαδικασίες. Εν κατακλείδι, λειτουργεί το «Σπίτι του Παιδιού», όπου εξειδικευμένη ομάδα ασχολείται με τα παιδιά θύματα βίας, σε επίπεδο πρόληψης, διάγνωσης και παρέμβασης.

Σε ό,τι αφορά στις δυσκολίες που συναντώνται, ένα ζήτημα που αναφέρθηκε είναι η διστακτικότητα των πολιτών να αναφέρουν περιστατικά πιθανής κακοποίησης-παραμέλησης, καθότι ο βάσει νόμου επώνυμος χαρακτήρας αυτής φαίνεται να δυσκολεύει. Ως απάντηση σε αυτό, ο εν λόγω φορέας δέχεται επώνυμες καταγγελίες, στις οποίες αναφέρεται ως «καταγγέλλον» ο ίδιος. Τονίστηκε, ακόμη, πως οι δυνατότητες και η στελέχωση του Φορέα κρίνονται επαρκείς για την κάλυψη όλων των αναγκών που εμπίπτουν στον χαρακτήρα και την δικαιοδοσία του.

Οι συνεργασίες είναι πολυάριθμες, ανάλογα με την αναγκαία δράση (Δήμοι , Εισαγγελία, Δομές Φιλοξενίας, Νοσοκομεία , Παίδων). Ένα ζήτημα που αναφέρθηκε για τις συνεργασίες αυτές, είναι η καθυστέρηση των Κοινωνικών Ερευνών, οι οποίες εμπίπτουν στην δικαιοδοσία των Κοινωνικών Υπηρεσιών του εκάστοτε δήμου. Ακολούθως, αναφέρθηκε ως αίτιο η υποστελέχωση των υπηρεσιών αυτών, όπως και η έλλειψη εξειδίκευσης πάνω σε ζητήματα παραμέλησης- κακοποίησης.

Νοσοκομείο Παίδων «Αγία Σοφία» : Κοινωνική Υπηρεσία

Η Κοινωνική Υπηρεσία του Νοσοκομείου Παίδων «Αγία Σοφία» υπάγεται στην Ιατρική Υπηρεσία. Αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και απασχολεί τέσσερις (4) Κοινωνικούς Λειτουργούς. Υπάγεται στο Υπουργείο Υγείας, από το οποίο και εποπτεύεται.

Στόχος της Υπηρεσίας είναι οι κάλυψη όλων των ψυχοκοινωνικών αναγκών των νοσηλευόμενων παιδιών και των οικογενειών τους. Συγκεκριμένα, παρέχεται Συμβουλευτική με τις οικογένειες και τα παιδιά, μετά από σχετικό αίτημα . Ακόμη , οι Κοινωνικοί Λειτουργοί αναλαμβάνουν την επικοινωνία και συνεργασία με το ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, προκειμένου να εξασφαλίσουν την κάλυψη των αναγκών του παιδιού.

Επιπροσθέτως, η Υπηρεσία ασχολείται με την διασύνδεση και παραπομπή με Υπηρεσίες της κοινότητας, όπου κριθεί αναγκαίο(ΚΕΔΑΣΥ, Ιατροποδαγωγικό, Εισαγγελίες Ανηλίκων, Κέντρα Φιλοξενίας, κ.ά.). Ακολούθως, η Υπηρεσία προετοιμάζει και την έξοδο των παιδιών από το Νοσοκομείο. Ένας ακόμη τομέας με τον οποίο απασχολείται η Κοινωνική Υπηρεσία είναι το προσφυγικό ζήτημα, σε συνεργασία με τα πρόγραμμα PHILOS 1 και 2 του ΕΟΔΥ. Η Υπηρεσία κάνει επίσης ερευνητικό έργο , ενώ αναλαμβάνει και την εκπαίδευση φοιτητών Κοινωνικής Εργασίας, κατά την Πρακτική Εργαστηριακή τους Άσκηση .

Τέλος, ένα ζήτημα που απασχολεί σημαντικά την Υπηρεσία, όπως αναφέρθηκε στις συνεντεύξεις είναι η ανάληψη περιστατικών που φιλοξενούνται στο Νοσοκομείο, μετά από σχετική Εισαγγελική Εντολή που προτείνει την απομάκρυνση τους από το οικογενειακό περιβάλλον. Ακόμη, σε περίπτωση που διαπιστωθεί παραμέληση ή κακοποίηση από το νοσηλευτικό και ιατρικό προσωπικό, η διαχείριση αυτού αποτελεί επίσης αρμοδιότητα της Κοινωνικής Υπηρεσίας.

Σε ότι αφορά στις δυσκολίες της Υπηρεσίας, τονίστηκε η υποστελέχωση, ως ένα ζήτημα που φθείρει τους επαγγελματίες και τους ωφελούμενους εξίσου . Οι συνεργασίες είναι ποικίλες και σχετίζονται τόσο με τα προαναφερθέντα περιστατικά κακοποίησης παραμέλησης, όσο και με τις διασυνδέσεις που άπτονται του υπόλοιπου έργου της Υπηρεσία. Ως προς τις συνεργασίες αυτές, δεν αναφέρθηκαν ιδιαίτερες δυσκολίες.

Εταιρία Προστασίας Ανηλίκων Αθηνών (Ε.Π.Α.Α.) – Κοινωνική Υπηρεσία

Η Εταιρία Προστασίας Ανηλίκων Αθηνών αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Υπάγεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και εκπροσωπείται από επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο. Απασχολεί τρεις Κοινωνικούς Λειτουργούς και ένα Ψυχολόγο.

Στόχευση της Ε.Π.Α.Α. είναι η πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων που είναι σε κίνδυνο παραμέλησης- κακοποίησης. Συγκεκριμένα, η Εταιρία προβαίνει σε Κοινωνική Έρευνα, είτε μετά από αίτημα της Εισαγγελίας, είτε μετά από αίτημα της ίδιας της οικογένειας ή του σχολείου. Ακολουθώντας, βάσει των αναγκών που θα διαπιστωθούν, η ΕΠΑΑ αναλαμβάνει την αρωγή της οικογένειας ή προτείνει την απομάκρυνση του παιδιού και τον διακανονισμό της φιλοξενίας που θα χρειαστεί. Ακόμη, στην περίπτωση της απομάκρυνσης χρειάζεται να συνεχιστεί η πλαισίωση της οικογένειας.

Σε ότι αφορά στις δυσκολίες της Υπηρεσίας, τονίστηκε η σοβαρή υποστελέχωση του προσωπικού. Αποτέλεσμα αυτού, όπως απορρέει από την συνέντευξη είναι να διεκπεραιώνονται μόνο τα αιτήματα που προκύπτουν από την Εισαγγελία και να μην υπάρχει χρόνος για τα αιτήματα των ίδιων των ωφελούμενων. Ως αποτέλεσμα, η δράση είναι περισσότερο κατασταλτική, παρά προληπτική, όπως προβλέπεται από τον σκοπό της. Ακόμη, λείπουν οι ειδικότητες Ψυχιάτρου και Παιδοψυχιάτρου, γεγονός που επίσης περιορίζει την ποιότητα των υπηρεσιών.

Οι συνεργασίες είναι ποικίλες, τόσο με Δημόσιους, όσο και με Ιδιωτικούς Φορείς Παιδικής Προστασίας και δεν καταγράφηκαν ζητήματα κατά την συνεργασία αυτή.

5.2 Ανάλυση των δεδομένων- Δευτερογενής θυματοποίηση και Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας

Βάσει του Οδηγού Συνέντευξης, οι άξονες που αναπτύχθηκαν, μέσω ερωτήσεων, είναι οι εξής :

1. Σε ποιες πρακτικές και διεργασίες του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας στις περιπτώσεις παραμέλησης- κακοποίησης συμμετέχει η Υπηρεσία σας;
2. Ποιες αποκλίσεις παρατηρείτε κατά την εργασία σας, ανάμεσα στους κανονισμούς- νομοθεσίες και την πράξη;
3. Αντιλαμβάνεστε οι πρακτικές του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας να θυματοποιούν δευτερογενώς τα παιδιά; Με ποιον τρόπο;
4. Έχετε επαφή με τις οικογένειες των παιδιών- θυμάτων; Ποια είναι η εικόνα σας σχετικά;
5. Πώς περιγράφουν τα ίδια τα παιδιά την εμπειρία τους;
6. Πώς επηρεάζεται η εργασία των επαγγελματιών στο πεδίο από τυχόν κακές κρατικές και θεσμικές πρακτικές;
7. Είναι επαρκείς οι υπάρχουσες δυνατότητες της Υπηρεσίας σας για να καλυφθούν οι ανάγκες των παιδιών- θυμάτων και των οικογενειών τους;
8. Ποιες εναλλακτικές τακτικές θα μπορούσαν να βοηθήσουν;
9. Τί μπορεί να κάνει ο Κοινωνικός Λειτουργός για να προασπίσει τα δικαιώματα των παιδιών;
10. Παρατηρείτε διαφορές στον τρόπο εργασίας ΜΚΟ- Κράτους; Εντοπίζετε προβλήματα στην συνεργασία ανάμεσα σε κρατικές και ιδιωτικές δομές- ΜΚΟ; Πώς θα μπορούσε η μεταξύ τους συνεργασία να ενισχυθεί;

Ακολούθως θα αναπτυχθούν τα αποτελέσματα, όπως προκύπτουν από την ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων, ανά θεματικό άξονα:

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 1

Αρχικά, η πρώτη ερώτηση σχετιζόταν με το σε ποιες πρακτικές του ελληνικού συστήματος συμμετέχει ο φορέας του εκάστοτε συνεντευξιαζόμενου. Κατά την διάρκεια της εν λόγω έρευνας, οι συμμετέχοντες που συγκεντρώθηκαν ανήκαν σε όλο το φάσμα του συστήματος αυτού.

Αρχικά, στην καταγραφή των καταγγελιών για πιθανή κακοποίηση ή παραμέληση ανηλικού συμμετέχουν οι έξι (6) από τους εννέα (9) συνολικά συμμετέχοντες. Έπειτα από την καταγραφή, οι ίδιοι αναλαμβάνουν την μεταφορά των δεδομένων αυτών στους αρμόδιους Δήμους, ώστε να δράσουν αναλόγως, διερευνώντας κατά πόσο ευσταθεί η εκάστοτε καταγγελία. Όπως ενημέρωσαν οι συμμετέχοντες, οι περισσότερες καταγγελίες γίνονται ανώνυμα, είτε μέσω άλλων φορέων, είτε με μία απλή γνωστοποίηση των γεγονότων που προβλημάτισαν τον εκάστοτε πολίτη.

Στην συνέχεια, σε ό, τι αφορά στην διενέργεια κοινωνικής έρευνας, για την ανίχνευση της πιθανής παιδικής κακοποίησης- παραμέλησης, συμμετέχουν οι επτά (7) από τους εννέα (9) επαγγελματίες. Πιο συγκεκριμένα, η εν λόγω έρευνα γίνεται είτε έπειτα από κάποια Εισαγγελική Εντολή, είτε μετά από κάποιο αίτημα της οικογένειας. Αυτό που οι συμμετέχοντες επιβεβαιώνουν, ωστόσο, είναι πως στην πλειονότητά τους οι εν λόγω διαδικασίες υλοποιούνται μετά από σχετικό αίτημα της Εισαγγελίας Ανηλίκων.

Ακολούθως, στην περίπτωση που δεν διαπιστωθεί άμεσος κίνδυνος για τα ανήλικα, αλλά αξιολογηθεί πως χρειάζεται η οικογένεια να υποστηριχθεί και να πλαισιωθεί καταλλήλως και οι εννέα (9) από τους συμμετέχοντες αναλαμβάνουν εντός των Υπηρεσιών ή Φορέων όπου εργάζονται τις ενέργειες αυτές. Αναλυτικότερα, στόχευση είναι η απομάκρυνση ενός παιδιού από τον οικογενειακό ιστό να αποτελεί την έσχατη λύση. Συνεπώς, αναπτύσσονται όσο το δυνατόν περισσότερες δράσεις προς αποφυγή αυτής.

Βάσει των συλλεγμένων δεδομένων, προκύπτει πως οι δράσεις για την ενίσχυση της οικογένειας και του γονικού ρόλου περιλαμβάνουν την συμβουλευτική γονέων, την οικονομική ενίσχυση της οικογένειας μέσω της επιδοματικής πολιτικής, την συνεργασία με το σχολείο φοίτησης των παιδιών και τη συχνότερη επαφή των επαγγελματιών με την οικογένεια. Σημειώνεται, ακόμη, πως οι συγκεκριμένες δράσεις ενισχύονται περαιτέρω, ανάλογα με τις εξατομικευμένες ανάγκες της κάθε οικογένειας.

Στην περίπτωση που διαπιστωθεί κίνδυνος για τα ανήλικα κατά την κοινωνική έρευνα, οι επαγγελματίες επιβεβαιώνουν πως απομακρύνουν τα παιδιά από το οικογενειακό περιβάλλον. Σε αυτές τις διαδικασίες συμμετέχουν οκτώ (8) συμμετέχοντες. Ακολούθως, σειρά έχει η φιλοξενία των παιδιών σε ένα προσωρινό χώρο διαμονής.

Αυτή την στιγμή, όπως απορρέει από τα λεγόμενα των συμμετεχόντων, τα περισσότερα παιδιά, μετά την απομάκρυνσή τους διαμένουν εντός των διαφόρων Νοσοκομείων Παίδων της χώρας. Εν προκειμένω, ένας (1) εκ των συμμετεχόντων καταπιάνεται με αυτή την δράση εντός της εργασίας του.

Μετά από κάποιο χρονικό διάστημα -συνήθως αναφέρθηκαν μερικοί μήνες- αποφασίζεται είτε η επιστροφή των ανηλίκων στην οικογένεια, είτε η φιλοξενία τους σε κάποιο χώρο φιλοξενίας κλειστού τύπου («Ίδρυμα»). Στην περίπτωση αυτή, τρεις (3) εκ των συμμετεχόντων έχουν εικόνα, την οποία και μετέδωσαν μέσω της συνέντευξης.

Κλείνοντας, οι οκτώ (8) εκ των εννέα (9) συμμετεχόντων ασχολούνται με την επαφή με τις οικογένειες των παιδιών- θυμάτων βίας αλλά και την επανένταξη των παιδιών στο κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι μετά από την φιλοξενία τους σε κάποια δομή.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 2

Ο δεύτερος άξονας του Οδηγού Συνέντευξης σχετίζεται με το αν παρατηρούνται τυχόν αποκλίσεις ανάμεσα στα θεσμοθετημένα πρωτόκολλα, νόμους και κανονισμούς, αναφορικά με το Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας και την εργασία στο πεδίο.

Ένα ζήτημα που τέθηκε εδώ, (έξι (6) συμμετέχοντες) είναι η καθυστέρηση διενέργειας των κοινωνικών ερευνών, μετά από την σχετική Εισαγγελική Παραγγελία. Επιπροσθέτως, τονίστηκε πως οι καθυστερήσεις αυτές, συχνά προκαλούμενες από την υφιστάμενη υποστελέχωση, επιδρούν αρνητικά στην όλη εξέλιξη της οικογένειας, ενώ ενδέχεται και να ενισχύουν τον κίνδυνο που βιώνεται από τα παιδιά. Αντίστοιχα, αποτέλεσμα των ανωτέρω είναι η μακρά παραμονή των παιδιών στα Νοσοκομεία Παίδων, καθότι καθυστερεί η εύρεση μιας εναλλακτικής δομής φιλοξενίας.

Πέραν αυτής της καθυστέρησης, δεν αναφέρθηκαν άλλες τέτοιες αποκλίσεις. Αυτό που σημειώθηκε, ωστόσο, είναι πως κάποιοι νόμοι είναι ελλιπείς, με αποτέλεσμα ακόμη και η εφαρμογή τους να δυσκολεύει το έργο των εμπλεκόμενων υπηρεσιών (τρεις (3) συμμετέχοντες). Τέλος, τονίστηκε πως το μεγαλύτερο ίσως ζήτημα είναι η μη τήρηση των

όσων υπάρχοντων νόμων και κανονισμών άπτονται της Παιδικής Προστασίας και ενισχύουν το έργο των δομών αυτών.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 3

Ο τρίτος άξονας του *Οδηγού Συνέντευξης* σχετίζεται με την δευτερογενή θυματοποίηση των παιδιών από το Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας, όπως την αντιλαμβάνονται οι επαγγελματίες. Συγκεκριμένα, κάτι που αναφέρθηκε από όλους τους συμμετέχοντες και στο οποίο δόθηκε μεγάλη σημασία, είναι πως εξ' ορισμού, το Σύστημα αυτό δρα κακοποιητικά για τα παιδιά. «Ολόκληρο το σύστημα είναι θυματοποιητικό για τα παιδιά» (Κωδικός Συμμετέχοντα :AM5).

Συγκεκριμένα, οι επαγγελματίες τονίζουν πως από την πρώτη Κοινωνική Έρευνα, μέχρι και την απομάκρυνση και την συνεπακόλουθη φιλοξενία των ανήλικων σε ειδικές δομές, όλα αυτά φαίνεται να επηρεάζουν πολύ σημαντικά τα παιδιά.

Μεγαλύτερη έμφαση δόθηκε στην συχνή έλλειψη ορθής προετοιμασίας των παιδιών, πριν από την απομάκρυνσή τους, στην ανάγκη για πολλαπλές καταθέσεις του παιδιού, όταν υπάρχει εμπλοκή με το νομικό σύστημα και στην ιδρυματική φροντίδα. Στα δύο τελευταία ζητήματα αναφέρθηκαν και εστίασαν με τον ίδιο τρόπο όλοι οι συμμετέχοντες.

Οι πολλαπλές καταθέσεις, όπως είπαν, αναγκάζουν το ανήλικο να φέρει στην μνήμη του πολλά και δύσκολα γεγονότα, ενώ είναι σύνηθες οι επαγγελματίες που το αναλαμβάνουν να μην είναι επαρκώς καταρτισμένοι να διαχειριστούν την φερόμενη παραμέληση – κακοποίηση.

Η φιλοξενία των παιδιών για μεγάλα χρονικά διαστήματα στα Νοσοκομεία Παίδων αποτελεί σαφώς ακατάλληλο χώρο. Η ύπαρξη εθελοντών και η συχνή εναλλαγή αυτών, επηρεάζει σαφώς την ψυχική κατάσταση των ανηλίκων, μειώνει όμως την βλάβη της απομάκρυνσης.

Σε ό, τι αφορά στην ιδρυματική φροντίδα, δόθηκε μεγάλη βαρύτητα στην θυματοποίηση που βιώνεται εντός αυτών των δομών. Αναλυτικότερα, όπως τόνισαν όλοι οι συμμετέχοντες «τα ιδρύματα είναι εξ' ορισμού βλαπτικά». « Η δευτερογενής θυματοποίηση εντείνεται με την ιδρυματική φροντίδα» (Κωδικός Συμμετέχοντα: ΔΓ2). Η διαμονή σε έναν κοινό χώρο, το εναλλασσόμενο προσωπικό, οι πολύ συγκεκριμένοι κανόνες και κανονισμοί που διέπουν τέτοιες δομές φιλοξενίας και η απουσία επαφής με

την ευρύτερη κοινότητα συντελούν σε μία θυματοποιητική εμπειρία για τα παιδιά. Ακόμη, τονίστηκε πως τα ιδρύματα που στεγάζονται στην επαρχία αποκόβουν ακόμη περισσότερο τα παιδιά από την κοινότητα, ενώ τα αυστηρά κριτήρια εισδοχής αφήνουν πολλά παιδιά εκτός των δομών φιλοξενίας.

Συνοψίζοντας, ο παρών άξονας φάνηκε να αντιμετωπίστηκε με παρόμοιο τρόπο από όλους τους επαγγελματίες. Το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξαν, ήταν πως τον ισχύον Σύστημα Παιδικής Προστασίας και ο κατακερματισμός αυτού, με πληθώρα κοινών αρμοδιοτήτων σε πολλές υπηρεσίες και φορείς, καθιστά δύσκολη την πρόληψη της δευτερογενούς θυματοποίησης των παιδιών. «Είναι πολύ σύνηθες να αναλαμβάνουμε εμείς περιπτώσεις και να έχουν ταυτόχρονα αναλάβει και άλλες υπηρεσίες» » (Κωδικός Συμμετέχοντα :AM5).

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 4

Ο τέταρτος κατά σειρά θεματικός άξονας αναφέρεται στην εικόνα των οικογενειών με τις οποίες εργάζονται οι συνεντευξιαζόμενοι επαγγελματίες. Όπως αναφέρθηκε στον *θεματικό άξονα 3*, οι απόψεις που εκφράστηκαν ως απάντηση στην θεματική αυτή ήταν κοινή και για τους εννέα (9) συμμετέχοντες.

Συγκεκριμένα, αναφέρθηκε πως στην πλειοψηφία τους οι οικογένειες αυτές έχουν δυνατότητες βελτίωσης και πληρέστερης ανταπόκρισης στον γονικό ρόλο. Όταν τους παρέχεται η αναγκαία υποστήριξη και πλαισίωση, μπορούν να δράσουν επανορθωτικά στα ήδη υπάρχοντα τραύματα των παιδιών με τα οποία διαβιούν και να τερματίσουν την θυματοποίηση τους. Ένα παράδειγμα που δόθηκε είναι πως συχνά κάποιοι φροντιστές αγνοούν πώς να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών τους με έναν επαρκή και ενισχυτικό για αυτά τρόπο (πχ. διατροφή, επιβολή κανόνων, κ.ά.). Σε τέτοιες περιπτώσεις, η συμβουλευτική και η αντίστοιχη πλαισίωση από ειδικούς φαίνεται να έχει εξαιρετικά αποτελέσματα.

Βασική προϋπόθεση, όπως αναφέρθηκε, είναι να δημιουργηθεί μία σχέση εμπιστοσύνης, ανάμεσα στον επαγγελματία, ως πρόσωπο αναφοράς και την οικογένεια. Αντίστοιχα, για να γίνουν τα ανωτέρω είναι ανάγκη να υπάρχει ο απαιτούμενος χρόνος για μια όχι τόσο βραχύχρονη παρέμβαση. Η έλλειψη προσωπικού τέθηκε ως ανασταλτικός παράγοντας στον ανωτέρω σχεδιασμό. «Η υποστελέχωση δεν μας επιτρέπει να

παρακολουθούμε τις ευάλωτες οικογένειες όπως θα έπρεπε» (Κωδικός Συμμετέχοντα: MZ4). Ωστόσο, αναφέρθηκε, πως μετά την απομάκρυνση, ένα μικρό μόνο ποσοστό επιστρέφει στο οικογενειακό περιβάλλον.

Οι επαγγελματίες αναφέρουν πως υπάρχει και μία μικρότερη ομάδα οικογενειών και φροντιστών οι οποίοι δεν δύνανται, τουλάχιστον για ένα εύλογο χρονικό διάστημα να αποτελέσουν επαρκές πλαίσιο για την ανατροφή και ομαλή ανάπτυξη των παιδιών που έχουν υπό την ευθύνη τους. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού είναι τα περιστατικά χρήσης ουσιών και οι συνεπακόλουθες κοινωνικές, σωματικές και ψυχολογικές συνέπειες αυτού. Κατά την συλλογή του παρόντος υλικού, πολλοί εκ των συμμετεχόντων δήλωσαν πως θα απομακρύνουν τάχιστα τα ανήλικα που είναι εκτεθειμένα σε ένα περιβάλλον εκτεταμένης χρήσης.

Ένα άλλο ζήτημα είναι η απουσία επαρκούς ενημέρωσης και προετοιμασίας των υποψήφιων γονέων. Αναλυτικότερα, ένα εκ των συνεντευξιαζόμενων αναφέρει πως κατά την εργασία του στο πεδίο συναντά πληθώρα γονέων που είτε λόγω του νεαρού της ηλικίας είτε λόγω μειωμένης ψυχικής ανθεκτικότητας ως απόρροια άλλων δυσκολιών, δεν είχαν, προτού τεκνοποιήσουν. Ως αποτέλεσμα, αντιμετωπίζουν πρόβλημα στην διαχείριση των παιδιών τους. Ειδικότερα, αναφέρθηκε πως είναι συνηθισμένο οι γονείς να αδυνατούν να διαχειριστούν συμπεριφορές που αναλογούν μεν στο αναπτυξιακό στάδιο των παιδιών τους, δεν είναι, δε, απλές στην αντιμετώπιση. Απόρροια των ανωτέρω, είναι συχνά, οι γονείς να καταφεύγουν σε σωματική βία. Τέλος, ένα χαρακτηριστικό των γονέων στο οποίο η απομάκρυνση είναι άμεση, είναι τα φαινόμενα σεξουαλικής κακοποίησης.

Αξιοσημείωτο είναι, κλείνοντας, πως όλοι οι επαγγελματίες τόνισαν την ανάγκη για πλαισίωση της οικογένειας, είτε προβούν σε απομάκρυνση είτε όχι, καθώς επίσης και την ανάγκη για στελέχωση με εξειδικευμένο προσωπικό, ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει σε αυτές τις ανάγκες.

Μία πολύ ενδιαφέρουσα παράμετρος, είναι πως υπάρχει ένα ταξικό υπόβαθρο στην ορατότητα της κακοποίησης- παραμέλησης. Αναλυτικότερα, μία επαγγελματίας δήλωσε πως οι οικογένειες που έχουν χαμηλό οικονομικό επίπεδο και έχουν την ανάγκη προνοιακής και επιδοματικής αρωγής, είναι αναγκαστικά σε επαφή με κάποιες υπηρεσίες, γεγονός που καθιστά πιο πιθανό να ανιχνευτεί κακομεταχείριση των παιδιών. Αντιθέτως, οικογένειες που προέρχονται από μεσαία και υψηλά κοινωνικά στρώματα είναι δυσκολότερα ανιχνεύσιμες, ως προς τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζουν.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 5

Ο πέμπτος θεματικός άξονας στον οποίο εστίασε η ερευνήτρια κατά τη διενέργεια των συνεντεύξεων αναφερόταν στον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά που έχουν έρθει σε επαφή με το Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας περιγράφουν την εμπειρία τους.

Όλοι οι συμμετέχοντες δήλωσαν πως έχουν, λιγότερο ή περισσότερο μία ανάλογη εικόνα, καθότι, παρά το ότι δεν αναλαμβάνουν εξ' ολοκλήρου τα ανήλικα, χρειάζεται να έχουν μία επαφή μαζί τους, προκειμένου να διεκπεραιώσουν το έργο και να εκτελέσουν τις αρμοδιότητές τους. Βάσει των ανωτέρω, αυτό που καταγράφηκε ως κοινή παρατήρηση, είναι πως πράγματι, τα ίδια αναφέρουν με ένταση και αγωνία την εμπειρία τους. Έμφαση δόθηκε, μάλιστα, στις περιπτώσεις που τελικά διενεργείται απομάκρυνση από το οικογενειακό περιβάλλον.

Ειδικότερα, τα παιδιά συνήθως αναφέρουν πως δεν αντιλαμβάνονται τους λόγους της απομάκρυνσης, ενώ είναι λίγες οι φορές που πράγματι εντοπίζουν τον κίνδυνο και την ανάγκη για την απομάκρυνσή τους. Μία εκ των συμμετεχόντων αναφέρει πως στις περιπτώσεις της έντονης και εκτεταμένης σωματικής κακοποίησης, είναι συνηθέστερο να δύνανται τα παιδιά-θύματα να νοηματοδοτήσουν, σε έναν βαθμό έστω την κακοποίηση που βιώνουν. Σε αντίθεση, παρατηρείται πληθώρα περιστατικών σεξουαλικής ή και ψυχολογικής κακοποίησης, όπως επίσης και παραμέλησης, στα οποία τα παιδιά αδυνατούν, όπως είναι φυσικό να αντιληφθούν την βαρύτητα της θυματοποίησής τους και των συνεπειών αυτής.

Κάτι που τα παιδιά φαίνεται να βιώνουν επίσης με δυσφορία και ψυχική αναστάτωση, είναι η διαδικασία της απομάκρυνσης, η οποία γίνεται συχνά με όχημα της αστυνομίας και χειρισμούς που χαρακτηρίστηκαν ως απρόσφοροι. Αντίστοιχη είναι η κριτική και για την διαδικασία και διαχείριση των καταθέσεων που χρειάζεται να δώσουν τα ανήλικα σε αρκετές περιπτώσεις.

Όπως τονίζουν οι συμμετέχοντες, η έλλειψη ειδίκευσης στην διαχείριση περιστατικών παραμέλησης- κακοποίησης επηρεάζει αρνητικά τα παιδιά και τους εφήβους, ενώ επισημαίνεται πως ο περιορισμένος διαθέσιμος χρόνος των επαγγελματιών ανά περιστατικό εντείνει την υφιστάμενη δυσχερή κατάσταση.

Η μεγαλύτερη έμφαση δόθηκε, τέλος στο ζήτημα της ιδρυματικής φροντίδας, η οποία επηρεάζει τα παιδιά σε μεγάλο βαθμό, αναπτυξιακά, συναισθηματικά και σαφώς ψυχοκοινωνικά. Αυτό που αξιολογήθηκε ως σημαντικό ζήτημα από τους επαγγελματίες είναι η ιδρυματοποίηση και οι συνέπειες αυτής. Όλοι οι ερωτώμενοι αποκρίθηκαν πως η ιδρυματική φροντίδα επηρεάζει όλα τα παιδιά ανεξαιρέτως, είτε εκείνα το αναφέρουν σαφώς είτε όχι.

Τέλος, η απομάκρυνση από τον οικογενειακό ιστό και η διακοπή της επικοινωνίας με την οικογένειά τους ως τραυματικά γεγονότα, είναι κάτι που κατά πλειοψηφία τα παιδιά αναφέρουν κατά την επαφή τους με τους επαγγελματίες. Παρά τις συνθήκες διαβίωσης στο σπίτι και την συμπεριφορά των γονιών, αναφέρεται πως ο μεγαλύτερος αριθμός των παιδιών επιθυμεί την επαφή μαζί τους, ενώ η απόλυτη και παρατεταμένη απουσία αυτής τα δυσκολεύει.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 6

Ο έκτος θεματικός αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο η εργασία των επαγγελματιών επηρεάζεται από τυχόν κακές κρατικές πρακτικές.

Αυτό που φάνηκε να δυσχεραίνει τις συνθήκες εργασίας είναι το γεγονός πως όλο το φάσμα του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας έχει δομηθεί ελλιπώς και δεν βασίζεται στο *βέλτιστο συμφέρον του παιδιού*. Πάνω σε αυτό τέθηκε και πάλι το ζήτημα του κατακερματισμού των αρμόδιων φορέων και του συνεπακόλουθου κατακερματισμού των περιστατικών.

Ακολούθως, επτά (7) εκ των συμμετεχόντων αναφέρουν πως το κράτος δεν χρηματοδοτεί επαρκώς τις δομές που απαρτίζουν το Σύστημα, γεγονός που έχει ως άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Η υποχρηματοδότηση αυτή έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη εποπτείας, η οποία επίσης μειώνει τις αντοχές και τις επιδόσεις του προσωπικού.

Κλείνοντας, αναφέρθηκε πως η εκάστοτε πολιτική εξουσία επιλέγει, ανά θητεία να ενισχύσει ή να υποβιβάσει πτυχές του Συστήματος Παιδικής Προστασίας. Ο σπασμωδικός χαρακτήρας αυτών των δράσεων οδηγεί στο να μην υπάρχει συνέχεια στις υπηρεσίες και τις παροχές αυτών και να καθυστερεί η εξέλιξη και η άμβλυνση των δυσκολιών.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 7

Σε ό,τι αφορά στον έβδομο κατά σειρά θεματικό άξονα, ο οποίος σχετιζόταν με τις δυνατότητες των Υπηρεσιών και Φορέων και την επάρκειά τους για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών- θυμάτων και των οικογενειών τους, στην πλειοψηφία τους οι απαντήσεις ήταν αρνητικές.

Συγκεκριμένα, πέραν της Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης (Μ.Κ.Ο.), όλοι οι συμμετέχοντες από τους υπόλοιπους φορείς τόνισαν πως υπάρχουν αρκετές ελλείψεις, τόσο σε επίπεδο προσωπικού, όσο και σε επίπεδο υλικοτεχνικής υποδομής και πόρων. Ακόμη, αναφέρθηκε ότι οι Κοινωνικοί Λειτουργοί δεν έχουν το *Ακαταδίωκτο* κατά την συγγραφή των Κοινωνικών Εκθέσεων, γεγονός που δυσκολεύει το έργο τους. Η ίδρυση των Ομάδων Προστασίας Ανηλίκων (Ο.Π.Α.) δεν αξιολογείται επαρκώς για την κάλυψη όλων των αναγκών. «Το προσωπικό που αξιοποιείται στις ΟΠΑ είναι το ίδιο που καλείται να καλύψει τις υπόλοιπες ανάγκες των υπηρεσιών. Δεν υπάρχει καμία αξία σε αυτές, αν δεν αποτελούνται από πρόσθετο και εξειδικευμένο προσωπικό» (Κωδικός Συμμετέχοντα: ΓΛ7).

Επιπροσθέτως, ένα ζήτημα που αξιολογήθηκε αρνητικά για την κάλυψη των αναγκών των υπηρεσιών είναι η απουσία διερμηνέων, αλλά και μέσων για την μεταφορά των επαγγελματιών σε αναγκαίες για την άσκηση του ρόλου τους τοποθεσίες.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 8

Ο όγδοος θεματικός άξονας είχε ως στόχο να δοθεί η ευκαιρία στους επαγγελματίες να προτείνουν εναλλακτικές πρακτικές, οι οποίες θα βελτιώσουν τις υφιστάμενες συνθήκες. Η εν λόγω ερώτηση αποτέλεσε επίσης μία εξ αυτών που συγκέντρωσαν τις ίδιες ή παρεμφερείς απαντήσεις από όλους του συμμετέχοντες.

Αρχικά, αναγκαία κρίθηκε η στελέχωση των υπηρεσιών με το αναγκαίο προσωπικό. Στη συνέχεια, τονίστηκε η ανάγκη να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην πρόληψη, παρά την αντιμετώπιση της κακοποίησης- παραμέλησης. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να υλοποιηθεί μέσω παρεμβάσεων στα σχολεία, σχετικής εκπαίδευσης των γονέων και δράσεων εντός της Κοινότητας.

Ακολούθως, επισημαίνεται η ανάγκη να εκπαιδευτούν κατάλληλα όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς (αστυνομία, Εισαγγελία, ιατρονοσηλευτικό προσωπικό), ώστε οι

παρεμβάσεις τους να συνάδουν περισσότερο με τα περιστατικά κακοποίησης-παραμέλησης και να αποφευχθεί η επαναθυματοποίηση των παιδιών.

Ένα άλλο σημαντικό μέτρο που προτάθηκε από όλους τους επαγγελματίες, είναι η οικονομική ενίσχυση των αρμόδιων Υπηρεσιών και Φορέων από το κράτος. Ακολούθως, τονίστηκε η ανάγκη για ένα ενιαίο σύστημα καταγραφής των περιστατικών και των δράσεων κάθε δομής πάνω σε αυτά, ώστε να αποφευχθεί ο προαναφερθείς κατακερματισμός των υπηρεσιών. Ακόμη, καταγράφηκε η ανάγκη για εποπτεία και εξειδικευμένη εκπαίδευση, πάνω στην Παιδική Προστασία.

Η ιδρυματική φροντίδα είναι κάτι που κατά γενική ομολογία πρέπει να τερματισθεί και να ενισχυθεί ο θεσμός της τεκνοθεσίας και της αναδοχής, ο οποίος φαίνεται ακόμη να μην έχει φτάσει σε ένα επαρκές επίπεδο. Τονίστηκε, επίσης, η ανάγκη για μια ενδιάμεση δομή προσωρινής φιλοξενίας των παιδιών.

Η προσπάθεια για επανένωση των παιδιών- θυμάτων βίας και των οικογενειών τους θα έπρεπε, όπως ειπώθηκε, να είναι εντατικότερη, όπως επίσης και η υποστήριξη των οικογενειών, ανεξαρτήτως της απομάκρυνσης ή όχι των παιδιών.

Μία ακόμη εναλλακτική δράση που προτάθηκε είναι η συμπεριληπτική και πολιτισμικά ενήμερη στάση των υπηρεσιών, ώστε να καλύπτει όλες τις ανάγκες των παιδιών και των οικογενειών τους. Εκφράστηκε έντονα, επίσης, η ανάγκη για περισσότερες δομές εντός της κοινότητας, ώστε να μπορούν να πλαισιωθούν καλύτερα οι οικογένειες.

Τέλος η ανάγκη για πρόληψη και όχι μόνο καταστολή των φαινομένων αναφέρθηκε από όλους τους συμμετέχοντες.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 9

Ο εν λόγω θεματικός άξονας αναφερόταν μόνο στους επαγγελματίες Κοινωνικούς Λειτουργούς, και τους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να προασπίσουν τα δικαιώματα των παιδιών.

Οι απαντήσεις όλων σχετίζονταν με την αναγκαιότητα της κινηματικής και συνδικαλιστικής δράσης και την συνεπακόλουθη άσκηση πολιτικής πίεσης. Στο παρόν, η Κοινωνική Πολιτική και η Κοινωνική Προστασία είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την εκάστοτε πολιτική βούληση. Σημαντικό είναι, συνεπώς να ενισχυθεί η μονιμότητα των δράσεων και η αποφυγή της συνεχούς αλλαγής και αναπροσαρμογής των παρεχόμενων

υπηρεσιών. Επίσης, σημαντική είναι η αξιοποίηση όλων των υπάρχουσών δομών, με στόχο πάντα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και τη μείωση της βλάβης που έχει προκληθεί.

Συμπερασματικά, αυτό στο οποίο κατέληξαν οι συνεντευξιαζόμενοι Κοινωνικοί Λειτουργοί, είναι η σημασία της από κοινού δράσης και όχι των μεμονωμένων προσπαθειών.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 10

Ο τελευταίος κατά σειρά θεματικός άξονας που αναπτύχθηκε κατά την διενέργεια των συνεντεύξεων για τη συλλογή των δεδομένων, σχετιζόταν με τον Ιδιωτικό Τομέα (Ν.Π.Ι.Δ.) και τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.). Συγκεκριμένα, ζητήθηκε η άποψη των συμμετεχόντων για το πώς κρίνουν τις συνεργασίες με τέτοιους φορείς, τα δυνατά σημεία και τις αδυναμίες αυτών.

Οι επτά (7) συμμετέχοντες συμφώνησαν πως οι ανωτέρω συνεργασίες είναι στην πλειονότητά τους εξαιρετικά βοηθητικές και χρήσιμες. Ειδικότερα, οι επαγγελματίες τονίζουν πως η χρηματοδότηση τέτοιου είδους υπηρεσιών και φορέων είναι παραπάνω από επαρκής, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα να είναι στελεχωμένες με όλο το αναγκαίο προσωπικό και τις υλικοτεχνικές υποδομές για την πλήρη κάλυψη των αναγκών τους. Ως αποτέλεσμα, οι συνεργασίες αυτές φαίνονται να καλύπτουν και τα ήδη υπάρχοντα κρατικά και θεσμικά κενά.

Το ζήτημα ωστόσο που τέθηκε είναι η ύπαρξη πολλών διαφορετικών καθεστώτων και κανονισμών λειτουργίας που βρίσκονται σε ισχύ για κάθε είδος υπηρεσίας. Ως παραδείγματα αυτού, δόθηκαν η χρηματοδότηση των φορέων και υπηρεσιών, το καθεστώς του εθελοντισμού και οι εν γένει ευνοϊκότερες συνθήκες εργασίας, που φαίνεται να είναι λιγότερο ευνοϊκές στον κρατικό τομέα. Στο τελευταίο συντελεί σαφώς και η επαρκής στελέχωση των υπηρεσιών Ιδιωτικού Δικαίου και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

Για την αντιμετώπιση των ανωτέρω ζητημάτων προτάθηκε η θεσμοθέτηση ενός συγκεκριμένου και κυρίως κοινού πλαισίου λειτουργίας όλων των φορέων που σχετίζονται με την Παιδική Προστασία.

Η δεύτερη άποψη που εκφράστηκε από δυο (2) επαγγελματίες, είναι πως εξ' ορισμού ο ιδιωτικός τομέας και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις είναι ακατάλληλες να διαχειρίζονται ζητήματα που άπτονται της Παιδικής Προστασίας. Συγκεκριμένα, ειπώθηκε

πως στόχος των παραπάνω δομών είναι είτε το κέρδος, είτε η εξασφάλιση επιδοτήσεων ή χρηματοδοτήσεων. Συνεπώς, οι πρακτικές που ακολουθούνται δεν στοχεύουν στο *βέλτιστο συμφέρον του παιδιού*, παρά κηλιδώνονται από την βαθύτερη αναζήτηση του κέρδους. «Είναι ανώριμο να αφήνουμε την τύχη των υπηρεσιών παιδικής προστασίας στον ιδιωτικό τομέα. Το κράτος έχει την αποκλειστική ευθύνη» (Κωδικός Συμμετέχοντα: ΓΛ7).

Η λύση που προτάθηκε από τους συγκεκριμένους επαγγελματίες για την αντιμετώπιση του ζητήματος είναι η πλήρης κρατικοποίηση των δομών αυτών, ώστε η ευθύνη και η διαχείριση να μεταβιβαστεί αποκλειστικά στο κράτος, το οποίο θεωρούν ως τον μόνο φορέα που θα έπρεπε να ασχολείται με την Παιδική Προστασία. Εφόσον κάτι τέτοιο δεν καθίσταται δυνατό, προτάθηκε επίσης η καλύτερη οργάνωση και οριοθέτηση των δομών του ιδιωτικού τομέα, ώστε να είναι σαφείς οι αρμοδιότητες τους και τα όρια αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

6.1 Συζήτηση

6.1.1. Το προφίλ των επαγγελματιών

Οι επαγγελματίες που συμμετείχαν στην ερευνητική διαδικασία είναι όλοι κάτοχοι πτυχίου, ενώ οι περισσότεροι κατέχουν και μεταπτυχιακό, πάνω στον τομέα εργασίας τους. Ακολούθως, τρεις εκ των συμμετεχόντων εκπονούν ή και έχουν ολοκληρώσει τη διδακτορική τους διατριβή. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες ασχολούνται καθ' όλη τη διάρκεια της καριέρας τους με τις μετεκπαιδύσεις και την δια βίου μάθηση. Τέλος, μια εκ των συμμετεχόντων έχει εκπαιδευτεί και σε δύο ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις, γεγονός που της προσδίδει και το δικαίωμα της εργασίας ως ψυχοθεραπεύτρια.

Φαίνεται λοιπόν πως δίνεται μεγάλη βαρύτητα στις μεταπτυχιακές σπουδές και τις μετεκπαιδύσεις. Το γεγονός αυτό κρίνεται πως δρα ενισχυτικά τόσο στις παρεχόμενες υπηρεσίες όσο και στην εξέλιξη και περαιτέρω ενίσχυση αυτών. Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται και από την ισχύουσα βιβλιογραφία. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε πως, παρά την μη υποχρεωτικότητα της Μεταπτυχιακής εκπαίδευσης, οι επαγγελματίες που έχουν συνεχίσει την εκπαιδευτική τους πορεία μετά την ολοκλήρωση των Προπτυχιακών σπουδών είναι πιο δεκτικοί σε ερευνητικές μεθόδους και φαίνονται καλύτερα καταρτισμένοι και με περισσότερη κριτική σκέψη (Ekeland, Bergem & Myklebust, 2018).

Ακόμη, καταγράφεται μία αύξηση των επαγγελματιών που επιλέγουν να αυξήσουν της ακαδημαϊκές τους γνώσεις. Οι Meinert, Pardeck και Kreuger (2020) τονίζουν πως η

παρεχόμενη εκπαίδευση Κοινωνικής Εργασίας προπτυχιακού επιπέδου δεν κρίνεται επαρκής και, εξαιτίας αυτού, είναι σημαντική και βοηθητική η περαιτέρω θεωρητική κατάρτιση και εμπάθунση στα αντικείμενα με τα οποία καταπιάνονται οι επαγγελματίες, καθώς επίσης και η ενασχόληση με την έρευνα.

Οι περισσότεροι επαγγελματίες εργάζονται στο Δημόσιο Τομέα, ενώ μόνο ένας εκ των συμμετεχόντων εργάζεται σε Μη Κυβερνητική Οργάνωση. Συνεπώς, η πλειονότητα των δεδομένων που συλλέχθηκαν αναφέρονται, ως επί το πλείστο στο Δημόσιο, γεγονός που αποτελεί και *περιορισμό της έρευνας*.

Σε ό,τι αφορά στην προϋπηρεσία των επαγγελματιών, οι περισσότεροι, όντες κατά μέσω όρο 40 ετών και άνω, έχουν και την αντίστοιχη εμπειρία ως εργαζόμενοι. Οι περισσότεροι από αυτούς είχαν και μία επαρκή, άνω των δύο (2) ετών εμπειρία σε φορείς Παιδικής Προστασίας. Το γεγονός αυτό, αποτέλεσε αρωγό στο να δοθεί μία σαφής εικόνα για την δευτερογενή θυματοποίηση των παιδιών, αφού οι συμμετέχοντες έχουν τριβή με τον χώρο και το αντικείμενο.

Συνοψίζοντας, τα δεδομένα που παράχθηκαν κατά την διεξαγωγή της έρευνας και σχετίζονται με την ακαδημαϊκή κατάρτιση των επαγγελματιών φάνηκε να συνάδουν και με την υφιστάμενη βιβλιογραφία. Η εμπειρία των συνεντευξιαζόμενων και η εξοικείωση που οι περισσότεροι φαίνεται να έχουν με το προς έρευνα ζήτημα κρίνεται πως θα δράσει θετικά στην αποτύπωση των συνθηκών που επικρατούν εντός του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας και των ζητημάτων που αντιμετωπίζουν εντός αυτού.

6.1.2 Το προφίλ των Υπηρεσιών

Ο Οδηγός Συνέντευξης περιλάμβανε κάποιες ερωτήσεις, οι οποίες αποσκοπούσαν στην καλύτερη κατανόηση και χαρτογράφηση των προφίλ των Φορέων και Υπηρεσιών στα οποία απασχολούνται οι συμμετέχοντες επαγγελματίες.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι οκτώ (8) από τους εννέα (9) συμμετέχοντες εργάζονται σε διάφορους φορείς του Δημοσίου. Το γεγονός αυτό θεωρείται πως περιορίζει την *μεταφορισμότητα* των δεδομένων, γεγονός που επιδρά αρνητικά στην αξιολόγηση της έρευνας (Τσιώλης, 2014). Αντίστοιχα, οι περισσότεροι φορείς εποπτεύονται από το κράτος και τα αρμόδια Υπουργεία, με κυρίαρχα το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Δικαιοσύνης και του Πολίτη. Στον Δημόσιο Τομέα, η χρηματοδότηση είναι

κρατική, ή προκύπτει από ευρωπαϊκά κονδύλια. Σε ό,τι αφορά στο Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου που συμμετείχε στην έρευνα, η χρηματοδότηση προκύπτει ως επί το πλείστο από τους πολίτες.

Αντίστοιχα, οι συνθήκες εθελοντισμού και οι αναγκαίες για την αξιοποίηση του εθελοντισμού δράσεις, παρουσιάστηκαν ευκολότερες, υπέρ των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ). Ωστόσο τονίστηκε πως οι τελευταίες διαθέτουν εργαλεία και μέσα, που δεν είναι διαθέσιμα στο Δημόσιο, γεγονός που τις καθιστά εξαιρετικά χρήσιμες, για την κάλυψη των κρατικών κενών.

Η σχετική βιβλιογραφία ταυτίζεται με αυτές τις εκφραζόμενες απόψεις, ότι δηλαδή η ευνοϊκότερες συνθήκες του Ιδιωτικού Τομέα, σε ό,τι αφορά στην Παιδική Προστασία συντελούν και στην κάλυψη των κρατικών κενών. Συγκεκριμένα, οι Seeleib-Kaiser, (2008) συζητούν ακριβώς τη διαφορά μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων παροχής προγραμμάτων Κοινωνικής Προστασίας. Ακόμη, η έρευνα των Dorigatti et al. (2020), καταλήγει πως η δημιουργία είτε αμιγώς ιδιωτικών φορέων, είτε ενός συνδυασμού ιδιωτικού και δημοσίου αποτελεί συνήθη πρακτική. Ο λόγος, όπως εκφράζεται εδώ είναι η έλλειψη των αναγκαίων πόρων και εργατικού δυναμικού για την εξ' ολοκλήρου κρατική κάλυψη των σχετικών με την Κοινωνική Πολιτική αναγκών.

Για την κάλυψη των αναγκών των Υπηρεσιών, το προσωπικό περιλαμβάνει κυρίως ψυχολόγους, Κοινωνικούς Λειτουργούς, νοσηλευτές και διοικητικό προσωπικό. Ωστόσο, σε όλες τις δημόσιες δομές τονίστηκε ως πρόβλημα η έλλειψη προσωπικού και ο συνεπακόλουθος μεγάλος φόρτος εργασίας. Ακολούθως, έλλειμα καταγράφηκε σε μέσα και ειδικότητες που είναι αναγκαίες (πχ. Διερμηνεία), καθώς και σε υποδομές. Αντιθέτως, ο συμμετέχων που εργάζεται στην Μη Κυβερνητική Οργάνωση τόνισε την πλήρη επάρκειά τους, τόσο σε προσωπικό όσο και υλικοτεχνικές υποδομές.

Τα δεδομένα αυτά, ερμηνεύονται ως ένδειξη της αδυναμίας του κράτους να στελεχώσει επαρκώς τις δημόσιες δομές και φορείς. Τα στοιχεία αυτά, επίσης συσχετίζονται με την υφιστάμενη βιβλιογραφία, βάσει της οποίας υπάρχουν πολλαπλές καταγγελίες για υποστελέχωση και ελλείματα στο Δημόσιο εν γένει και τις Κοινωνικές Υπηρεσίες ειδικότερα.

Συγκεκριμένα, οι Keramidou & Triantafyllopoulos, (2018) κάνουν λόγο για μεγάλη μείωση των παρεχόμενων υπηρεσιών για τις ευάλωτες ομάδες από το κράτος. Χρονικά, τοποθετούν την απαρχή αυτής της κοινωνικής κρίσης το 2009, την χρονιά της οικονομικής

κρίσης της χώρας. Εστιάζουν στη προαγωγή ψυχικής υγείας αλλά και υγείας εν γένει στους πληθυσμούς που δεν δύνανται να καταφύγουν στις αντίστοιχες ιδιωτικές δομές. Αντίστοιχα είναι και τα δεδομένα που αναφέρουν οι Oktavianus et al., (2018), οι οποίοι τονίζουν πως, ελλείψει κρατικών κεφαλαίων, είναι μία συνήθης πρακτική να συνάπτονται συνεργασίες ανάμεσα στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα, για την κάλυψη των κοινωνικοπρονοιακών αναγκών του πληθυσμού.

Τελειώνοντας, ένας θεματικός άξονας που αναπτύχθηκε είναι η συνεργασία με άλλες υπηρεσίες και άλλους φορείς. Εντός αυτών, τα κυριότερα ζητήματα που αναδύθηκαν είναι η ανεπάρκεια σε προσωπικό, καθώς επίσης και η αδυναμία για κάλυψη όλων των αναγκών που προκύπτουν (π.χ. ιδρυματική φροντίδα και αυστηρά κριτήρια εισδοχής, βλ. *Κεφάλαιο 5*).

6.1.3. Η δευτερογενής θυματοποίηση των παιδιών από το Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας

Ο τελευταίος θεματικός άξονας που αναπτύχθηκε, στοχεύει στην εις βάθος κατανόηση του θέματος, δηλαδή το αν και κατά πόσο οι διεργασίες που αναπτύσσονται εντός του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας θυματοποιούν δευτερογενώς τα παιδιά, εκθέτοντάς τα σε τραυματικές εμπειρίες.

Εντός της θεματικής αυτής, ένα γεγονός που αξιολογείται ως ενισχυτικό στο κριτήριο της *μεταφερσιμότητας* κατά την αξιολόγηση της Έρευνας, είναι το γεγονός πως υπήρχαν επαγγελματίες από δομές που αγγίζουν όλο το φάσμα της Παιδικής Προστασίας.

Συγκεκριμένα, συλλέχθηκαν δεδομένα από επαγγελματίες που έχουν εμπειρία στην καταγραφή καταγγελιών, την Κοινωνική Έρευνα, την υποστήριξη των οικογενειών, την απομάκρυνση των ανηλίκων (σε μεταβατικές δομές και σε χώρους φιλοξενίας κλειστού τύπου) και στην ψυχοκοινωνική επανένταξη. Συνεπώς, θεωρείται πως αυτή ακριβώς η ολιστική οπτική θα είναι βοηθητική, ώστε να δοθεί η εικόνα και να καταγραφούν οι θυματοποιητικές πρακτικές εντός όλων αυτών των δράσεων.

Αναλυτικότερα, τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν συνάδουν και με τις περισσότερες μελέτες. Αρχικά, στον τομέα της Κοινωνικής Έρευνας αναφέρθηκε, από όλους τους συμμετέχοντες η ανάγκη για πολλαπλές επισκέψεις, ώστε να αξιολογηθεί επαρκώς η υφιστάμενη κατάσταση, όπως επίσης δόθηκε βάση και στην αναγκαιότητα του

follow up και της διαρκούς παρακολούθησης των ανηλίκων και των οικογενειών τους. Προαπαιτούμενο για τις δράσεις αυτές είναι σαφώς η στελέχωση με προσωπικό, αλλά και η εξειδίκευση πάνω στην διαχείριση των εν λόγω ζητημάτων.

Αντίστοιχα δεδομένα αναφέρονται και από το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού (2020). Εντός του *Οδηγού χρήσης εργαλείου ανίχνευσης και πρώιμης παρέμβασης σε ευάλωτες οικογένειες*, τονίζεται η ανάγκη για παρακολούθηση των οικογενειών σε βάθος χρόνο, ενώ έμφαση δίνεται και στην ανάγκη για προληπτικού τύπου παρεμβάσεις, οι οποίες επίσης αναπτύχθηκαν και κατά την ερευνητική διαδικασία. Στα ανωτέρω αναφέρεται με παρεμφερή τρόπο και ο Gardner (2013).

Ιδιαίτερη βαρύτητα, δόθηκε επίσης στην απουσία κάποιας ενδιάμεσης δομής για την προσωρινή φιλοξενία των ανηλίκων, μετά από την απομάκρυνσή τους, όπως επίσης και την έλλειψη σχετικής εκπαίδευσης όλων των εμπλεκόμενων μερών (αστυνομία, Εισαγγελία, νοσηλευτικό και ιατρικό προσωπικό). Τα δεδομένα αυτά τονίζει και με σχετική έκθεση ο Συνήγορος του Πολίτη (2015). Στο ίδιο κείμενο καταδεικνύεται και η ανάγκη για ύπαρξη συγκεκριμένων χώρων ενδιάμεσης φιλοξενίας, με σταθερό και ειδικευμένο προσωπικό. Σε όλα αυτά βρέθηκαν απόλυτα σύμφωνοι και όλοι οι συμμετέχοντες.

Η ιδρυματική φροντίδα χαρακτηρίζεται εδώ και αρκετά έτη ως κακοποιητική, ενώ έτσι την απεικόνισαν και οι επαγγελματίες. Χαρακτηριστική είναι η Ειδική Έκθεση του Συνήγορου του Πολίτη (2020), η οποία υποστηρίζει την ανάγκη για εναλλακτική φροντίδα των ευάλωτων παιδιών, τονίζοντας και τις βλαπτικές για τα ίδια συνέπειες της μακρόχρονης ή και βραχύχρονης ιδρυματικής φροντίδας.

Επίσης, κάτι που τόνισαν οι συμμετέχοντες είναι πως υπάρχουν οικογένειες και φροντιστές οι οποίοι δύνανται να ανταποκριθούν στον γονικό τους ρόλο, με την κατάλληλη υποστήριξη. Ακολούθως, προτείνεται, κατά περίπτωση και η επανένωση των ανηλίκων με την οικογένεια, μετά από την απομάκρυνση. Το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, σε συνεργασία με την UNICEF(2020), έχει δημιουργήσει, έναν σχετικό οδηγό, ο οποίος αποσκοπεί στο να καθοδηγήσει τους επαγγελματίες προς αυτή την κατεύθυνση, όταν αυτή καθίσταται δυνατή.

Τέλος, μία βασική θεματική που αναπτύχθηκε και είναι κοινή σε όλους τους συμμετέχοντες είναι η προώθηση της τεκνοθεσίας και της αναδοχής. Η αναγκαιότητα της δράσης αυτής είναι επιτακτική, ενώ κάποιοι συμμετέχοντες δήλωσαν πως : «...όσο τα ιδρύματα δεν κλείνουν, η αναδοχή και η τεκνοθεσία θα μένουν ως έσχατες επιλογές».

Η αξία της μη ιδρυματικής φροντίδας και τα θετικά αποτελέσματα των εναλλακτικών αυτών δράσεων τονίζεται και μέσω των Mohammadzadeh et al. (2018), στο έργο των οποίων παρουσιάζεται η ιδρυματοποίηση και οι θυματοποιητικές συνθήκες διαβίωσης εντός των ιδρυμάτων, με έμφαση στους εφήβους.

Για την αντιμετώπιση όλων των δυσκολιών και κακών πρακτικών που αναπτύχθηκαν, τονίστηκε η ανάγκη για συσπείρωση των επαγγελματιών και από κοινού δράση για την άσκηση πολιτικής πίεσης και την προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών και των οικογενειών τους.

6.2 Συμπεράσματα

Στόχος αυτής της ενότητας είναι να παραθέσει τα κυριότερα συμπεράσματα, όπως προκύπτουν από την βιβλιογραφική ανασκόπηση αλλά και από την διενέργεια της ποιοτικής έρευνας, συσχετίζοντάς τα και με τα ερευνητικά ερωτήματα.

Η βιβλιογραφική επισκόπηση αλλά και οι συνεντεύξεις με τους επαγγελματίες που εργάζονται στο χώρο της Παιδικής Προστασίας συνετέλεσαν στην απάντηση των παραπάνω ερωτημάτων. Ειδικότερα, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν κατά την ερευνητική διαδικασία και την επακόλουθη απομαγνητοφώνηση και θεματική ανάλυση, συνάδουν, κατά πλειοψηφία και με την υφιστάμενη βιβλιογραφία και τις έρευνες που διενεργούνται.

Οι περισσότερες από τις πρακτικές του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας φάνηκε από την παρούσα έρευνα να δρουν θυματοποιητικά για τα παιδιά αλλά και τις οικογένειες τους.

Σε σχέση με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, το οποίο ήταν: «Ποιες αποκλίσεις παρατηρούνται ανάμεσα στους κανονισμούς- νομοθεσίες του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας και την πράξη;», τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι πολλές νομοθεσίες φαίνεται είτε να μην ακολουθούνται, είτε είναι ελλιπώς οργανωμένες και δεν ανταποκρίνονται στις υφιστάμενες συνθήκες εργασίας και παροχής κοινωνικών και προνοιακών υπηρεσιών.

Σε σχέση με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, το οποίο σχετίζεται με το κατά πόσο οι πρακτικές του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας θυματοποιούν δευτερογενώς τα παιδιά, η συναισθηματική, σωματική, κοινωνική και ψυχολογική κατάσταση των παιδιών φαίνεται, τόσο βιβλιογραφικά, όσο και ερευνητικά να επηρεάζεται από το παρόν σύστημα και κυρίως στις περιπτώσεις που τελικά κριθεί αναγκαία η απομάκρυνση τους από το οικογενειακό περιβάλλον.

Το τρίτο ερευνητικό ερώτημα αναφέρεται στην εικόνα των επαγγελματιών αναφορικά με τις οικογένειες των παιδιών- θυμάτων. Η εικόνα που μεταφέρθηκε από τους επαγγελματίες και τις αντίστοιχες ερευνητικές μελέτες είναι πως υπάρχει ένας αριθμός εξ' αυτών, οι οποίες με αναγκαία υποστήριξη μπορούν ανταποκριθούν στο γονικό τους ρόλο. Για όσους όμως δεν εμπίπτουν στην παραπάνω κατηγορία, η ιδρυματική φροντίδα που συνήθως προτείνεται, αποτελεί μία ελλιπή και επίσης κακοποιητική λύση. Αντιθέτως, η πλέον κατάλληλη κατεύθυνση όπως προκύπτει από τα δεδομένα είναι υιοθεσία και η ανάδοχη, καθότι κρίνονται ως πρακτικές που περιορίζουν την ιδρυματοποίηση των παιδιών και ενισχύουν την επαφή τους με την κοινότητα.

Το επόμενο κατά σειρά ερευνητικό ερώτημα αναφέρεται στο αν και κατά πόσο μπορούν οι υπάρχουσες Υπηρεσίες και Φορείς να ανταποκριθούν επαρκώς στις ανάγκες των παιδιών θυμάτων και των οικογενειών τους. Οι συνεντευξιαζόμενοι φάνηκε να συμφωνούν πως οι δυνατότητες των υπηρεσιών τους είναι εξαιρετικά ελλιπείς και ως αποτέλεσμα δεν δύνανται να καλύψουν τις ανάγκες της ομάδας - στόχο.

Το πέμπτο ερευνητικό ερώτημα ήταν το εξής: «Πώς επηρεάζεται η εργασία των επαγγελματιών στο πεδίο από τυχόν κακές κρατικές και θεσμικές πρακτικές;». Εδώ μέσω της έρευνας φάνηκε πως οι κρατικές υπηρεσίες και φορείς είναι υποχρηματοδοτούμενα και υποστελεχωμένα, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται και η εργασία των επαγγελματιών στο πεδίο.

Σε σχέση με το έκτο ερευνητικό ερώτημα, το οποίο σχετίζεται με την εμπειρία όπως εκφράζεται από τα ίδια τα παιδιά, η έρευνα έδειξε πως το Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας αποτελεί, για την πλειονότητά τους, μια τραυματική και δύσκολα διαχειρίσιμη συνθήκη. Φαίνεται πως ειδικά η απομάκρυνση από τον οικογενειακό ιστό και η συνεπακόλουθη ένταξη σε κάποιο εναλλακτικό τρόπο φροντίδας περιγράφεται με φόβο και ψυχική ένταση από τα παιδιά – θύματα βίας, όπως τονίζουν οι επαγγελματίες που συμμετείχαν στην έρευνα.

Το έβδομο ερευνητικό ερώτημα αναφέρεται στις εναλλακτικές τακτικές που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση των υφιστάμενων ζητημάτων της παιδικής προστασίας. Οι λύσεις που προτάθηκαν είναι ποικίλες και αναφέρονται σε όλο το φάσμα του συστήματος, από την αρχική καταγραφή ενός συμβάντος κακοποίησης- παραμέλησης, μέχρι και την επανένταξη των παιδιών- θυμάτων στην κοινότητα.

Τέλος, το τελευταίο ερευνητικό ερώτημα σχετίζεται με την θέση του Κοινωνικού Λειτουργού στην προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών- θυμάτων και της δευτερογενούς θυματοποίησής τους. Το γενικότερο συμπέρασμα που απορρέει από όλα τα συλλεχθέντα δεδομένα, είναι η αναγκαιότητα για συσπείρωση των επαγγελματιών που εργάζονται στο χώρο της Παιδικής Προστασίας, προκειμένου να προασπίσουν τα δικαιώματα των εξυπηρετούμενων τους, αλλά και τα επαγγελματικά τους δικαιώματα και συνθήκες εργασίας.

6.3 Περιορισμοί της έρευνας

Σε ό, τι αφορά στους περιορισμούς της έρευνας υπήρξαν κάποια ζητήματα τα οποία θα μπορούσαν δυνητικά να προκύψουν και έγινε μια προσπάθεια να περιοριστούν. Αρχικά σε ό,τι αφορά την *επαληθευσιμότητα* της ποιοτικής αυτής Έρευνας, κρίνεται αρκετά δύσκολο αυτή να μην επηρεαστεί από τα προσωπικά βιώματα και αντιλήψεις του ερευνητή (Τσιώλης, 2014).

Εν προκειμένω, καθότι ερευνήτρια είχε προσωπικά ασχοληθεί με το ζήτημα της παιδικής προστασίας σε εθελοντική βάση και έχει βιώσει κάποιες πτυχές αυτού, είναι δύσκολο να μην έχει εκ των προτέρων κάποιες σκέψεις και ερμηνείες της υπάρχουσας κατάστασης, σε ό,τι αφορά στο ζήτημα της Παιδικής Προστασίας.

Ακόμη, κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων έγινε προσπάθεια ούτως ώστε ο *Οδηγός της συνέντευξης* και ο τρόπος διατύπωσης των ερωτήσεων να είναι όσο το δυνατόν αντικειμενικός και να αφήνει στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα και τον χώρο να νοηματοδοτήσουν όπως θέλουν την θεματολογία. Έτσι, κρίνεται πως η παρούσα εργασία διαθέτει το κριτήριο της επαληθευσιμότητας, καθότι έχει υπάρξει σχετικός έλεγχος και προσπάθεια, ούτως ώστε τα παραγόμενα δεδομένα να μην χρωματίζονται από την προσωπική άποψη του ερευνητή.

Ένας άλλος περιορισμός ο οποίος δεν έχει αντιμετωπιστεί σχετίζεται με το κριτήριο της *μεταφερσιμότητας*. Συγκεκριμένα καθότι έχει χρησιμοποιηθεί η δειγματοληψία ευκολίας και ο πληθυσμός που έχει συμμετάσχει στην έρευνα συνδέεται

άμεσα με την γνωριμία και διασύνδεση της ερευνήτριας μαζί τους, είναι πολύ δύσκολο να είναι επαρκώς αντιπροσωπευτικός της ομάδας στόχου, δηλαδή τους εργαζόμενους στο σύστημα παιδικής προστασίας.

Η σχετική προσπάθεια που έχει γίνει και για την αντιμετώπιση αυτού του περιορισμού είναι να χρησιμοποιηθούν επαγγελματίες οι οποίοι εργάζονται σε διαφορετικούς φορείς τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα, προκειμένου εικόνα να είναι όσο το δυνατόν πιο γενική. Ωστόσο, ακόμη και λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, ο περιορισμένος αριθμός των συμμετεχόντων του και η κατανομή αυτών μόνο σε περιοχές εντός της Αττικής θεωρείται πως περιορίζουν την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος και την μεταφερσιμότητά των παραγόμενων από την έρευνα δεδομένων .

6.4.Προτάσεις

Στην συνέχεια, θα αναπτυχθούν οι προτάσεις στις οποίες καταλήγει η παρούσα έρευνα. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί η δευτερογενής θυματοποίηση των παιδιών από το Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας, η επιστημονική κοινότητα αλλά και οι εργαζόμενοι στο πεδίο προτείνουν διάφορα μέτρα, ώστε όλα αυτά να ελαχιστοποιηθούν. Αντίστοιχες είναι και οι διατάξεις του νόμου 4837 (2021), εντός του οποίου τονίζονται, μεταξύ άλλων η ενίσχυση των δεξιοτήτων του προσωπικού (άρθρο 10), η συμπερίληψη ως προς την αντιμετώπιση των ωφελούμενων και η υποχρέωση για έγκαιρη καταγραφή περιστατικών θυματοποίησης ανηλίκου από όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες (Άρθρο 4).

Αρχικά, είναι πολύ σημαντικό να ενισχυθεί και αναπτυχθεί περαιτέρω η πρόληψη των φαινομένων της κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, μέσω της εκπαίδευσης και της ενημέρωσης της κοινότητας, των δασκάλων και των καθηγητών αλλά και των ίδιων των γονέων. Έτσι, όχι μόνο θα προλαμβάνεται εγκαίρως η θυματοποίηση, αλλά και το έδαφος θα είναι πιο γόνιμο για την διασύνδεση όλων, ώστε να αντιμετωπίζονται ταχύτερα τέτοια φαινόμενα (Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, 2020). Σε ό,τι αφορά στα ανήλικα κρίνεται βοηθητικό να είναι προσαρμοσμένο το σχετικό υλικό στο αναπτυξιακό στάδιο και την ηλικία τους, προκειμένου να γίνονται κατανοητές οι προς συζήτηση θεματικές.

Στον τομέα της πρόληψης, έμφαση δίνεται επίσης στην τοπική αυτοδιοίκηση. Είναι αποδεδειγμένο πως οι κοινωνικές συνθήκες επιδρούν στην ευαλωτότητα των οικογενειών και την συνεπακόλουθη αυξημένη πιθανότητα για θυματοποίηση παιδιών. Δεδομένων των δύσκολων κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών που επικρατούν, κρίνεται αναγκαία η

έγκαιρη καταγραφή των αναγκών του πληθυσμού. Ειδικότερα, κρίνεται σημαντική η στελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών των δήμων με το αναγκαίο προσωπικό, προκειμένου να ανιχνεύεται εγκαίρως η ευαλωτότητα των οικογενειών και να προλαμβάνεται η ανάγκη εισαγγελικής εντολής και ενδεχόμενης απομάκρυνσης των ανηλίκων. Ο λόγος που αυτή η διαδικασία προτείνεται στις υπηρεσίες των δήμων, είναι καθότι εκείνες βρίσκονται στην πρώτη γραμμή και αναλαμβάνουν να καλύπτουν τις ανάγκες των δημοτών τους. Ακόμη, αντί οι Ομάδες Προστασίας Ανηλίκων (Ο.Π.Α.) να αποτελούνται από ήδη υπάρχοντα μέλη του προσωπικού, προτείνεται η σύστασή τους να αποτελείται από επιπλέον μέλη, τα οποία θα απασχολούνται μόνο με ζητήματα Παιδικής Προστασίας (Συνήγορος του Πολίτη, 2020).

Ειδικότερα, κατά την ανίχνευση της κακοποίησης ή παραμέλησης του παιδιού, είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός της επικινδυνότητας, να γίνεται μία σωστή βαθμονόμηση του κινδύνου. Ενδεικτικά, κάποιες παράμετροι που είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη, είναι η συχνότητα της θυματοποίησης του ανηλίκου, ο τύπος αυτής, η σοβαρότητα αλλά και η διάρκειά της. Αντίστοιχα, βαρύτητα πρέπει να δίνεται στις δυνάμεις κάθε οικογένειας και στους προστατευτικούς παράγοντες που διαθέτει (Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, 2020).

Στη συνέχεια, προτείνεται η δημιουργία ενδιάμεσων δομών φιλοξενίας οι οποίες θα αναφέρονται αποκλειστικά και μόνο σε παιδιά θύματα κακοποίησης παραμέλησης που θα έχουν απομακρυνθεί από το οικογενειακό περιβάλλον. Έτσι θα αποφευχθεί το να λιμνάζουν τέτοια περιστατικά εντός του νοσοκομείου Παίδων και θα ελαχιστοποιηθούν οι συνέπειες που φάνηκε να προκαλεί η παραμονή αυτών των παιδιών σε τέτοιους χώρους. Σε ό,τι αφορά στην παραμονή των απομακρυσμένων από την οικογένεια παιδιών στα διάφορα νοσοκομεία της χώρας, αυτό θεωρείται πως επιβαρύνει τόσο τα ίδια όσο και το προσωπικό, το οποίο είναι ήδη αρκετά φορτισμένο. Συνεπώς, αναγκαία είναι η ίδρυση ενδιάμεσων δομών, στις οποίες θα φιλοξενούνται για μικρό χρονικό διάστημα τα παιδιά, μετά την απομάκρυνσή τους από το οικογενειακό περιβάλλον, έως ότου αποφασιστεί ποια θα είναι η επόμενη διαμονή τους. Η στελέχωση των δομών αυτών με ειδικευμένο προσωπικό κρίνεται πως θα δράσει θετικά και ως μία μορφή μείωσης βλάβης στην ήδη τραυματική εμπειρία των παιδιών (Συνήγορος του Πολίτη, 2020).

Επιτακτική κρίνεται η ανάγκη για ίδρυση Κοινωνικών Υπηρεσιών στα Πρωτοδικεία (Συνήγορος του Πολίτη, 2020), ώστε να μοιράζεται ο όγκος της δουλειάς

ανάμεσα σε αυτές και στις Κοινωνικές Υπηρεσίες των δήμων. Ακόμη, η αλλαγή αυτή θεωρείται πως θα ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των νομικών διαδικασιών, εφόσον θα μπορεί να ληφθεί υπόψη και η κοινωνική διάσταση των ζητημάτων. Σημαντικό κρίνεται επίσης να δίνεται μία και μοναδική κατάθεση του παιδιού, στις περιπτώσεις που χρειάζεται να εμπλακεί σε δικαστικές διαδικασίες. Οι πολλαπλές καταθέσεις οδηγούν στον επανατραυματισμό αυτού, αφού είναι αναγκασμένο να διηγηθεί πολλαπλές φορές την θυματοποίηση του.

Στην περίπτωση που η επανένωση με την οικογένεια δεν κριθεί δυνατή, είναι επιτακτική ανάγκη να προωθηθεί ο θεσμός της υιοθεσίας και της αναδοχής αντί της ιδρυματικής φροντίδας. Υπάρχουν ήδη αρκετές νομοθεσίες και ευνοϊκές ρυθμίσεις για τους αναδόχους και θετούς γονείς, ωστόσο φαίνεται κοινωνία να μην δύναται ακόμη να αποδεχτεί και να ενισχύσει αυτές τις δράσεις.

Για τους λόγους αυτούς, προτείνεται η εκπαίδευση και ενημέρωση της κοινότητας προκειμένου να εξοικειωθούν οι ενδιαφερόμενοι για τις εναλλακτικές αυτές μορφές φροντίδας και αντίστοιχα να παρέχεται πληροφόρηση για τις κακές πρακτικές των ιδρυμάτων και τις συνέπειες αυτών στα παιδιά. Αξιολογείται πως η γνώση και η ενημέρωση θα μπορούσαν να αποτελέσουν ενισχυτικούς παράγοντες στην άμβλυνση των ανωτέρω ζητημάτων.

Σε ό,τι αφορά στους φορείς που εμπλέκονται στις δράσεις της παιδικής προστασίας, προτείνεται η δημιουργία μιας ενιαίας βάσης δεδομένων, ώστε να καταγράφονται όλα τα περιστατικά και να δίνεται μια σαφής εικόνα της έκτασης των κοινωνικών αυτών φαινομένων. Το αναμενόμενο αποτέλεσμα των προτεινόμενων αυτών δράσεων, είναι ο περιορισμός του κατακερματισμού των αρμοδιοτήτων αλλά και η καλύτερη και πληρέστερη κάλυψη των υπαρχουσών αναγκών.

Η ύπαρξη ενός ενιαίου πρωτοκόλλου για την διαχείριση των ζητημάτων κακοποίησης παραμέλησης κρίνεται σημαντική, όπως επίσης και η αναγκαιότητα για ειδική και δια βίου εκπαίδευση όλων των εμπλεκόμενων επαγγελματιών (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2016). Ακόμη, η παροχή εποπτείας είναι μεγάλης σημασίας, καθότι περιορίζει και τον κίνδυνο για επαγγελματική εξουθένωση των επαγγελματιών (Σταθόπουλος, 2012). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το πρωτόκολλο που εξέδωσε ο Σύλλογος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (2021). Στόχος του είναι να αποτελέσει σημείο αναφοράς για τους εργαζόμενους στην εκπαίδευση, αναφορικά με

ζητήματα που σχετίζονται με την εκτίμηση των παραγόντων επικινδυνότητας μιας πιθανής θυματοποίησης ανηλίκου, τη διερεύνηση και παρέμβαση σε περιπτώσεις κακοποίησης και παραμέλησης, καθώς και για κάθε βήμα που καλούνται να ακολουθήσουν, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.

Ακολούθως, παρατηρείται μια αδυναμία του κράτους να ενισχύσει την Παιδική Προστασία. Συνεπώς, αξιολογείται θετικά η αρωγή του ιδιωτικού τομέα, με την σημείωση όμως για σαφέστερες κανονιστικές ρυθμίσεις για την μεταξύ τους συνεργασία. Τέλος υπογραμμίζεται η ανάγκη για συσπείρωση όλων των επαγγελματιών, προκειμένου να δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα στα φερόμενα ζητήματα και να ασκηθεί πολιτική πίεση για την βελτίωση αυτών .

Τονίζεται ακόμη, πως η άμεση και ριζική αλλαγή και η πλήρης αναδιάρθρωση του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας δεν είναι ρεαλιστική, παρά αρκετά μακροσκοπική. Συνεπώς, είναι σημαντικό να ενισχυθούν προς το παρόν οι ήδη υφιστάμενες δομές, αποσκοπώντας πάντα στον ανασχηματισμό τους. Ένα παράδειγμα αυτού είναι η στελέχωση όλων των δομών με προσωπικό, καθώς επίσης και η ενίσχυση των επαφών με τις βιολογικές οικογένειες των παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα κλειστής φιλοξενίας.

Κάτι που θεωρείται βάση όλων των ανωτέρω προτάσεων και που κρίνεται πως θα έπρεπε να διαπερνά κάθετα όλες, είναι να δομηθούν βάσει του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και της φιλικής προς το παιδί δικαιοσύνης. Συγκεκριμένα, το παιδί έχει το δικαίωμα να λαμβάνει επαρκή ενημέρωση καθ' όλη την διάρκεια την συνεργασίας της οικογένειας με τις αρμόδιες υπηρεσίες, ενώ η γνώμη του θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψιν.

Όλες οι δράσεις και οι ενέργειες οφείλουν να είναι συμπεριληπτικές προς όλα τα άτομα (ΛΟΑΤΚΙ+, ΑΜΕΑ, πρόσφυγες, Ρομά) και να δρουν με τρόπο που δεν τα εξαιρεί από τις κοινωνικές παροχές που δικαιούνται. Η εκπαίδευση των επαγγελματιών που εμπλέκονται οφείλει να είναι ανάλογη και να εμβαθύνει στα πολύπλοκα ζητήματα της παιδικής κακοποίησης- παραμέλησης. Η ενίσχυση της αυτογνωσίας των επαγγελματιών, όπως επίσης και η αξιολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών θεωρείται πως θα δράσει θετικά προς αυτή την κατεύθυνση.

Ο Κοινωνικός Λειτουργός, καθότι αποσκοπεί στην προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών και στην προώθηση της κοινωνικής αλλαγής, είναι σημαντικό να έχει θέση και ενεργό ρόλο στην αντιμετώπιση της δευτερογενούς θυματοποίησής τους. Η

οργανωμένη και μαζική αντίδραση και η άσκηση πολιτικής πίεσης ίσως δράσει ενισχυτικά προς αυτή την κατεύθυνση, ενώ σημαντικό είναι να αλλάξουν αντίστοιχα οι νόμοι και οι θεσμοί.

Ακολούθως, είναι μείζονος σημασίας η εκπαίδευση των επαγγελματιών να είναι ειδικευμένη πάνω στην ανίχνευση της παιδικής κακοποίησης και την ανίχνευση των αναγκών των οικογενειών. Ακόμη, η άσκηση της Κοινωνικής Εργασίας οφείλει να είναι πολιτισμικά επιδέξια και συμπεριληπτική (Κονδυλάκη, 2009). Οι μειονοτικές ομάδες και τα άτομα που βιώνουν στίγμα και περιθωριοποίηση πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ενώ οι δομές οφείλουν να προσαρμόζονται στις ανάγκες τους. Ο Κοινωνικός Λειτουργός μπορεί, μέσω της καταγραφής των αναγκών του πληθυσμού να προτείνει και τις αντίστοιχες αλλαγές.

Από την ανίχνευση των περιστατικών κακοποίησης- παραμέλησης, και έως και την επανένταξη, ο επαγγελματίας οφείλει να αντιμετωπίζει τα παιδιά και τις επιθυμίες τους με σεβασμό και ενσυναίσθηση. Η επανασύνδεση με την οικογένεια και η δουλειά με την κοινότητα είναι καίριες πρακτικές, ενώ ο ίδιος οφείλει να μην επαναπαύεται στην «ευκολία» της ιδρυματικής φροντίδας. Ακόμη, επιτακτική κρίνεται η διατομεακή συνεργασία, ώστε καθ' όλη την διάρκεια της διαχείρισης των εν λόγω φαινομένων να υπάρχει όσο το δυνατόν πιο οργανωμένη και από κοινού δράση.

Όπως προκύπτει από την καταγραφή του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας, αυτό φαίνεται να είναι ελλιπές και θυματοποιητικό προς τα παιδιά. Ο Κοινωνικός Λειτουργός οφείλει να είναι κατάλληλα καταρτισμένος και να ασκεί το επάγγελμά του με τον πλέον βοηθητικό και μη θυματοποιητικό τρόπο. Πέρα από την μείωση βλάβης, ο Κοινωνικός Λειτουργός οφείλει να προωθεί την κοινωνική αλλαγή και την πλαισίωση και ενίσχυση των παιδιών- θυμάτων βίας.

Συνοψίζοντας, οι παρεχόμενες από το υφιστάμενο Σύστημα Παιδικής Προστασίας παροχές φαίνεται να υστερούν σημαντικά και να θυματοποιούν δευτερογενώς τα παιδιά-θύματα βίας. Αντί να ενισχύεται η ψυχική τους ανθεκτικότητα, αυτή δείχνει τελικά να αποδυναμώνεται ή έστω να μην βελτιώνεται από την αρχική της κατάσταση. Οι ανωτέρω πρακτικές κρίνεται πως θα μπορούσαν να δράσουν επανορθωτικά, με τελικό στόχο μακροπρόθεσμα την πλήρη κατάργηση των ιδρυμάτων και της κλειστού τύπου φροντίδας. Η Κοινοτική δράση και η επανασύνδεση με την βιολογική οικογένεια κρίνεται πως θα δράσουν προς αυτή την κατεύθυνση.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αγάθωνος, Ε. (1998, επιμ.). *Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της Κακοποίησης και Παραμέλησης παιδιού*. Ινστιτούτο Υγείας Παιδιού : Αθήνα.

Αμπατζόγλου, Γ.(2021). *Αλλάζοντας χέρια*. Αθήνα : University Studio Press.

Βερβενιώτη, Τ. (2008). Καλλιόπη Μουστάκα: αρχηγός Παιδόπολης «Αγία Σοφία» Βόλου. *Αρχειοτάξιο*, 10 , σ.σ. 186-199.

Γκιούρογλου, Χ. (2020). Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση 20ος, 21ος αιώνας: Οι επιπτώσεις της κοινωνικής αλλαγής στις στάσεις και στους θεσμούς (με έμφαση στον θεσμό της εκπαίδευσης). Διδακτορική Διατριβή. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης. Ανακτήθηκε, 29, Απριλίου, από :
https://repo.lib.duth.gr/jspui/bitstream/123456789/12444/1/GiouroglouC_2020.pdf

Γουρζής, Φ. (2015, επιμ.). *Ψυχιατρική με μια ματιά*. Αθήνα : Παρισιανού

Δαρδαβέσης, Γ.(2008). Η ιστορική πορεία του Υπουργείου Υγείας στην Ελλάδα (1833-1981). *Ιατρικό Βήμα- Βήμα*, τ. Οκτ,-Νοέμ., σ.σ. 60-61

Δημοπούλου-Λαγωνίκα, Μ. (2011). *Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας -Μοντέλα παρέμβασης*. Αθήνα: ΤΟΠΟΣ

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. (2016). *Η παιδική προστασία δεν είναι πολυτέλεια!* Ανακτήθηκε, 12, Μαρτίου, 2022, από :
http://www.nchr.gr/images/pdf/nea_epikairothta/Paidiki_Prostasia.pdf

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης. (2022). *Ευρετήριο Ισχύουσας Νομοθεσίας για την Κακοποίηση και Παραμέληση Παιδιών*. Ανακτήθηκε, 22, Απριλίου, 2022, από :
https://ekka.org.gr/images/pdf/nomothesia/3/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF_%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82_%CE%B3%CE%B9%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%9A%CE%B1%CE%A0%CE%B1-%CE%A0.pdf

- Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. (2015). *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για τα δικαιώματα του παιδιού*. Ανακτήθηκε, 3, Απριλίου, 2022, από: https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_ELL.pdf
- Ζαραφονίτου, Χ. (2009). «Ο φόβος του εγκλήματος: Ένα ελληνικό “παράδοξο”. *Ποινική Δικαιοσύνη & Εγκληματολογία*, τ. 1, σ.σ. 1-10.
- Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού. (2020). *Πρωτόκολλο εντατικής παρέμβασης για επανένωση του παιδιού με την οικογένεια του μετά από απομάκρυνση*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού. (2020). *Οδηγός χρήσης εργαλείου ανίχνευσης και πρόωμης παρέμβασης σε ευάλωτες οικογένειες*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Καλλινικάκη, Θ. (2011). *Εισαγωγή στην θεωρία και την πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*. Αθήνα: ΤΟΠΟΣ.
- Κάκουρος, Ε. και Μανιαδάκη, Κ. (2006). *Ψυχοπαθολογία παιδιών και εφήβων – Αναπτυξιακή Προσέγγιση*. Αθήνα : Τυπωθήτω.
- Κανδυλάκη, Α.(2009). *Κοινωνική Εργασία σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον*. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος
- Καρζής Θ. (2008). *Το παιδί στον κόσμο των μεγάλων. Μια ιστορία της παιδικής ηλικίας από την αρχαιότητα ως τον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Κασιμάτη, Κ. (2007, επιμ.). *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η ελληνική εμπειρία*. Αθήνα: Gutenberg
- Κολλινατή,Κ., Κορτομανίτη Π., Μουλού, Θ. Χατζηδρόσου Δ.(2021). *Κακοποίηση - Παραμέληση Ανηλίκων: Εκτίμηση Παραγόντων Επικινδυνότητας & Παρέμβαση. Οδηγός για Κοινωνικούς Λειτουργούς στην Εκπαίδευση*. ΣΚΛΕ. Ανακτήθηκε, 10, Ιουνίου, 2022, από: <https://www.especial.gr/wp-content/uploads/2022/01/odigos-kakopoiisis-paramelisis-anilikwn.pdf>

- Κοντοπούλου, Μ. (2007). *Παιδί και ψυχοκοινωνικές δυσκολίες*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μακρυγιάννη, Δ.(2001). *Παιδική Ηλικία*. Αθήνα : Νήσος.
- Μπουρνάζος,Σ. (2009). Το κράτος των εθνοφρόνων : αντικομμουνιστικός λόγος και πρακτικές. Στο *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα : Ανασυγκρότηση - Εμφύλιος - Παλινόρθωση 1945-1952*. Αθήνα : Βιβλιόραμα
- Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Συμβούλιο της Ευρώπης (2015). *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για τα δικαιώματα του παιδιού*. Ανακτήθηκε, 17, Απριλίου, 2022, από : https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_ELL.pdf
- Παπαθανασίου, Ν. & Χρηστίδη, Ε.-Ο. (2020). *Συμπερίληψη και ανθεκτικότητα*. Αθήνα : Gutenberg.
- Παρασκευόπουλος, Ι.Ν. και Herbert, Μ. (2018). *Ψυχολογικά Προβλήματα παιδιών και εφήβων*. Αθήνα: Πεδίο
- Πρεκατέ, Β. και Γιωτάκος, Ο. (2014). *Οδηγός εκπαιδευτικών και γονέων για την ανίχνευση της Παιδικής Κακοποίησης*. Αθήνα : Βήτα.
- Σταθόπουλος, Π. (2017). *Κοινωνική Προστασία – Κοινωνική Πρόνοια, Πολιτικές και Προγράμματα*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Σταθόπουλος, Π. (2012). *Οργάνωση και Διοίκηση Κοινωνικών Υπηρεσιών*. Αθήνα: Παπαζήση
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2011). *Ζητήματα Κοινωνικής Πολιτικής*. Αθήνα: Διώνικος.
- Συνήγορος του Πολίτη (2015). *Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα*. Αθήνα :Αυτοέκδοση.

Συνήγορος του Πολίτη. (2020).: *Από το ίδρυμα στην κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και Τεχνικές Ανάλυσης στην Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.

Φερόνας Α., & Λαλιώτη Β. (2021). Κοινωνική Πρόνοια: Μια επισκόπηση του πεδίου. *Κοινωνική Πολιτική*, 15, 7–28.

Ξένη Βιβλιογραφία

Avdibegović, E.& Brkiü, M. (2020). Child Neglect - Causes and Consequences. *Psychiatria Danubina*, 32, 337-342.

Berk, E.L. (2019). *Αναπτυξιακή Ψυχολογία: Η Προσέγγιση της Δια Βίου Ανάπτυξης*. (Επιμ. Κ. Μανιαδάκη & Σ. Παπασταθόπουλος). Αθήνα: Κριτική.

Blumenthal, A. (2015). Child neglect I: Scope, consequences, and risk and protective factors. *Canadian Child Welfare Research Portal*, 1-9.

Brown, I. (1977). Lloyd de Mause, ed. The History of Childhood. *The Psycho-history Press*, 105-107.

Browne, K., Hamilton-Giachritsis, C., Johnson, R. and Ostergren, M. (2006). Overuse of institutional care for children in Europe. *BMJ*, 332(7539), pp.485-487.

Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα : Gutenberg

Bunting, L., Davidson, G., McCartan, C., Hanratty, J., Bywaters, P., Mason, W., & Steils, N. (2018). The association between child maltreatment and adult poverty – A systematic review of longitudinal research. *Child Abuse & Neglect*, 77, 121-133.

Carroll, C. (2021). The ‘lottery’ of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals. *Nordic Journal Of Criminology*, 22(1), 22-41

Collins, D., Jordan, C. & Coleman. (2021). *Η Κοινωνική Εργασία με Οικογένεια*. Αθήνα : Εκδόσεις Βήτα

- Coulton, C., Richter, C., Korbin, J., Crampton, D. & Spilsbury, J. (2018). Understanding trends in neighborhood child maltreatment rates: A three-wave panel study 1990-2010. *Child Abuse & Neglect*, 84, 170-181.
- Demaue, L., 1975. Lloyd Demause, editor.; The History of Childhood. *Psychohistory Press*. 1974. Pp. ii, 450.
- Dorigatti, L., Mori, A., & Neri, S. (2020). Public, private or hybrid? Providing care services under austerity: the case of Italy. *International Journal Of Sociology And Social Policy*, 40, 1279-1300.
- Dozier, M., Zeanah, C., Wallin, A. and Shaffer, C., 2012. Institutional Care for Young Children: Review of Literature and Policy Implications. *Social Issues and Policy Review*, 6(1), pp.1-25.
- Ekeland, T., Bergem, R., & Myklebust, V. (2018). Evidence-based practice in social work: perceptions and attitudes among Norwegian social workers. *European Journal Of Social Work*, 22, 611-622.
- Gardner, R., Rayns. (2013). Risk Assessment and Child Protection: best practice and pitfalls. *NSPCC*
- Gilbert, R., Kemp, A., Thoburn, J., Sidebotham, P., Radford, L., Glaser, D., & MacMillan, H. (2009). Recognising and responding to child maltreatment. *The Lancet*, 373, 167-180.
- Gottman, J. (2019). *Η συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών*. Αθήνα: Πεδίο.
- Griffith, A. (2020). Parental Burnout and Child Maltreatment During the COVID-19 Pandemic. *Journal Of Family Violence*.
- Hart, S. (1991). From property to person status: Historical perspective on children's rights. *American Psychologist*, 46, 53-59.

- IJzendoorn, M., Bakermans-Kranenburg, M., Coughlan, B., & Reijman, S. (2019). Annual Research Review: Umbrella synthesis of meta-analyses on child maltreatment antecedents and interventions: differential susceptibility perspective on risk and resilience. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 61, 272-290.
- Jones Harden, B., Simons, C., Johnson-Motoyama, M., & Barth, R. (2020). The Child Maltreatment Prevention Landscape: Where Are We Now, and Where Should We Go? *The American Academy of Political and Social Science*, 692, 97-118.
- Johnson, R., Browne, K. and Hamilton-Giachritsis, C., 2006. Young Children in Institutional Care at Risk of Harm. *Trauma, Violence, & Abuse*, 7(1), pp.34-60.
- Karen Bos, Charles H. Zeanah, Nathan A. Fox, Stacy S. Drury, Katie A. McLaughlin & Charles A. Nelson. (2011). Psychiatric Outcomes in Young Children with a History of Institutionalization, *Harvard Review of Psychiatry*, 19:1, 15-24,
- Keramidou, I., & Triantafyllopoulos, L. (2018). The impact of the financial crisis and austerity policies on the service quality of public hospitals in Greece. *Health Policy*, 122, 352-358.
- Kempe, C.H. (1962). The battered child syndrome. DOI:10.1001/jama.1962.03050270019004
- Knight, K., Ellis, C., Murphy, S., Olson, H., Wagner, G., Dion, T., & Gemar, R. (2018). Vicarious Victimization and Related Forms of Secondary Traumatization. *Oxford Bibliographies Online Datasets*. Ανακτήθηκε, 30, Απριλίου, 2022, από : <https://doi.org/10.1093/obo/9780195396607-0242>
- Lippard, E., & Nemeroff, C. (2020). The Devastating Clinical Consequences of Child Abuse and Neglect: Increased Disease Vulnerability and Poor Treatment Response in Mood Disorders. *American Journal Of Psychiatry*, 177, 20-36.
- McCall, R. (2013). Review: The consequences of early institutionalization: can institutions be improved? - should they?. *Child And Adolescent Mental Health*, n/a-n/a. <https://doi.org/10.1111/camh.12025>

Meinert R., Pardeck John T. & Kreuger L. (2020). Social Work- Seeking Relevancy in the Twenty-First Century. New York: Routledge. Ανακτήθηκε, 4, Απριλίου, 2022, από <https://doi.org/10.4324/9781003063704>

Moriarty, L. (2008). Controversies in victimology. Ανακτήθηκε, 12, Απριλίου, 2022, από : https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=mOVffVc4KoC&oi=fnd&pg=PA21&dq=victim+blaming&ots=k19q_0Lcq1&sig=Fe16UybLPLOLzVpKmyfo_gbJbcI&redir_esc=y#v=onepage&q=victim%20blaming&f=false

Mohammadzadeh, M., Awang, H., Ismail, S., & Kadir Shahar, H. (2018). Stress and coping mechanisms among adolescents living in orphanages: An experience from Klang Valley. *Pacific Psychiatry, 10*, e12311.

Negriff, S., Schneiderman, J., & Trickett, P. (2015). Child Maltreatment and Sexual Risk Behavior. *Journal Of Developmental & Behavioral Pediatrics, 36*, 708-716.

O'Hara, M. (2020). Peer Victimization of Maltreated Youth: Distinct Risk for Physically Abused Versus Neglected Children. *Journal Of School Health, 90*, 457-464.

Oktavianus, A., Mahani, I., & Meifrialdi. (2018). A Global Review of Public Private Partnerships Trends and Challenges for Social Infrastructure. *MATEC Web Of Conferences, 147*, 06001.

Oshri, A., Sutton, T., Clay-Warner, J., & Miller, J. (2015). Child maltreatment types and risk behaviors: Associations with attachment style and emotion regulation dimensions. *Personality And Individual Differences, 73*, 127-133.

Peterson, C., Florence, C., & Klevens, J. (2018). The economic burden of child maltreatment in the United States, 2015. *Child Abuse & Neglect, 86*, 178-183.

Pfeffer, R. (2016). Childhood Victimization in a National Sample of Youth with Autism Spectrum Disorders. *Journal Of Policy And Practice In Intellectual Disabilities, 13*, 311-319.

Renaut, A. (2007). *Το τέλος της αυθεντίας*. Αθήνα : Πόλις.

- Seeleib-Kaiser. (2008). Welfare State Transformations in Comparative Perspective: Shifting Boundaries of ‘Public’ and ‘Private’ Social Policy? *Welfare State Transformations*, 1-13.
- Smaal, Y. (2013). Historical Perspectives on Child Sexual Abuse, Part 1. *History Compass*, 11, 702-714.
- Šmigelskas, K., Vaičiūnas, T., Lukoševičiūtė, J., Malinowska-Cieślik, M., Melkumova, M., Movsesyan, E., & Zaborskis, A. (2018). Sufficient Social Support as a Possible Preventive Factor against Fighting and Bullying in School Children. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 15(5), 870.
- Tobin, V., & Delaney, K. (2019). Child abuse victimization among transgender and gender nonconforming people: A systematic review. *Perspectives In Psychiatric Care*, 55, 576-583.
- Turner, H., Finkelhor, D., & Ormrod, R. (2010). Poly-Victimization in a National Sample of Children and Youth. *American Journal Of Preventive Medicine*, 38, 323-330.
- Unicef. (2022). Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Ανακτήθηκε, 12, Απριλίου, 2022, από : <https://www.unicef.org/greece/%CF%83%CF%8D%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%8D>.
- World Health Organization (2022). Ανακτήθηκε, 14 Απριλίου, 2022, από : https://cdn.p.int/media/docs/default-source/documents/child-maltreatment/child-maltreatment-infographic-en.pdf?sfvrsn=7d798249_2.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

I. Έγγραφο Στρατολόγησης

Αξιότιμη κυρία/ αξιότιμε κύριε ,

Καλημέρα σας! Ονομάζομαι Λεούση Αντωνία (Α.Μ :18671036), είμαι φοιτήτρια Η' Εξαμήνου στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής. Ως μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος, πρόκειται να εκπονήσω την πτυχιακή μου εργασία με Ερευνητικά Υπεύθυνη την κυρία Αικατερίνη Μανιαδάκη, με τίτλο : **«Η δευτερογενής θυματοποίηση των παιδιών στο ελληνικό σύστημα παιδικής προστασίας»**

Πρόκειται για μια ποιοτική έρευνα, φαινομενολογικής μεθοδολογίας, η οποία με τη μέθοδο της συνέντευξης επιδιώκει να διερευνήσει το ισχύον Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας, στις περιπτώσεις παραμέλησης – κακοποίησης και πως αυτό θυματοποιεί δευτερογενώς τα παιδιά. Ειδικότερα, μέσα από την ανάλυση του Συστήματος αυτού και των διεργασιών που αναπτύσσονται για την ανίχνευση και αντιμετώπιση περιπτώσεων παραμέλησης -κακοποίησης, θα αναδειχθούν οι ενδοατομικές ψυχολογικές και κοινωνικές συνέπειες που επιφέρουν οι διεργασίες αυτές στα παιδιά. Απόρροια αυτού θα είναι να καταστούν σαφείς οι πρακτικές που ενδεχομένως χρειάζονται βελτίωση. Τέλος, σκοπός της Εργασίας είναι να αντιπροταθούν καλές πρακτικές, δίνοντας έμφαση στον ρόλο του Κοινωνικού Λειτουργού.

Ο λόγος που σας αποστέλλω το παρόν mail είναι προκειμένου να σας ζητήσω, σε περίπτωση που σας ενδιαφέρει, να συμμετάσχετε στην έρευνα αυτή , μέσω συνέντευξης. Η θεματικές που θα συζητηθούν σχετίζονται τόσο με την διαδικασία ανίχνευσης παιδικής κακοποίησης- παραμέλησης, όσο και με την διαδικασία απομάκρυνσης ενός παιδιού- θύματος από το σπίτι. Ακολούθως θα αναπτυχθεί η παραμονή ου στο νοσοκομείο, η διαδικασία κατάθεσης και η δικαστική απόφαση αναφορικά με την κηδεμονία και την επιστροφή ή όχι στο σπίτι. Να σημειωθεί εδώ πως οι ανωτέρω θεματικές θα αναπτυχθούν ανάλογα με την εμπειρία του εκάστοτε συνεντευξιαζόμενου, ενώ θα μπορεί και να προσθέσει ό, τι κρίνει σημαντικό.

Η συμμετοχή σας είναι εθελοντική, οι απαντήσεις σας ανώνυμες και η πληροφορίες που θα δοθούν είναι εμπιστευτικές. Για οποιαδήποτε περαιτέρω ερώτηση, μην διστάσετε να επικοινωνήσετε μαζί μου, στην διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου : sw18671036@uniwa.gr .

Στην περίπτωση που δεχτείτε, θα σας ενημερώσω εκ νέου για τις λεπτομέρειες, προκειμένου να κλείσουμε ένα ραντεβού για την συνέντευξη! Ευχαριστώ εκ των προτέρων για το χρόνο σας! Περιμένω με ανυπομονησία την θετική ή αρνητική σας απάντηση.

Με εκτίμηση, Αντωνία Λεούση

II. Άξονες ημι – δομημένης συνέντευξης

Τα κάτωθι αποτελούν ερωτήματα- οδηγό, καθότι οι συνεντεύξεις είναι ημιδομημένες και θα προσαρμόζονται στην εκάστοτε συνέντευξη.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ - ΑΞΟΝΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

A) ΠΡΟΦΙΛ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΑΖΟΜΕΝΟΥ

1. Αυτοπροσδιορισμός
2. Ηλικία
3. Σπουδές (μάστερ, διδακτορικό, επιμόρφωση, κλπ.)
4. Θέση στην υπηρεσία (αρμοδιότητες, δυσκολίες, συνεργασία με τους συναδέλφους)
5. Χρονικό διάστημα εργασίας στην υπηρεσία

B) ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

1. Νομικό πλαίσιο, Εποπτεία, Χρηματοδότηση
2. Άτομα που απασχολούνται στην Κοινωνική Υπηρεσία και τι ειδικότητες;
3. Ποιος είναι ο σκοπός και ποιοι οι στόχοι της υπηρεσίας;
4. Σε ποιες πληθυσμιακές ομάδες απευθύνεται η υπηρεσία σας (φύλο, ηλικία,
5. οικογενειακή κατάσταση, τόπος διαμονής/καταγωγής);
6. Ποιες είναι οι κυριότερες δυσκολίες και προβλήματα (της υπηρεσίας); Πώς τα αντιμετωπίζετε;
7. Συνεργάζεστε με άλλες Υπηρεσίες; Για ποιο σκοπό; Ποια προβλήματα συναντάτε;

Γ) ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

11. Σε ποιες πρακτικές και διεργασίες του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας στις περιπτώσεις παραμέλησης- κακοποίησης συμμετέχει η Υπηρεσία σας;
12. Ποιες αποκλίσεις παρατηρείτε κατά την εργασία σας, ανάμεσα στους κανονισμούς- νομοθεσίες και την πράξη;
13. Αντιλαμβάνεστε οι πρακτικές του Ελληνικού Συστήματος Παιδικής Προστασίας να θυματοποιούν δευτερογενώς τα παιδιά; Με ποιον τρόπο;

14. Έχετε επαφή με τις οικογένειες των παιδιών- θυμάτων; Ποια είναι η εικόνα σας σχετικά;
15. Πώς περιγράφουν τα ίδια τα παιδιά την εμπειρία τους;
16. Πώς επηρεάζεται η εργασία των επαγγελματιών στο πεδίο από τυχόν κακές κρατικές και θεσμικές πρακτικές;
17. Είναι επαρκείς οι υπάρχουσες δυνατότητες της Υπηρεσίας σας για να καλυφθούν οι ανάγκες των παιδιών- θυμάτων και των οικογενειών τους;
18. Ποιες εναλλακτικές τακτικές θα μπορούσαν να βοηθήσουν;
19. Τί μπορεί να κάνει ο Κοινωνικός Λειτουργός για να προασπίσει τα δικαιώματα των παιδιών, σε ό,τι αφορά στην θυματοποίησή τους;
20. Παρατηρείτε διαφορές στον τρόπο εργασίας ΜΚΟ- Κράτους; Εντοπίζετε προβλήματα στην συνεργασία ανάμεσα σε κρατικές και ιδιωτικές δομές- ΜΚΟ; Πώς θα μπορούσε η μεταξύ τους συνεργασία να ενισχυθεί;

III. Δήλωση Τήρησης Εχεμύθειας

«Η συμμετοχή φυσικών προσώπων στην έρευνα είναι εθελοντική αλλά αναγκαία. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα και δεν περιέχουν προσωπικά στοιχεία ασθενών ή φυσικών προσώπων από τα οποία θα μπορούσε να αποκαλυφθεί με οποιοδήποτε τρόπο η ταυτότητα των συμμετεχόντων. Οι απαντήσεις είναι απόλυτα εμπιστευτικές και μόνο τα μέλη της ερευνητικής ομάδας θα έχουν πρόσβαση σε αυτές. Οι απαντήσεις θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς και συγκεκριμένα θα τύχουν ποσοτικής ή/και ποιοτικής επεξεργασίας συνολικά. Καμία μεμονωμένη πληροφορία σχετικά με οποιοδήποτε νοσοκομείο ή φυσικό πρόσωπο δεν θα δημοσιευθεί, παρά μόνο τα τελικά αποτελέσματα της έρευνας. Η ανωνυμία των συμμετεχόντων και το προσωπικό απόρρητο θα τηρηθεί στο ακέραιο καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας αλλά και μετά το πέρας αυτής, και δεσμεύει τα μέλη της ερευνητικής ομάδας. Όλες οι πληροφορίες θα μείνουν στο αρχείο του Ερευνητή για διάστημα 10 μηνών, μέχρις ότου ολοκληρωθεί η συγγραφή και παρουσίαση της εργασίας ».

I.V. Έντυπα Συγκατάθεσης

ΕΝΤΥΠΙΑ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ

για συμμετοχή σε πρόγραμμα έρευνας

(Τα έντυπα αποτελούνται συνολικά από2..... σελίδες)

Καλείστε να συμμετάσχετε σε ένα ερευνητικό πρόγραμμα. Πιο κάτω (βλ. **«Πληροφορίες για Ασθενείς ή/και Εθελοντές»**) θα σας δοθούν εξηγήσεις σε απλή γλώσσα σχετικά με το τι θα ζητηθεί από εσάς ή/και τι θα σας συμβεί σε εσάς, εάν συμφωνήσετε να συμμετάσχετε στο πρόγραμμα. Θα σας περιγραφούν οποιοδήποτε κίνδυνοι μπορεί να υπάρξουν ή ταλαιπωρία που τυχόν θα υποστείτε από την συμμετοχή σας στο πρόγραμμα. Θα σας επεξηγηθεί με κάθε λεπτομέρεια τι θα ζητηθεί από εσάς και ποιος ή ποιοι θα έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες ή/και άλλο υλικό που εθελοντικά θα δώσετε για το πρόγραμμα. Θα σας δοθεί η χρονική περίοδος για την οποία οι υπεύθυνοι του προγράμματος θα έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες ή/και υλικό που θα δώσετε. Θα σας επεξηγηθεί τι ελπίζουμε να μάθουμε από το πρόγραμμα σαν αποτέλεσμα και της δικής σας συμμετοχής. Επίσης, θα σας δοθεί μία εκτίμηση για το όφελος που μπορεί να υπάρξει για τους ερευνητές ή/και χρηματοδότες αυτού του προγράμματος. **Δεν πρέπει να συμμετάσχετε, εάν δεν επιθυμείτε ή εάν έχετε οποιουδήποτε ενδοιασμούς αφορούν την συμμετοχή σας στο πρόγραμμα.** Εάν αποφασίσετε να συμμετάσχετε, πρέπει να αναφέρετε εάν είχατε συμμετάσχει σε οποιοδήποτε άλλο πρόγραμμα έρευνας μέσα στους τελευταίους 12 μήνες. **Είστε ελεύθεροι να αποσύρετε οποιαδήποτε στιγμή εσείς επιθυμείτε την συγκατάθεση για την συμμετοχή σας στο ερευνητικό πρόγραμμα.**

Πρέπει όλες οι σελίδες των εντύπων συγκατάθεσης να φέρουν το ονοματεπώνυμο και την υπογραφή σας.

Σύντομος Τίτλος του Ερευνητικού Προγράμματος στο οποίο καλείστε να συμμετάσχετε	
«Η Δευτερογενής Θυματοποίηση των παιδιών στο Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας»	
Υπεύθυνος του Ερευνητικού Προγράμματος στο οποίο καλείστε να συμμετάσχετε	
Αικατερίνη Μανιαδάκη	

Επίθετο:	Όνομα:

Υπογραφή:		Ημερομηνία:	
-----------	--	-------------	--

ΕΝΤΥΠΑ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ για συμμετοχή σε πρόγραμμα έρευνας (Τα έντυπα αποτελούνται συνολικά από2..... σελίδες)
Σύντομος Τίτλος του ερευνητικού Προγράμματος στο οποίο καλείστε να συμμετάσχετε
«Η Δευτερογενής Θυματοποίηση των παιδιών στο Ελληνικό Σύστημα Παιδικής Προστασίας»

Ερώτηση	ΝΑΙ ή ΟΧΙ
Συμπληρώσατε τα έντυπα συγκατάθεσης εσείς προσωπικά;	
Τους τελευταίους 12 μήνες έχετε συμμετάσχει σε οποιοδήποτε άλλο ερευνητικό πρόγραμμα;	
Διαβάσατε και καταλάβατε τις πληροφορίες για ασθενείς ή/και εθελοντές;	
Είχατε την ευκαιρία να ρωτήσετε ερωτήσεις και να συζητήσετε το ερευνητικό Πρόγραμμα;	
Δόθηκαν ικανοποιητικές απαντήσεις και εξηγήσεις στα τυχόν ερωτήματά σας;	
Καταλαβαίνετε ότι μπορείτε να αποσυρθείτε από το ερευνητικό πρόγραμμα, όποτε θέλετε;	
Καταλαβαίνετε ότι, εάν αποσυρθείτε, δεν είναι αναγκαίο να δώσετε οποιεσδήποτε εξηγήσεις για την απόφαση που πήρατε;	
Συμφωνείτε να συμμετάσχετε στο ερευνητικό πρόγραμμα;	
Με ποιόν υπεύθυνο μιλήσατε;	

Επίθετο:	Όνομα:
Υπογραφή:		Ημερομηνία:	